

Aktualizace strategické vize Strategie rozvoje Jihomoravského kraje 2020

B.2.1 Profil kraje

Pořizovatel: Jihomoravský kraj

Konzultant: SPF Group, v.o.s.

říjen 2011

Obsah

Obsah	2
1 Úvod.....	4
2 Stručná charakteristika kraje.....	5
3 Obyvatelstvo a bydlení	6
3.1 Populační vývoj a migrace	6
3.2 Věková, vzdělanostní a národnostní struktura.....	12
3.3 Bytová výstavba.....	17
3.4 Shrnutí	19
4 Trh práce.....	21
4.1 Pracovní síla	21
4.2 Zaměstnanost	24
4.3 Nezaměstnanost	30
4.4 Shrnutí	36
5 Ekonomika	38
5.1 Výkonnost ekonomiky - HDP a produktivita práce.....	38
5.2 Struktura ekonomiky.....	41
5.3 Infrastruktura pro rozvoj podnikání a inovací	45
5.4 Export	46
5.5 Výzkum a vývoj	49
5.6 Shrnutí	50
6 Cestovní ruch.....	52
6.1 Nabídka cestovního ruchu.....	52
6.2 Poptávka cestovního ruchu	55
6.3 Shrnutí	59
7 Veřejné služby	61
7.1 Školství a vzdělávání.....	61
7.2 Zdravotnictví.....	65
7.3 Sociální péče	67
7.4 Shrnutí	71
8 Technická a dopravní infrastruktura	72
8.1 Silniční a železniční doprava.....	72
8.2 Cyklistická doprava	74
8.3 Jízda na koni a hipostezky.....	74
8.4 Vybavenost domácností internetovým připojením	75
8.5 Energetika	76
8.6 Vodovody a kanalizace	77
8.7 Shrnutí	79
9 Zemědělství a životní prostředí	80
9.1 Zemědělství	80
9.2 Životní prostředí	81
9.3 Shrnutí	83
10 Venkov v Jihomoravském kraji	84
10.1 Vymezení venkova.....	84
10.2 Postavení venkova v Jihomoravském kraji.....	84
10.3 Shrnutí	85
11 Územní spolupráce	86

11.1	Administrativně správní struktura	86
11.2	Spolupráce	86
11.3	Shrnutí	87

1 Úvod

Profil kraje navazuje na analytickou část Strategie rozvoje Jihomoravského kraje z roku 2006 a tematicky vychází z Programu rozvoje kraje 2010-2013. Pro přehlednost a snadnou orientaci je zachována základní struktura používaná v obou dokumentech. Dílčí ukazatele jsou aktualizovány na základě nejnovějších dostupných dat, k roku 2011 nebo 2010, v případě nedostupnosti novějších statistik je jako poslední údaj používán rok 2009. Cílem analytické části strategie je upozornit na nejdůležitější změny, které se v kraji udály za minulých 10 let se zaměřením na poslední 2 až 3 roky, které nebyly hodnoceny v Programu rozvoje kraje. V textu hodnotíme na jedné straně postavení kraje v rámci České republiky, na straně druhé se snažíme postihnout také vnitřní diferenciaci kraje za použití dostupných dat za pro daný ukazatel nejvhodnější územní jednotky. V některých případech se totiž ukazuje, že sledování probíhajících procesů v nedostatečném územním detailu spolu s nevhodnou interpretací může vést k utváření nesprávných nebo zkreslených závěrů o pozici daného území.

2 Stručná charakteristika kraje

Protože byl kraj velmi podrobně charakterizován v předešlých rozvojových dokumentech, nebude se aktuální verze strategie na tomto místě opakovat. Pouze ve stručnosti zde shrneme základní sídelní charakteristiku kraje. Jihomoravský kraj je rozlohou 7 195 km² i počtem obyvatel (1 154 654 v roce 2010) čtvrtým největším krajem České republiky. Území kraje je členěno na 7 okresů a 21 správních obvodů s rozšířenou působností. Z 673 obcí Jihomoravského kraje je 49 měst, z nichž největší Brno je zároveň druhé největší město České republiky (počet obyvatel k 31. 12. 2010 byl 371 371), 5 okresních měst se nachází ve velikostní skupině 20 až 50 tisíc obyvatel. Naopak 116 nejmenších obcí má méně než 200 obyvatel. Z hlediska populačního srovnání však není tento rozdíl tak významný, v moravské metropoli žije 32 % obyvatel kraje, zatímco v nejmenších obcích pouze 1,3 %.

Postavení Brna v hierarchii měst České republiky ovlivňuje pozici celého kraje v mezikrajských srovnáních jak z hlediska ekonomického tak sociodemografického. Jako druhé největší a nejvýznamnější město ČR vykazuje Brno velmi podobné charakteristiky hlavnímu městu a Jihomoravský kraj se díky tomu dostává v žebříčku postavení krajů na přední místa. Rozdíly v socioekonomickém postavení mezi hlavním městem kraje a periferními obcemi v jižním pohraničí jsou však zásadní a je potřeba se jimi zabývat.

Od roku 2008 se ve statistikách České republiky začínají projevovat dopady světové hospodářské krize, Jihomoravský kraj si ve většině ekonomických ukazatelů udržel přední pozice, negativně si krize promítla především do vývoje nezaměstnanosti a odrazila se také na ukazatelích zpracovatelského průmyslu a cestovního ruchu. Dlouhodobě kraj stejně jako ostatní kraje v České republice čelí problému demografického stárnutí populace, který je v periferních oblastech kraje umocněn emigrací mladých a vzdělaných obyvatel.

3 Obyvatelstvo a bydlení

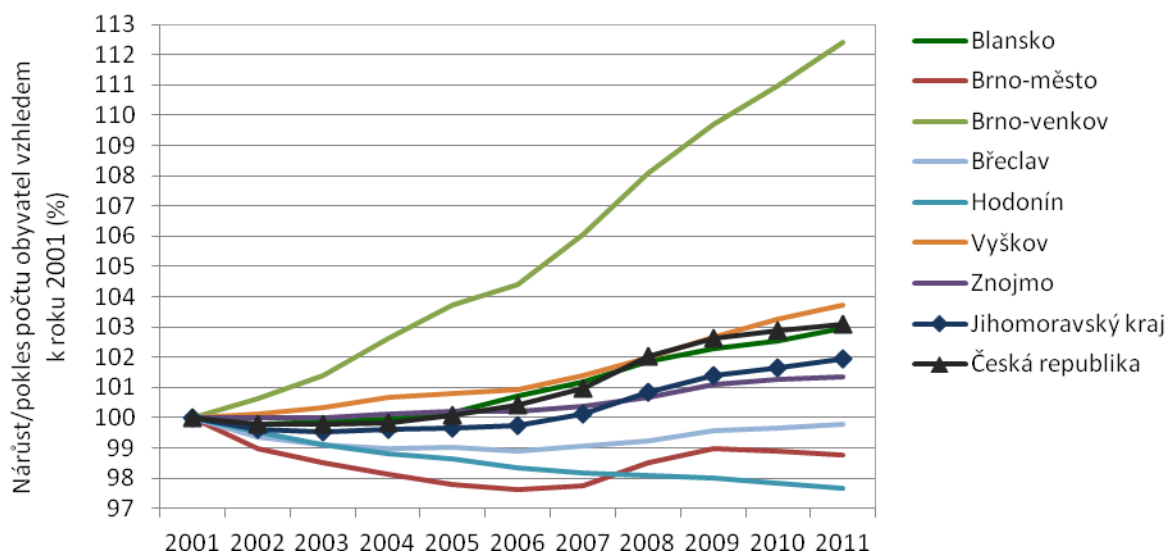
Demografická struktura obyvatelstva významně ovlivňuje socioekonomickou pozici kraje v rámci České republiky i Evropské unie. Znalost současného stavu a vývojových trendů včetně regionálních specifíků poskytuje možnost plánování v dlouhodobém horizontu, včasnou přípravu na nadcházející změny a minimalizaci špatných rozhodnutí. Většina v současné době aktuálních „problémů“ je společných celé České republice nebo jejím specifickým druhům území (demografické stárnutí, nízká porodnost, imigrace cizinců, proces suburbanizace), jejich míra se však odlišuje v závislosti na geografické i hierarchické pozici daného území v rámci regionu i celé republiky a zahrnutí prostorové dimenze do krajských politik reflektující rozdílné potřeby jednotlivých oblastí v závislosti na odlišné sociodemografické struktuře může napomoci efektivnímu plánování. V této kapitole je popsán populační vývoj kraje, jeho komponenty a demografická struktura obyvatel se zaměřením na rozdíly městského, suburbánního a venkovského prostředí.

3.1 Populační vývoj a migrace

V Jihomoravském kraji bylo k 1. 7. 2011 evidováno téměř 1 156 tisíc obyvatel. Od roku 2003 se počet obyvatel každoročně zvyšuje a za těchto 8 let narostl o 2,4 %. Nárůst není výrazný a tempo růstu se spíše zpomaluje. Až v roce 2007 dosáhl počet obyvatel úrovně z roku 2001 a v roce 2009 byla poprvé po 18 letech překročena hodnota roku 1991. Populační vývoj v Jihomoravském kraji je téměř shodný s vývojem v České republice (viz graf 1), tempo růstu obyvatel je v ČR pouze v řádu desetin procent vyšší. V roce 2010 došlo ke zvýšení počtu obyvatel v osmi krajích ČR, přírůstek Jihomoravského kraje byl 3. nejvyšší.

Vývoj počtu obyvatel je v rámci kraje diferencovaný. Nárůst počtu obyvatel zaznamenává již od roku 1992 okres Brno-venkov, přičemž v posledním desetiletí dochází k výraznému zrychlení. Zatímco mezi roky 1992 a 2000 narostl počet obyvatel okresu o 1,5 %, mezi roky 2000 a 2011 již o 12 %. Růst je spojen s procesem suburbanizace, který se v českých podmínkách ve větší míře objevuje od 90. let 20. století a postupně se rozšiřuje i do okolí menších měst. V Jihomoravském kraji je patrný také nárůst počtu obyvatel obcí v okolí města Znojmo. Jak je vidět na obrázku 1, nárůst zaznamenávají i některé obce za hranicemi okresu Brno-venkov, především v oblastech podél hlavních dopravních tahů v okrese Vyškov, Blansko a Břeclav směřujících na Brno. Ačkoliv okresy na jihu kraje vykazují jako celek nárůst počtu obyvatel, příhraniční oblasti (u státních i krajských hranic) čelí naopak populačním ztrátám, které jsou výrazné především v oblastech se špatnou dopravní dostupností důležitých regionálních středisek. Nejvýraznější ztráty obyvatel zaznamenává okres Hodonín, obyvatelstvo ztrácí také obce v jižní části okresu Břeclav a obce v okrese Znojmo, které neleží v okolí okresního města. Brno ztrácelo obyvatelstvo do roku 2007 podobně jako ostatní velká města České republiky z důvodu nízké porodnosti, od tohoto roku však obyvatelstvo získává a to přirozenou měnou (migračně ztrácí z důvodu procesu suburbanizace).

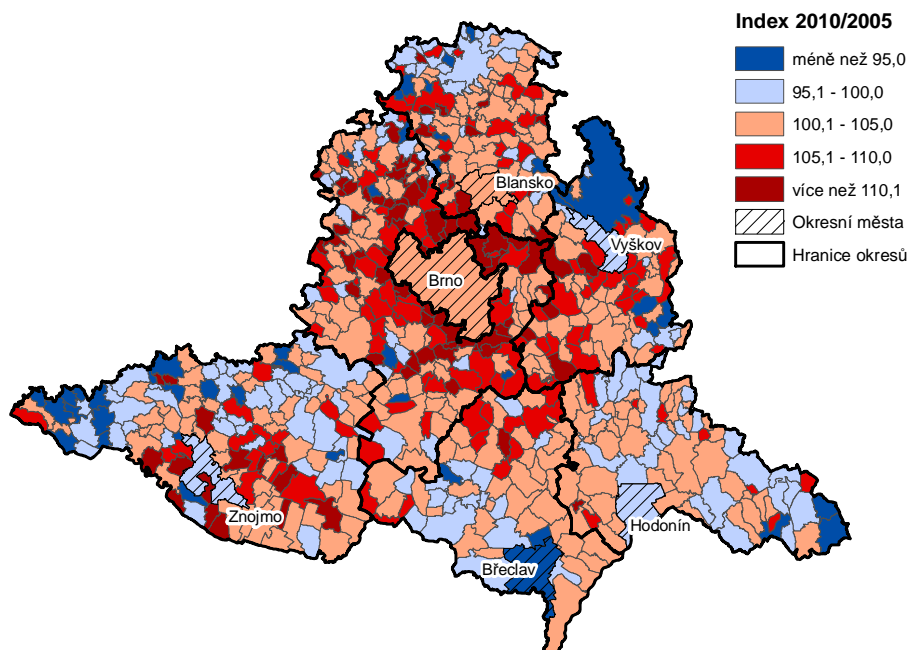
Graf 1: Vývoj počtu obyvatel v České republice, Jihomoravském kraji a jeho okresech v letech 2001-2011 (střední stav obyvatel, 2001 = 100 %)

Zdroj dat: Demografická ročenka okresů a krajů, Statistický bulletin – Jihomoravský kraj, Pohyb obyvatelstva ČR v 1. pololetí 2011 (předběžné výsledky)

Poznámka: Časová řada začíná rokem 2001 z důvodu zařazení cizinců s vízy nad 90 dnů a cizinců s přiznaným azylem do statistik. Od 1. 5. 2004 se údaje týkají také občanů zemí EU s přechodným pobytem na území ČR a občanů třetích zemí s dlouhodobým pobytem. Data jsou přepočtena na území okresů platné k 1. 1. 2010

Obrázek 1: Změna počtu obyvatel v obcích Jihomoravského mezi lety 2005 a 2010 (2005 = 100 %)

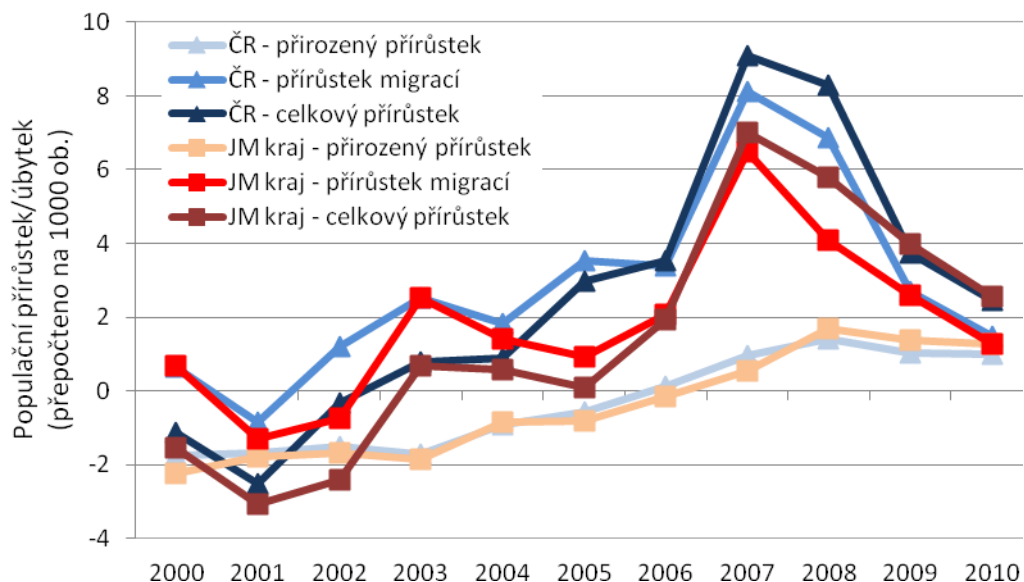
Zdroj dat: ČSÚ, 2011

Poznámka: Údaje jsou přepočteny na územní strukturu roku 2007

Vývoj komponentů populačního růstu Jihomoravského kraje odpovídá obecným trendům v České republice (viz graf 2). Kladný přírůstek počtu obyvatel má kraj i Česká republika od roku 2003. Do roku 2005 je výsledkem pouze kladného migračního salda při úbytku přirozenou měnou. V roce 2006

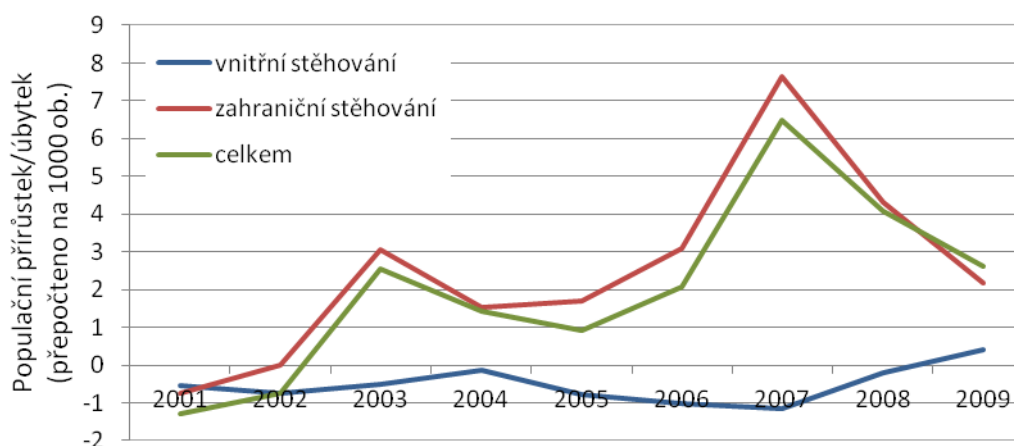
se přirozený úbytek dostal na nulovou hranici a celkový přírůstek obyvatel proto zcela odpovídal přírůstku migrací. Od roku 2007 se ke kladnému migračnímu saldu přidává rovněž přírůstek přirozený, který odráží zvyšující se porodnost žen narozených v 70. letech (více k procesu ve vnější analýze). Jak ukazuje graf 3 a jak je patrné ze stejného průběhu vývoje migračního salda v Jihomoravském kraji a České republice (kde na migrační saldo nemá vliv vnitřní migrace), je to především migrace zahraniční, která významně ovlivňuje růst počtu obyvatel kraje. Vnitřním stěhováním kraj obyvatelstvo v letech 2001 až 2008 ztrácel, v roce 2009 byl patrný mírný nárůst.

Graf 2: Populační vývoj Jihomoravského kraje a České republiky v letech 2000 až 2010

Zdroj dat: Věkové složení a pohyb obyvatelstva v Jihomoravském kraji 2010, ČSÚ

Graf 3: Vývoj migračního salda v Jihomoravském kraji vnitřním a zahraničním stěhováním v letech 2000-2009

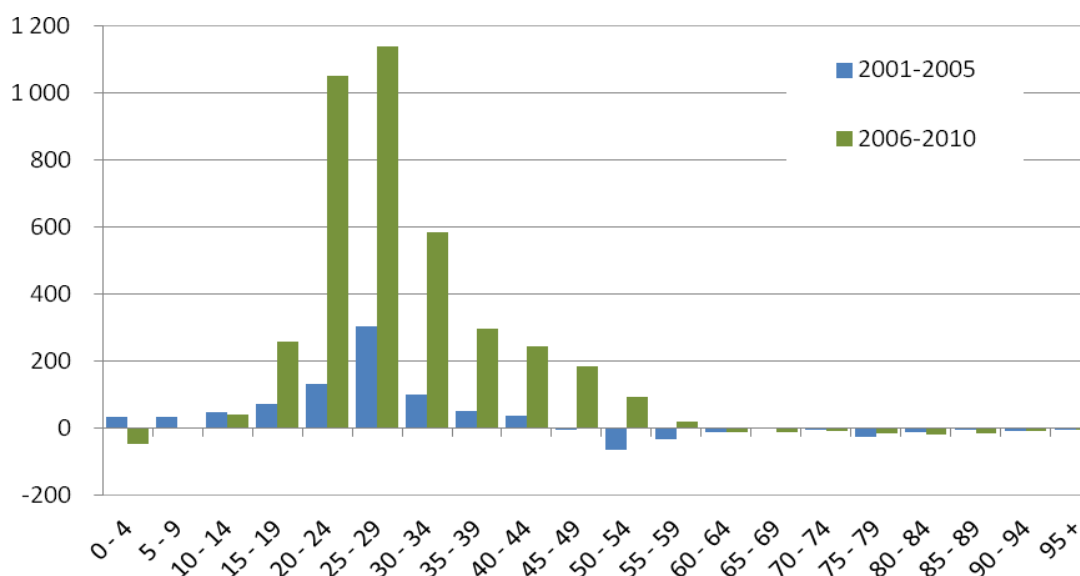

Zdroj dat: ČSÚ 2010 (časové řady)

Migrace je věkově a vzdělanostně diferencovaný proces, který může determinovat strukturu obyvatel celého kraje nebo jeho částí. Kraj migrací získává nejvíce osoby ve věku 20-29 let, a kladné saldo mají také skupiny 15-19 a 30-59 let (viz graf 4). Rozložení odpovídá migračnímu chování české populace, kdy nejvíce migračně mobilní jsou právě mladí lidé. Protože však zároveň není patrné kladné migrační saldo u dětí, je zřejmé, že se v případě Jihomoravského kraje jedná hlavně o mladé bezdětné lidi a s velkou pravděpodobností tedy o cizince. V případě vnitřního

stěhování je kladné saldo pouze ve skupině 25-29 let, ve srovnání se saldem cizinců výrazně nižší. Statistiky zahraniční migrace jsou však nepřesné, jak bude více diskutováno níže. Vzdělanostní struktura migrantů se v České republice sledovala pouze do roku 2004. Obecným trendem v České republice probíhajícím také v Jihomoravském kraji jsou záporná salda migrace vysokoškolsky vzdělaných osob ve všech krajských městech i ve většině měst okresních a v územích označovaných jako vnější či vnitřní periferie (Ouředníček, Novák 2011).

Graf 4: Přírůstek/úbytek stěhováním Jihomoravského kraje podle věkové struktury

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů 2001 až 2010, ČSÚ

Počet přistěhovalých cizinců na celkovém počtu přistěhovalých do Jihomoravského kraje byl v roce 2010 necelých 31 % (viz tabulka 1). Největší podíl přistěhovalých tvoří cizinci v okrese Brno-město a naopak nejmenší v jeho zázemí (v okrese Brno-venkov a také Vyškov). Podíl cizinců na celkovém počtu přistěhovalých v kraji i okresech není tak vysoký, jak by napovídaly předešlé obrázky (přírůstek obyvatelstva způsobený především zahraniční migrací), z čehož je možné usuzovat, že ani přírůstky obyvatel zahraniční migrací nemusí být ve skutečnosti vysoké, ale naopak mohou být velmi podobné přírůstkům resp. úbytkům obyvatel migrací vnitřní. Statistika vystěhovalých cizinců je totiž podhodnocená, protože ačkoliv se cizinci při příchodu do republiky k pobytu přihlásí, jejich odchod již zpravidla evidován není.

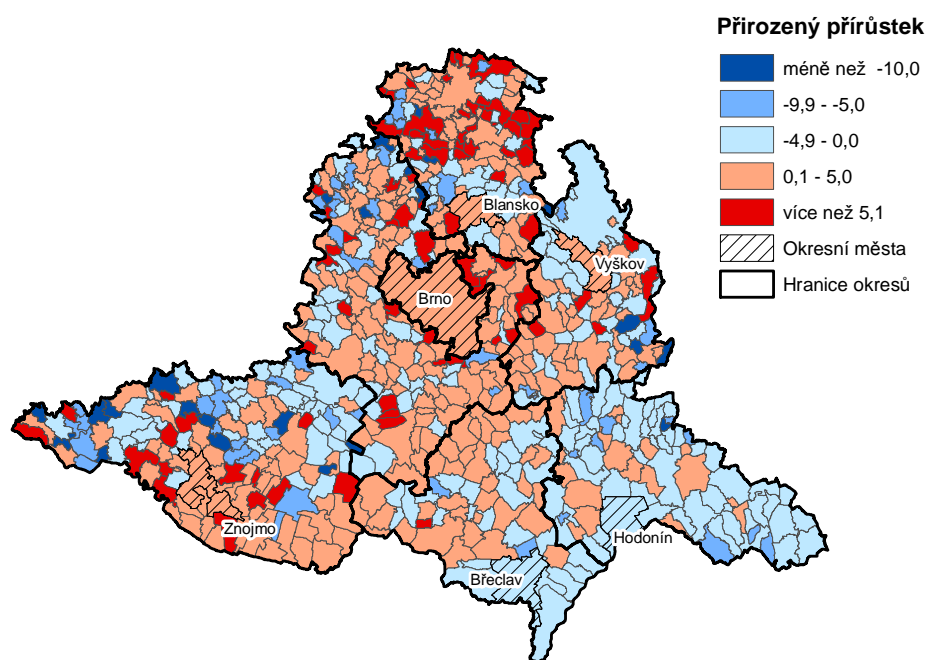
Tabulka 1: Podíl přistěhovalých cizinců na celkovém počtu přistěhovalých kraje/okresu (v %)

Okres	2006	2007	2008	2009	2010
Blansko	34,4	30,1	22,5	12,0	11,2
Brno-město	35,0	48,0	37,5	32,8	25,4
Brno-venkov	15,5	41,6	15,2	8,5	4,2
Břeclav	22,5	28,0	18,2	10,7	8,4
Hodonín	15,6	29,4	16,5	15,3	12,2
Vyškov	24,1	28,4	11,4	9,3	4,4
Znojmo	16,2	20,3	18,6	14,5	18,5
Jihomoravský kraj	47,3	63,2	45,6	36,9	30,6

Zdroj dat: Stav a pohyb obyvatelstva v ČR, ČSÚ 2006-2010

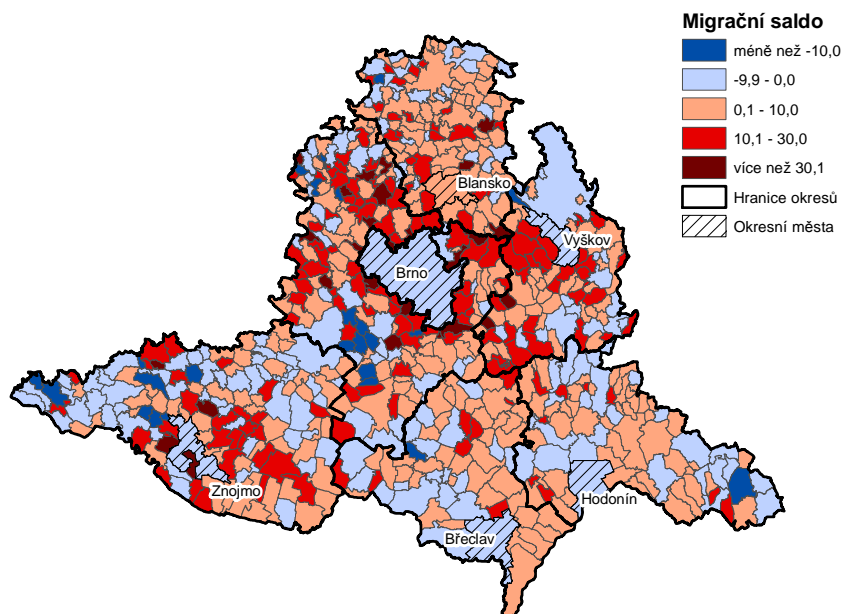
Na následujících obrázcích je možné vidět, zda jsou přírůstky nebo úbytky obyvatel v jednotlivých obcích v posledních pěti letech způsobovány migrací nebo přirozenou měnou. Ziskové oblasti v zázemí měst rostou samozřejmě hlavně migrací, v jejímž důsledku se však zvyšuje také porodnost a přirozený přírůstek. Protože migrují hlavně mladí lidé, jsou oblasti, kde dochází k přírůstku migrací a úbytku přirozenou měnou s největší pravděpodobností cílovým územím pracovní migrace cizinců nebo starších lidí (stěhování v důchodovém věku), což je příkladem některých obcí v jižní části kraje. V okrese Hodonín a severní části okresu Znojmo, které byly identifikovány jako nejvíce ztrátové oblasti, se na úbytku počtu obyvatel podílí jak stárnutí stávajícího obyvatelstva, tak také odchod lidí v produktivním věku. Obce všech tří jižních okresů kraje ztrácí (alespoň podle dat do roku 2004) vysokoškolsky vzdělané obyvatelstvo (také většina migračně ziskových obcí v zázemí Znojma) (Ouředníček, Novák 2011). Město Brno ztrácí obyvatelstvo migrací, přirozenou měnou v posledních čtyřech letech roste.

Obrázek 2: Hrubá míra přirozeného přírůstku v letech 2005 až 2010 (v ‰, průměrný roční přírůstek na 1000 obyvatel obce)

Zdroj dat: Věkové složení a pohyb obyvatelstva v Jihomoravském kraji, ČSÚ 2005 – 2010

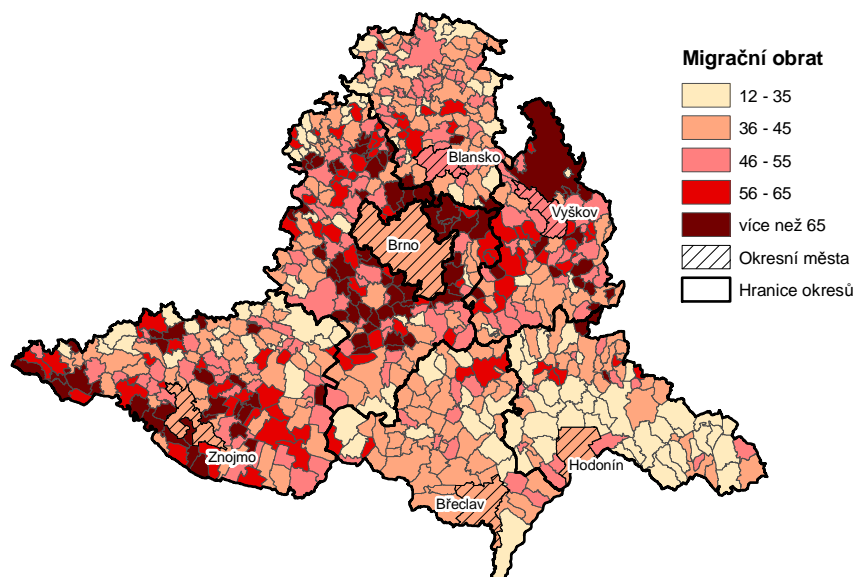
Obrázek 3: Hrubá míra migračního salda v letech 2005 až 2010 (v %, průměrné roční saldo na 1000 obyvatel obce)

Zdroj dat: Věkové složení a pohyb obyvatelstva v Jihomoravském kraji, ČSÚ 2005 – 2010

Ukazatel migrační obrát (součet počtu přistěhovalých a vystěhovalých) ukazuje na úroveň migrační stability resp. fluktuace obyvatelstva a odráží celkové migrační chování obyvatelstva, které je regionálně diferencováno a je ovlivněno mnoha vnějšími i vnitřními faktory. Nejvyšší intenzitu migračního obrátu vykazují obce v zázemí Brna a Znojma (viz obrázek 4). Naopak oblasti na jihovýchodě mají i přes ztráty obyvatelstva obyvatelstvo stabilní.

Obrázek 4: Hrubá míra migračního obrátu v letech 2005 až 2010 (v %, průměrný roční obrát na 1000 obyvatel obce)

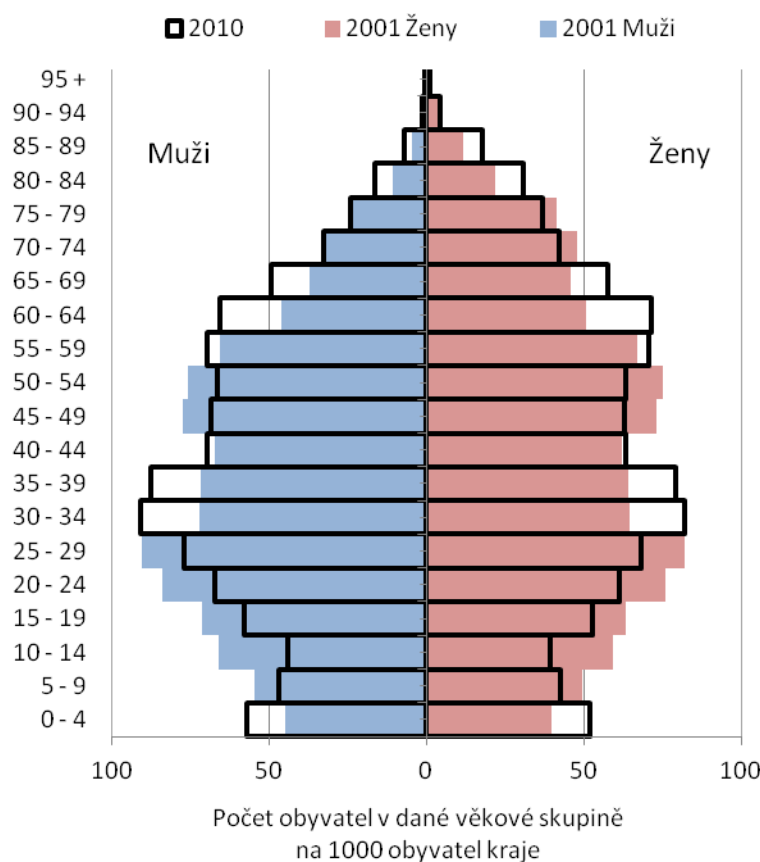

Zdroj dat: Věkové složení a pohyb obyvatelstva v Jihomoravském kraji, ČSÚ 2005 – 2010

3.2 Věková, vzdělanostní a národnostní struktura

Věková struktura kraje odráží demografický vývoj posledních sta let a také odpovídá struktuře České republiky. Vlivem vnějších podmínek docházelo v minulosti v důsledku válek nebo politických rozhodnutí ke snižování či zvyšování porodnosti a tyto vlny se pak projevovaly také v dalších generacích. Na obrázku 9 je vidět změna věkové struktury v kraji mezi roky 2001 a 2010. V současné době jsou v Jihomoravském kraji stejně jako v České republice nejpočetněji zastoupeny lidé ve věku 30 - 39 let, silné generace ze 70. let, které mají nyní děti a jsou příčinou nárůstu dětí ve věkové skupině 0-4 let, a lidé ve věku 55-64 let (silné poválečné ročníky). Posouváním těchto věkových skupin do vyššího věku se budou nejpočetnější skupiny obyvatel v kraji aktuálně proměňovat.

Graf 5: Věková struktura Jihomoravského kraje v roce 2001 a 2010

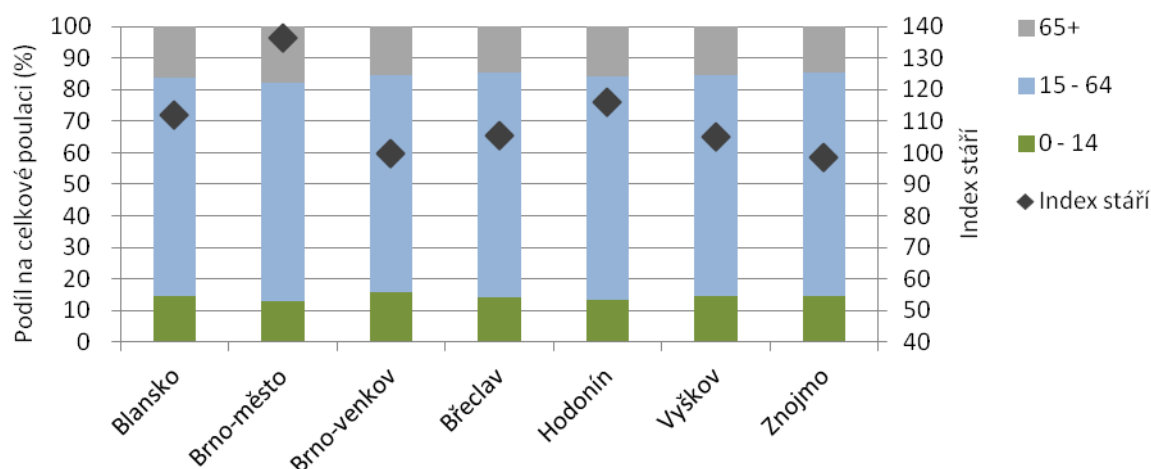
Zdroj dat: Demografická ročenka krajů 2001 až 2010, ČSÚ

Snižující se úmrtnost v celé České republice i Jihomoravském kraji a růst naděje dožití má za následek stárnutí populace, které je v posledních letech velmi diskutovaným problémem nejen v ČR ale i dalších vyspělých státech světa (více viz vnější analýza). Jihomoravský kraj patří v rámci republiky k nejstarším krajům, v roce 2010 zaujímá v ukazateli indexu stáří 3. příčku za Prahou a Zlínským krajem (viz tabulka 2). Ukazatel index stáří zahrnuje kromě populace starší 65 let, také dětskou složku a jeho hodnota je proto ovlivněna také počtem dětí v populaci, který se v druhé polovině 21. století zvyšuje. V kontextu vývoje České republiky jsou to především města a periferní oblasti, které vykazují vysoké hodnoty indexu stáří. V Jihomoravském kraji má na vysoký index stáří vliv především město Brno (graf 6), kde hodnota indexu výrazně převyšuje krajský i celorepublikový průměr a je pravděpodobným důvodem horší pozice celého kraje. Vysoký index stáří má také okres Hodonín, který je naopak příkladem periferní oblasti s vysokým počtem starých lidí a ztrácející mladé obyvatelstvo migrací. Nejpříznivější situace je v okrese Znojmo a Brno-venkov, kam se stěhuje mladá populace.

Tabulka 2: Index stáří v krajích České republiky v letech 2001, 2005 a 2010

Kraj	2001	2005	2010	Index 2010/2001	Index 2010/2005
Hl. m. Praha	122,3	126,9	127,6	104,4	100,6
Zlínský kraj	85,3	99,4	115,7	135,6	116,4
Jihomoravský kraj	91,9	102,4	114,8	125,0	112,2
Plzeňský kraj	92,9	102,9	113,4	122,1	110,2
Královéhradecký kraj	90,6	100,3	113,4	125,2	113,0
Olomoucký kraj	84,0	96,5	110,3	131,3	114,4
Vysočina	81,8	93,6	109,6	134,0	117,1
Pardubický kraj	85,1	95,1	107,1	125,8	112,6
Jihočeský kraj	84,0	94,5	106,8	127,2	113,0
Moravskoslezský kraj	74,3	88,6	105,8	142,4	119,4
Karlovarský kraj	72,7	84,9	98,1	134,9	115,5
Liberecký kraj	77,2	85,8	97,1	125,7	113,1
Středočeský kraj	90,5	94,5	94,8	104,8	100,3
Ústecký kraj	73,4	80,2	91,2	124,3	113,7
Česká republika	87,2	97,0	107,8	123,5	111,1

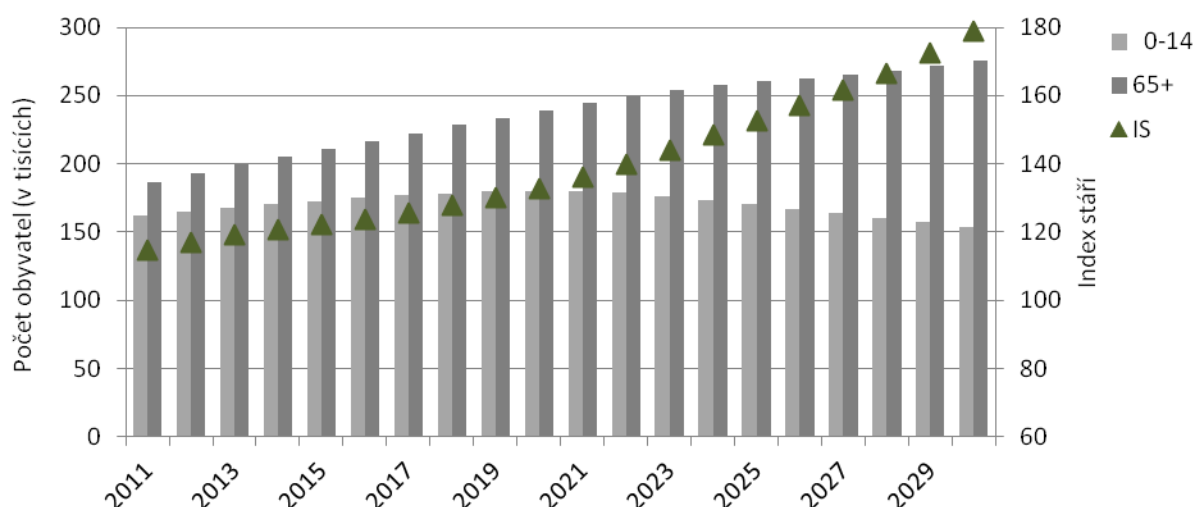
Zdroj dat: Demografická ročenka krajů

Graf 6: Věková struktura a index stáří v okresech Jihomoravského kraje v roce 2010

Zdroj dat: Věkové složení a pohyb obyvatelstva v jihomoravském kraji 2010, ČSÚ

Budoucí vývoj Jihomoravského kraje z hlediska věkové struktury není příznivý, Český statistický úřad odhaduje dlouhodobý nárůst věkové skupiny nad 65 let, a ačkoliv věková skupina 0-14letých by měla růst zhruba do roku 2020, nevyrovná počet starých lidí v populaci a navíc po roce 2020 je očekáván její opětovný pokles (viz graf 7). Projekce ovšem nezahrnuje vnitřní ani zahraniční migraci, jejíž vývoj je díky multifaktorové podmíněnosti poměrně těžko odhadovatelný. Migrací kraj pravděpodobně (s ohledem na nepřesné statistiky) získává především mladé lidi, a proto může být vývoj do budoucna příznivější.

Graf 7: Projekce věkové struktury obyvatelstva Jihomoravského kraje do roku 2030

Zdroj dat: ČSÚ, 2009

Poznámka: Projekce byla zpracována v roce 2009 a nezahrnuje migraci.

Vzdělanostní struktura Jihomoravského kraje je, měřeno podílem vysokoškolsky vzdělaného obyvatelstva na obyvatelstvu starších 15 let, ve srovnání s ostatními kraji České republiky vysoká. V roce 2009 byl tento podíl podle výsledků VŠPS 15,5 % (v České republice 12,7 %). Druhá pozice ihned za hlavním městem je však ovlivněna především dobrým postavením města Brna a jeho zázemím. V podílu osob s úplným středoškolským vzděláním je Jihomoravský kraj až na 7. místě (33,5 %). a podíl obyvatel se základním vzděláním je naopak ve srovnání s ostatními kraji nízký (16,7 %, 4. místo). Údaje o vzdělanostní struktuře obyvatel v členění podle okresů jsou k dispozici pouze za roky Sčítání, lidu, domů a bytů, proto je možné stále hodnotit pouze situaci v roce 2001, která se především na okresní úrovni od té doby pravděpodobně výrazně proměnila. V okresním srovnání vychází výrazně nadprůměrné město Brno s 18 % vysokoškolsky vzdělaných lidí v populaci. Tuto pozici si pravděpodobně zachovává i dnes. Naopak v okresech s projevy procesu suburbanizace (Brno-venkov, pravděpodobně také některé obce v okrese Vyškov, Blansko a Znojmo) bude docházet k zvyšování vzdělanosti, protože celorepublikový trend stěhování do zázemí měst zahrnuje především mladé a vzdělané lidi. Zhoršovat se bude situace pravděpodobně v okresech s výrazně stárnoucí věkovou strukturou. Obecně je ve všech okresech kromě Brna patrný vysoký podíl osob vyučených, což však nelze považovat za negativní jev. Pro vysokoškolsky vzdělané lidi není v menších městech a na venkově práce a jsou často nuceni odcházet do velkých měst. Nicméně lidé s výučním listem patří dnes již především ke starším generacím, s jejichž odchodem do důchodu se na trhu práce zvyšuje poptávka po řemeslnících, která není uspokojována a může docházet k zaměstnávání cizinců (samozřejmě spojeno také s nižšími náklady na cizince než na české občany).

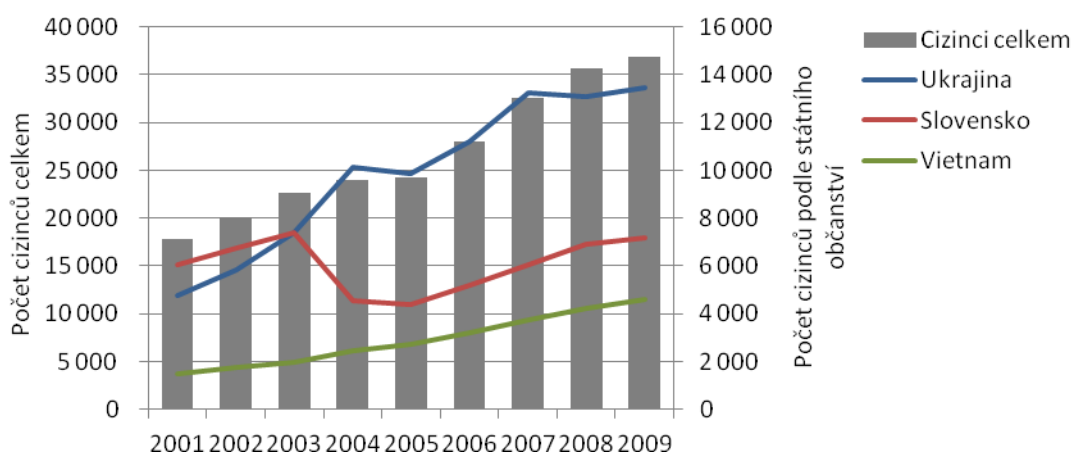
V zájmu kraje by vedle podpory vzdělanosti obyvatel formou běžného studia mělo být celoživotní vzdělávání svých obyvatel, které prohlubuje znalosti, dovednosti a kvalifikaci mimo rámec akreditovaných studijních programů. Cílem Evropské strategie zaměstnanosti bylo pro rok 2010 dosáhnout v EU hodnoty alespoň 12,5 % účastníků v populaci 25-64 let. Hodnoty ukazatele v České republice jsou zatím velmi nízké. Region NUTS 2 (Jihomoravský kraj a Vysočina) měl hodnotu tohoto ukazatele v roce 2007 5,9 %, což je více než průměr České republiky (5,4 %), ale mnohem méně než průměr EU (9,2 %). Ve srovnání s rakouskými regiony je rozdíl ještě výraznější (průměrně 12,8 %).

Součástí celoživotního vzdělávání je také další profesní vzdělávání. Z šetření Průzkumu nabídky a poptávky dalšího profesního vzdělávání v Jihomoravském kraji realizovaném v roce 2010 (280 firem na území kraje) vyplynulo, že více než 80 % firem se snaží další vzdělávání svých zaměstnanců podporovat, přičemž největší ochotu vykazují veřejné instituce, které mají v 90 % případů vypracovaný plán vzdělávání zaměstnanců (soukromé subjekty v 50 % případů). Téměř u 90 % respondentů je vzdělávání financováno mj. z vlastních zdrojů, 25 % využívá také prostředky EU.

Jako nejčastější důvod nerealizování dalšího vzdělávání byl uváděn nedostatek financí a nedostatek času.

Počet cizinců v Jihomoravském kraji se dlouhodobě zvyšuje, mezi roky 2001 a 2009 se více než zdvojnásobil (viz graf 8). Nejčastější zemí emigrace je Ukrajina, poté Slovensko a Vietnam. Počet občanů z Ukrajiny i ze Slovenska může být ve skutečnosti vyšší, protože se jedná pouze o osoby přihlášené k trvalému nebo dlouhodobému pobytu. Počet cizinců všech tří nejčastějších občanství roste. V podílu cizinců na celkové populaci kraje se Jihomoravský kraj nachází na 6. pozici a nedosahuje průměru České republiky (viz graf 9), v přírůstku mezi roky 2005 a 2010 se nachází na pozici páté. Z hlediska struktury cizinců má Jihomoravský kraj největší podíl osob pocházející z Ukrajiny ze všech krajů České republiky (36,4 %).

Graf 8: Vývoj počtu cizinců v Jihomoravském kraji v letech 2001-2009

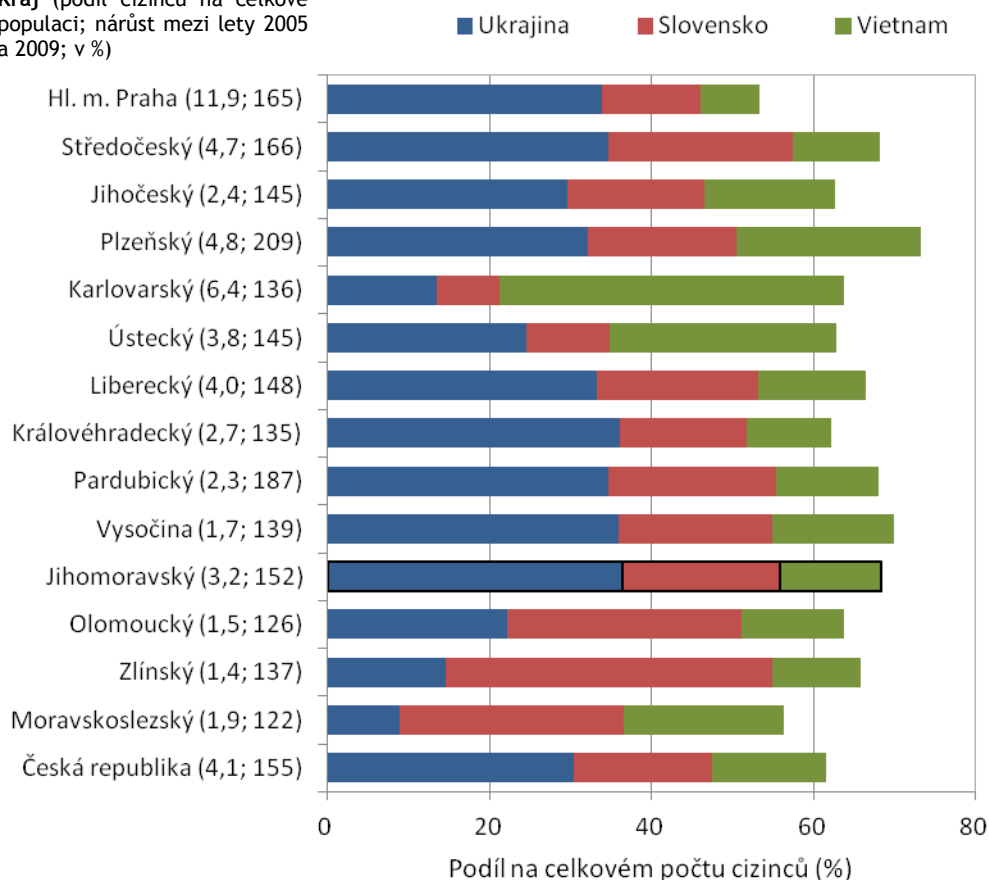

Zdroj dat: Vývoj lidských zdrojů v Jihomoravském kraji, ČSÚ 2010

Poznámka: Údaje nezahrnují cizince s platným azylem na území ČR

Graf 9: Podíl tří nejčastějších státních občanství na celkovém počtu cizinců v krajích ČR k 31.12.2009

Kraj (podíl cizinců na celkové populaci; nárůst mezi lety 2005 a 2009; v %)

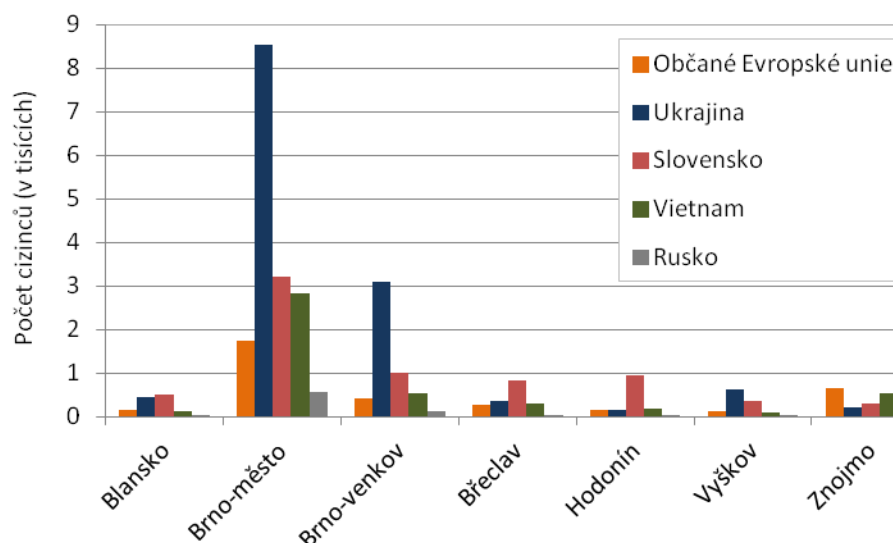

Zdroj dat: Vývoj lidských zdrojů v Jihomoravském kraji, ČSÚ 2010; Cizinci v regionech ČR, ČSÚ 2006

Poznámka: Údaje nezahrnují cizince s platným azylem na území ČR

Většina cizinců v Jihomoravském kraji žije v Brně (viz graf 10), největší podíl připadá na občany Ukrajiny, ale v posledních letech dochází k zvyšování počtu občanů z Evropské Unie (bez zahrnutí Slovenska), což může být částečně spojeno také se snahou o přilákání mladých vědeckých pracovníků. V okrese Brno-venkov žije zhruba 3 tisíce ukrajinských občanů, kteří pravděpodobně dojíždějí do zaměstnání v Brně. Vietnamci žijí kromě Brna a jeho okolí také v okrese Znojmo a Slováci v Břeclavi a Hodoníně.

Graf 10: Nejčastější státní občanství podle okresů Jihomoravského kraje k 1.1.2010

Zdroj dat: cizinci ČR 2010, ČSÚ

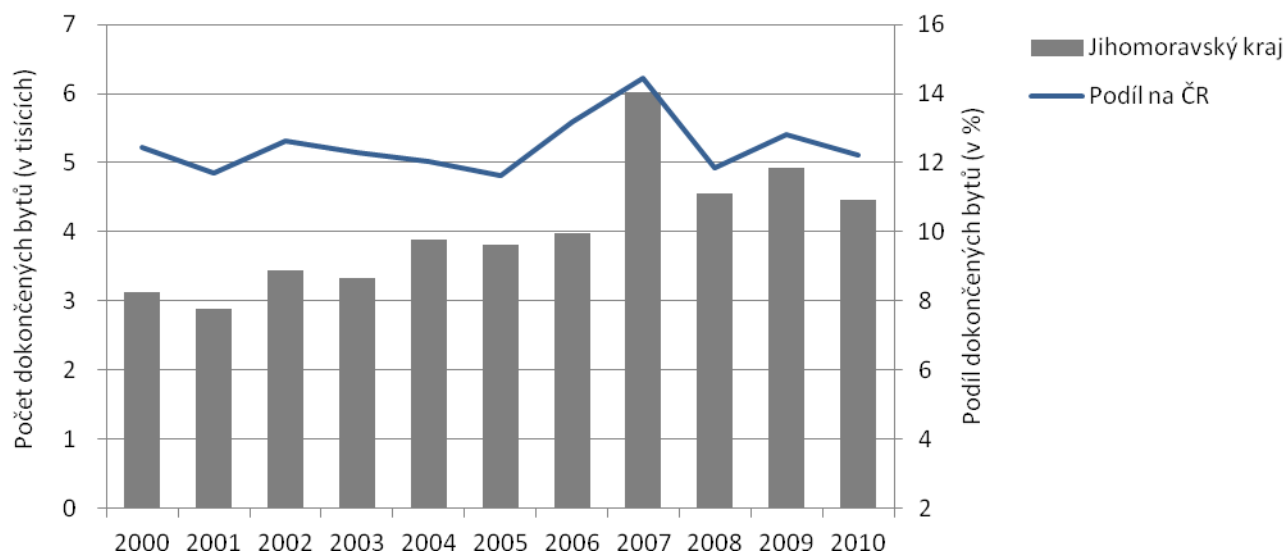
Poznámka: Údaje nezahrnují cizince s platným azylem na území ČR. Občané Evropské unie zahrnují všechny občany EU 27 s výjimkou Slovenské republiky.

Při vyvozování závěrů z počtu a struktury cizinců v Jihomoravském kraji je třeba si uvědomit obvyklé migrační a demografické chování cizinců různých státních občanství. Zatímco u Ukrajinců lze předpokládat jejich návrat do rodné země poté, co si zde vydělají peníze, Vietnamci zakládají v České republice rodiny a totéž lze předpokládat i u části slovenské populace. Význam cizinců pro dlouhodobý vývoj kraje je tedy odlišný.

3.3 Bytová výstavba

Bytová výstavba je indikátorem dynamiky socioekonomického vývoje a zároveň vypovídá o atraktivitě dané lokality. Vývoj počtu dokončených bytů v Jihomoravském kraji reaguje na vnější podmínky a situace se podobá vývoji v České republice. V dlouhodobém pohledu dochází v kraji k nárůstu počtu dokončených bytů, v každoročním sledování se však projevují drobné výkyvy (viz graf 11). V roce 2007 reagovali developři na vysoký růst poptávky i cen nemovitostí, a počet dokončených bytů se zvýšil také v celé České republice, v roce 2010 se pak naplno projevily dopady ekonomické krize a bylo dokončeno o 10 % bytů méně než v roce 2009. Počet zahájených bytů klesl v meziročním srovnání již v roce 2008 (o 34 %), v roce 2009 se zvýšil pouze mírně a v roce 2010 se také propadl na hodnotu 3 414 bytů, která představovala pouze 77 % počtu bytů v roce 2009 a pouze 58 % počtu zahájených bytů v roce 2006. V mezikrajském srovnání bylo v období let 1997 - 2009 dokončeno nejvíce bytů v hlavním městě Praze (65 356 bytů) a ve Středočeském kraji (65 130 bytů).

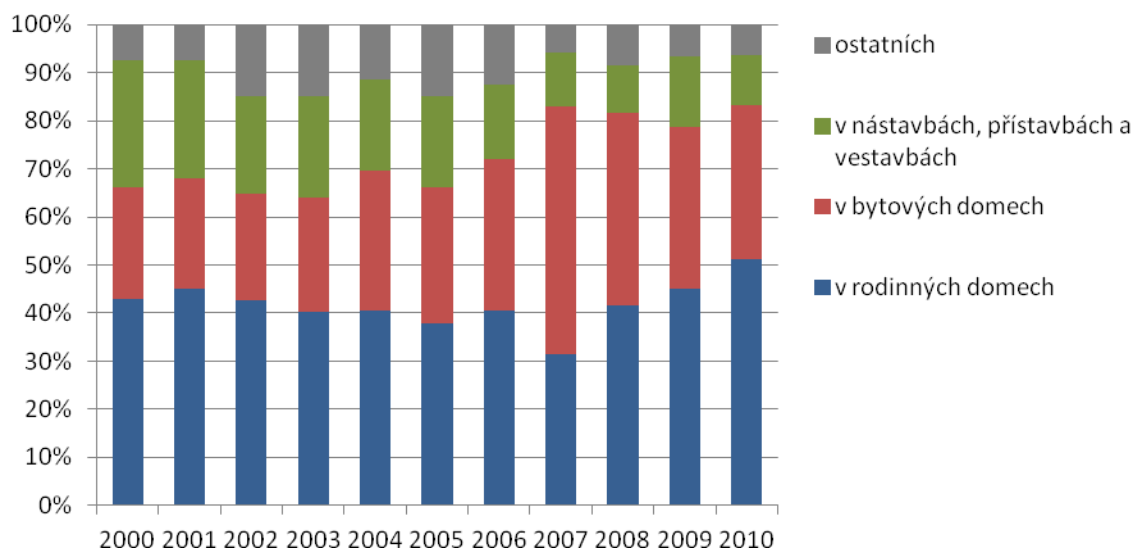
Graf 11: Vývoj bytové výstavby v Jihomoravském kraji v letech 2000 a ž 2010

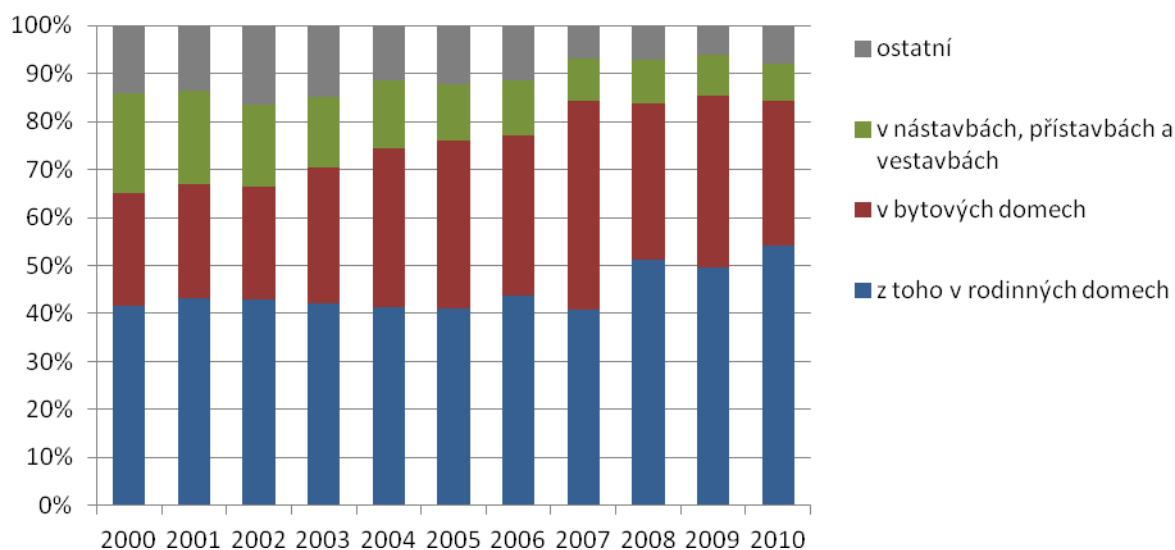
Zdroj dat: ČSÚ 2010, veřejná databáze

Struktura dokončených bytů je v Jihomoravském kraji velmi podobná struktuře dokončených bytů v České republice (viz grafy 12 a 13). Počet dokončených bytů v rodinných domech se v Jihomoravském kraji zvyšuje od roku 2005, kdy bylo dokončeno 1 444 bytů. V roce 2010 byl počet dokončených bytů vyšší o 58 %. Počet dokončených bytů v bytových domech rostl do roku 2007, skokový více než dvojnásobný nárůst počtu dokončených bytů v tomto roce se prakticky týkal pouze bytů v bytových domech, od roku 2007 počet bytů každoročně klesá (v roce 2007 byl počet dokončených bytů v bytových domech 3106 a v roce 2010 již pouze 1421).

Graf 12: Vývoj struktury dokončených bytů v Jihomoravském kraji v letech 2000-2010

Zdroj dat: ČSÚ 2010, veřejná databáze

Graf 13: Vývoj struktury dokončených bytů v České republice v letech 2000-2010

Zdroj dat: ČSÚ 2010, veřejná databáze

Více než 60 % podílu bytové výstavby v kraji připadá na Brno a jeho zázemí (viz tabulka 3). Počet dokončených bytů mezi lety 2004 a 2009 se v Brně zvýšil o 23 % a v okrese Brno-venkov o 41 %. Nejvyšší nárůsty však ve sledovaném období zaznamenaly okresy Břeclav (více jak 100 %) a Vyškov (57 %). V souvislosti s procesem suburbanizace může často docházet k nekoordinované a vzhledem ke kapacitě území a stávající infrastruktuře nadměrné výstavbě, která může mít negativní dopady na krajinu a obyvatele nových lokalit i širších regionů.

Tabulka 3: Dokončené byty v okresech Jihomoravského kraje v roce 2010

Okres	Byty celkem	Podíl na bytové výstavbě kraje (%)	Index 2009/2004	z toho (v %)			
				rodinné domy	bytové domy	nástavby, přístavby a vestavby	ostatní
Blansko	389	7,9	120,1	61,2	8,0	18,8	12,1
Brno-město	1 534	31,1	123,7	10,5	63,6	19,8	6,1
Brno-venkov	1 600	32,5	141,5	59,2	24,9	14,1	1,8
Břeclav	493	10,0	204,6	54,4	24,5	4,9	16,2
Hodonín	233	4,7	88,6	85,4	0,0	7,7	6,9
Vyškov	346	7,0	157,3	47,7	26,9	13,0	12,4
Znojmo	333	6,8	71,8	74,5	10,8	8,4	6,3
Jihomoravský kraj	4 928	100,0	126,9	45,2	33,6	14,6	6,7

Zdroj dat: Vývoj bytové výstavby v letech 1998-2007, ČSÚ 2008; Statistická ročenka Jihomoravského kraje, ČSÚ 2010

3.4 Shrnutí

Postavení kraje a vývojové trendy:

- růst počtu obyvatel kraje od roku 2002 migrací a od roku 2006 také přirozenou měnou

- migrací kraj dlouhodobě získává především mladé lidi, jedná se však převážně o osoby s cizím státním občanstvím zastoupené především občany z Ukrajiny a Slovenska
- v kraji dlouhodobě dochází k nárůstu počtu cizinců
- stejně jako v celé České republice dochází v kraji k procesu demografického stárnutí populace, které bude v dalších letech pokračovat, Jihomoravský kraj patří k nejstarším krajům v ČR
- Jihomoravský kraj má velmi příznivou vzdělanostní strukturu, vysokoškolsky vzdělaní lidé představují 10 % populace starší 15 let
- v souvislosti s ekonomickou krizí došlo v kraji k útlumu bytové výstavby, poklesl hlavně počet zahájených bytů

Regionální disparity:

- k největším populačním nárůstům dochází v širším zázemí města Brna a v některých obcích v okolí Znojma (proces suburbanizace), naopak populačně ztrátové je Hodonínsko a další obce u republikových i krajských hranic
- do města Brna a jeho širšího zázemí je také z většiny koncentrována nová bytová výstavba
- v souvislosti s procesem suburbanizace ztrácí Brno a okresní města na severu kraje vysokoškolsky vzdělané obyvatele ve prospěch brněnského zázemí, Znojmo ve prospěch zázemí svého
- v brněnském zázemí se pravděpodobně nejpříznivěji vyvíjí vzdělanostní struktura obyvatelstva (bude patrné na základě výsledků SLDB 2011), nicméně v Brně vysoký podíl vysokoškolsky vzdělaného obyvatelstva zůstává
- periferní oblasti na jihu kraje a při krajských hranicích ztrácí mladé a vzdělané obyvatelstvo, dochází k rychlému stárnutí populace
- rychle stárnoucí populace je patrná především v Brně a na Hodonínsku

4 Trh práce

Všechny osoby, které se účastní trhu práce (ekonomicky aktivní) vytváří lidský potenciál kraje, skutečně využitě zdroje představují lidé zaměstnaní v národním hospodářství. Jejich struktura, kvalita a vývojové tendence jsou důležité především pro ekonomický rozvoj kraje. V této části je hodnocena pracovní síla kraje, její budoucí vyhlídky a kvalita. Dále je pozornost zaměřena na strukturu zaměstnaných osob z pohledu konkurenceschopnosti kraje ale i nabídky pracovních míst. Nakonec je řešena problematika nezaměstnanosti, její vývoj a soulad či nesoulad poptávky po práci s nabídkou pracovních míst.

4.1 Pracovní síla

Vývoj pracovní síly v regionu ovlivňují především demografické a sociální změny. V současné době je to demografické stárnutí populace a zároveň zvyšování vzdělanosti a růst počtu studentů, ale samozřejmě i další faktory jako je míra porodnosti, migrace, zdravotní stav populace nebo střídání silných a slabých ročníků v populaci. Míra ekonomické aktivity (počet zaměstnaných a nezaměstnaných na počtu osob starších 15 let) Jihomoravského kraje byla v roce 2010 s hodnotou 58,1 % pátá nejvyšší v České republice (viz tabulka 4). V posledních letech dochází k jejímu zvyšování, mezi roky 2008 a 2010 se zvýšila o 1,1 procentního bodu a kraj se na současné šesté místo posunul z místa posledního. Míra zaměstnanosti (počet zaměstnaných na počtu osob starších 15 let) je v rámci mezikrajského srovnání 7. nejvyšší (53,7 %). Ani v jednom z těchto ukazatelů však kraj nedosahuje průměru České republiky. Důvodem je vyšší podíl ekonomicky neaktivních osob v populaci, Jihomoravský kraj má vyšší podíl osob starších 65 let v populaci než je průměr České republiky a zároveň i nižší podíl ostatních ekonomicky neaktivních osob.

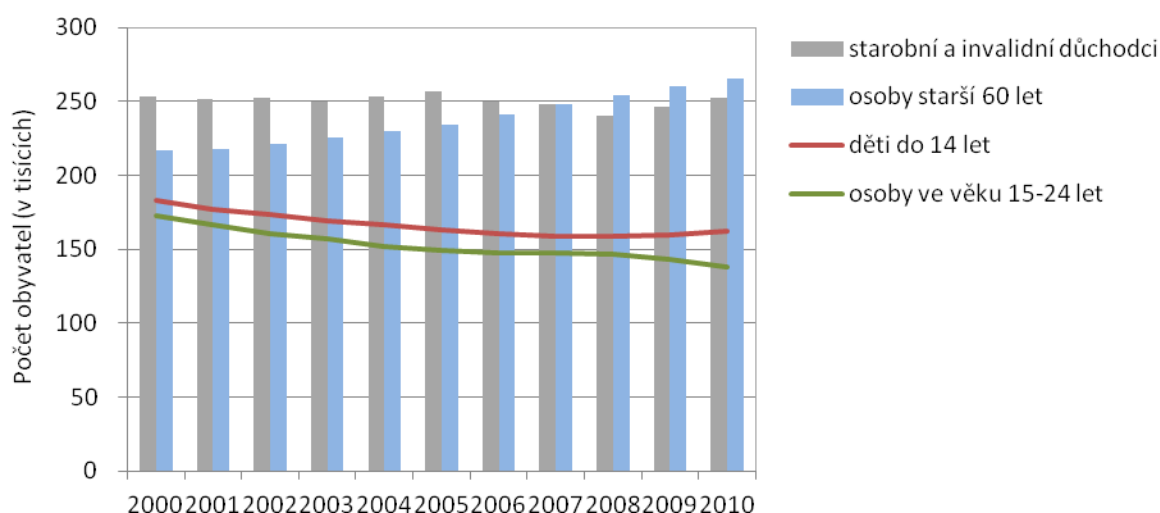
Tabulka 4: Míra ekonomické aktivity a zaměstnanosti v krajích České republiky v roce 2010

Kraj	Míra ekonomické aktivity (v %)	Změna od roku 2008 (v procentních bodech)	Míra zaměstnanosti (v %)	Podíl ekonomicky neaktivních v populaci kraje (v %)
Hlavní město Praha	62,2	0,8	59,9	37,78
Karlovarský kraj	61,7	0,9	55,0	38,36
Středočeský kraj	59,7	0,1	56,6	40,26
Plzeňský kraj	59,0	-0,9	55,6	40,97
Kraj Vysočina	58,1	-0,2	54,1	41,87
Jihomoravský kraj	58,1	1,1	53,7	41,87
Jihočeský kraj	58,0	-1,4	55,0	41,96
Liberecký kraj	58,0	1,5	53,9	42,04
Ústecký kraj	57,5	0,3	51,1	42,52
Královéhradecký kraj	57,5	-0,7	53,5	42,54
Pardubický kraj	57,5	-0,6	53,3	42,53
Zlínský kraj	56,8	-1,1	52,0	43,18
Moravskoslezský kraj	56,7	-0,6	50,9	43,31
Olomoucký kraj	55,7	-1,3	50,6	44,35
Česká republika	58,4	-0,1	54,2	41,56

Zdroj dat: Výběrové šetření pracovních sil, ČSÚ 2011

Míru ekonomické aktivity negativně ovlivňuje prodlužování věku nástupu do zaměstnání v souvislosti se zvyšující se vzdělaností obyvatel a stárnutím populace, na druhé straně ale dochází k prodlužování věku odchodu do důchodu i nárůstu ekonomické aktivity starších osob. Početně silná skupina obyvatel narozených po válce, která se dostala do věku odchodu do důchodu, byla nahrazena rovněž početně silnou skupinou obyvatel narozených v 70. letech 20. století. V Jihomoravském kraji i přes snižování osob ve věku 0-24 let, stále převažuje počet osob, které nastoupí na trh práce během příštích zhruba 25 let nad počtem starobních a invalidních důchodců (viz graf 14). Podle projekce ČSÚ se do roku 2020 bude index ekonomického zatížení (počet osob ve věku 0-19 a 65+ na počtu osob ve věku 20-64 let) v Jihomoravském kraji zvyšovat rychleji než v České republice (do roku 2020 o 23 procentního bodu) za předpokladu nulové migrace.

Graf 14: Vývoj počtu obyvatel, které se dostávají do věku ekonomické aktivity a osob odcházejících do důchodu

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů 2010, Vývoj lidských zdrojů v Jihomoravském kraji, ČSÚ 2010

Skutečný vliv počtu a struktury ekonomicky aktivních osob na region není ze statistických dat ve skutečnosti zcela jasný, protože ne všichni obyvatelé kraje v kraji také pracují, zároveň ale do kraje mohou dojíždět také obyvatelé ostatních krajů ČR (hlavně do Brna). Tyto skutečnosti by osvětlila data o dojížděci do zaměstnání, která jsou ale získávána pouze při Sčítání lidu a nová proto budou dostupná až v roce 2012.

Kromě velikosti pracovní síly je důležitá také její kvalita, kterou je možné měřit např. na základě vzdělanosti. Ačkoliv dnešní studenti oddalují prodlužujícím se studiem vstup na trh práce, pro kraj jsou ve výsledku přínosem. Vzdělanost se zvyšuje v celorepublikové populaci, na trh práce přicházejí vzdělanější lidi a současně odcházejí méně vzdělané starší generace. Kvalita pracovní síly se v tomto ohledu zvyšuje, zároveň se také rozvíjejí obory s nároky na vysoce kvalifikovanou pracovní sílu (ICT technologie apod.). Stále však existuje poptávka také po méně kvalifikovaných zaměstnancích a hlavně osob s výučním listem, jejichž počet v populaci klesá. Tento trend je však společný všem vyspělým zemím a méně kvalifikované pozice jsou pak obsazovány především cizinci. V tabulce 5 je zobrazen počet studentů vysokých škol v krajích České republiky a osoby s ukončeným terciárním vzděláním (vysokoškolským a vyšším odborným). V podílu vysokoškolských studentů na celkovém počtu studentů v České republice je Jihomoravský kraj za Prahou a Moravskoslezským krajem na 3. místě (11,3 %). Ve srovnání s vlastní populací ve věku 20-29 let je až na místě 6. (z všech osob ve věku 20-29 let studuje vysokou školu čtvrtina osob). Ihned za Prahou se umísťuje v podílu osob s ukončeným vysokoškolským nebo vyšším odborným vzděláváním, které ukazuje na skutečný počet dostudovaných osob.

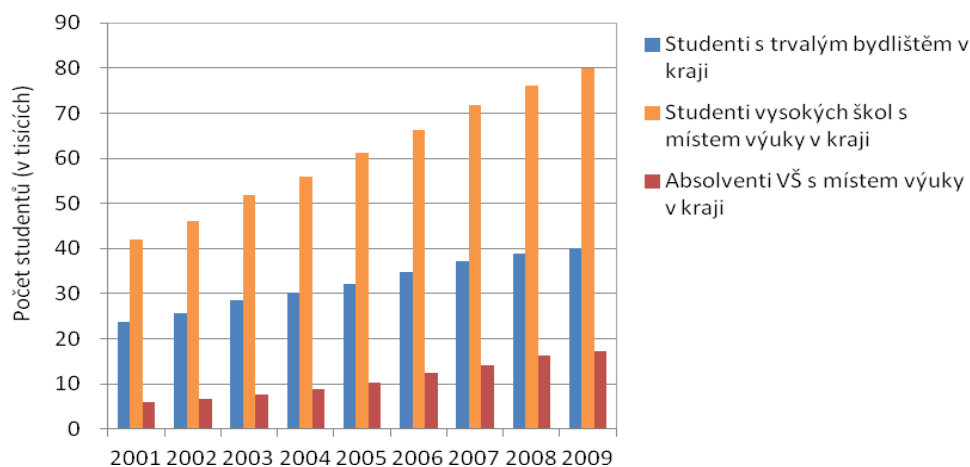
Tabulka 5: Studenti vysokých škol v krajích České republiky v roce 2009

Kraj	Studenti s trvalým bydlištěm v kraji	Podíl na celkovém počtu studentů v ČR (v %)	Počet studentů VŠ bydlicích v kraji na 100 obyvatel ve věku 20 - 29 let	Podíl osob s ukončeným terciárním vzděláním na obyvatelstvu ve věku 15+ (%)
Hlavní město Praha	51 146	14,4	27,7	25,8
Jihomoravský	40 181	11,3	25,0	15,5
Plzeňský	16 240	4,6	20,5	11,7
Královéhradecký	17 929	5,1	24,2	11,5
Jihočeský	22 475	6,3	25,8	11,5
Moravskoslezský	45 967	13,0	26,5	11,4
Zlínský	23 588	6,7	28,9	11,4
Pardubický	16 997	4,8	23,8	11,0
Středočeský	35 933	10,1	21,5	10,9
Vysočina	18 185	5,1	25,2	9,6
Olomoucký	23 031	6,5	25,9	9,4
Liberecký	12 474	3,5	20,6	8,9
Karlovarský	7 506	2,1	17,5	8,3
Ústecký	22 648	6,4	19,6	6,6
Česká republika	354 300	100	24,3	12,7

Zdroj dat: Vývoj lidských zdrojů v Jihomoravském kraji, ČSÚ 2010

Graf 15 ukazuje vývoj počtu studentů vysokých škol v Jihomoravském kraji v letech 2001 až 2009. Ze studentů s trvalým bydlištěm v kraji studuje 73 % na vysoké škole v Brně a 27 % studuje školu v jiných krajích. Počet studentů se každoročně zvyšuje. Kromě studentů z kraje, je však zajímavé sledovat také počet studentů, kteří v kraji trvalé bydliště nemají, jejichž počet je více než dvakrát vyšší. Studenti, kteří v kraji pouze studují, mají velký potenciál v kraji po skončení studia zůstat a zapojit se tak na pracovní trh kraje. Také počet těchto studentů dlouhodobě roste. Spolu s počtem studentů se zvyšuje také počet absolventů, v roce 2009 absolvovalo na vysokých školách v kraji celkem 17 tisíc studentů (nejvíce absolventů v Praze - 30 tisíc, po Brně pak v Ostravě 9 tis.).

Graf 15: Studenti vysokých škol v Jihomoravském kraji v letech 2001 - 2009

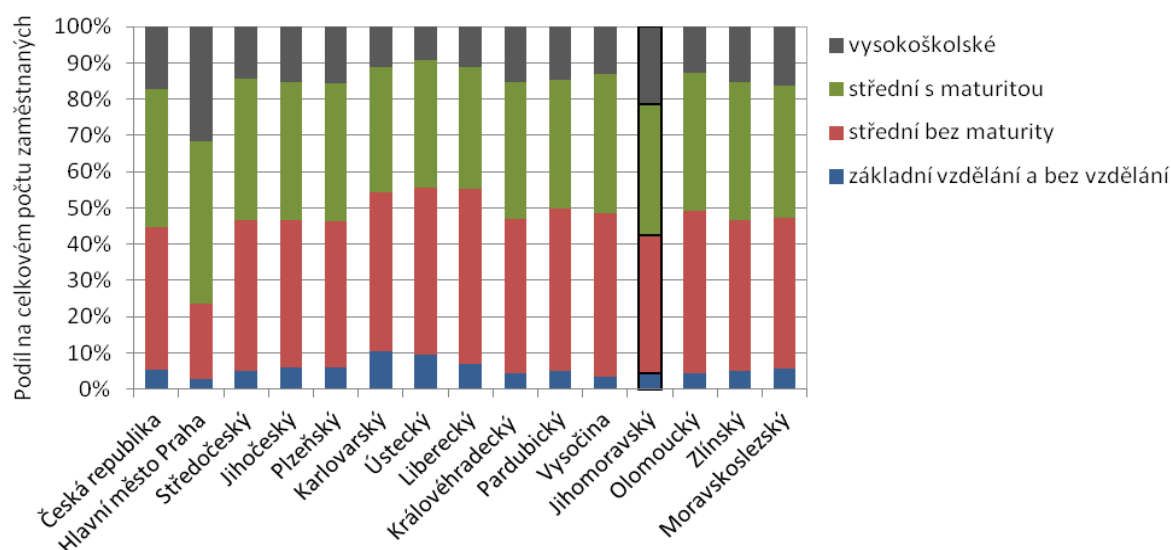
Zdroj dat: Vývoj lidských zdrojů v Jihomoravském kraji, ČSÚ 2010

Poznámka: Počet studentů v grafu neodpovídá skutečnému počtu studentů, protože jeden student může zároveň studovat na více vysokých školách, více oborů a ve více krajích.

4.2 Zaměstnanost

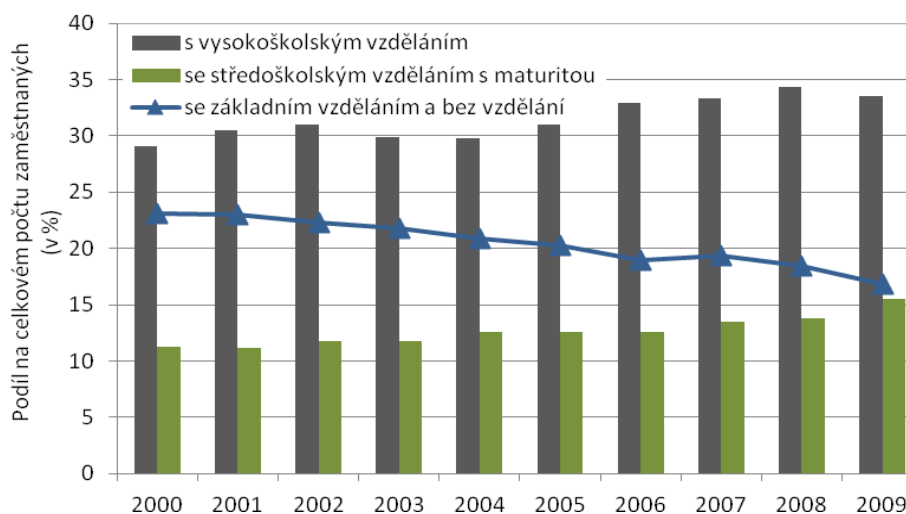
Schopnost regionu obstát v konkurenčním boji, udržet si pozici v ekonomice a být připraven na změny jako byla v současnosti ustupující ekonomická krize, závisí do jisté míry na flexibilitě pracovního trhu, kterou, pokud nepřehlídíme k vnějším faktorům, ovlivňuje jeho struktura. Struktura zaměstnanců v Jihomoravském kraji je ve srovnání s ostatními kraji velmi příznivá (viz obrázek 20), opět ale z důvodu silné pozice města Brna. Vysokoškolsky vzdělaní lidé jsou na trhu práce mnohem flexibilnější a jsou schopni lépe reagovat na změny pracovního trhu než lidé se vzděláním základním. V dlouhodobém pohledu se tato pozice kraje upevňuje, počet zaměstnanců s vysokoškolským a středoškolským vzděláním se zvyšuje a se základním vzděláním snižuje (viz graf 16). Pouze v roce 2009 došlo ke snížení počtu vysokoškoláků, což mohlo být způsobeno snižováním stavů v době ekonomické krize, se souběžným snížením osob se základním vzděláním došlo pouze k nárůstu počtu středoškoláků.

Graf 16: Struktura zaměstnaných v NH podle nejvyššího dosaženého vzdělání v krajích České republiky v roce 2009

Zdroj dat: Výběrové šetření pracovních sil, ČSÚ 2010

Graf 17: Vývoj podílu vzdělanostních skupin na celkovém počtu zaměstnaných obyvatel v Jihomoravském kraji

Zdroj dat: Výběrové šetření pracovních sil, ČSÚ 2010

Vysoká vzdělanost zaměstnanců úzce souvisí s postavením pracujících v zaměstnání, kde Jihomoravský kraj opět vyniká v podílu odborných pracovníků na celkovém počtu zaměstnanců v regionu (viz tabulka 6). V podílu v kategorii vědeckých a odborných duševních pracovníků zaujímá 2. místo za hlavním městem a 3. místo v kategorii zákonodárců, vedoucích a řídicích pracovníků, 12,2 % zaměstnanců pracuje v první skupině a 6,2 % ve druhé (v ČR 10,7 % a 5,3 %). V posledních letech se v souvislosti se zvyšujícím se počtem studujících lidí hovoří o nedostatku kvalifikovaných řemeslníků v české populaci. V Jihomoravském kraji je podíl osob pracujících jako řemeslníci, kvalifikovaní výrobci, zpracovatelé nebo opraváři 17,3 % z celkového počtu zaměstnaných, což je méně než je tento podíl v České republice (v roce 2009 byl podíl 18 % vyšší než v ČR).

Tabulka 6: Zaměstnaní v krajích ČR podle klasifikace zaměstnání (v %) ve 4. čtvrtletí roku 2010

Kraj	Zákonodárci, vedoucí a řídicí pracovníci	Vědci a odborní duševní pracovníci	Techničtí, zdravotničtí a pedagogičtí pracovníci	Nižší administrativní pracovníci (úředníci)	Provozní pracovníci ve službách a obchodě	Kvalifikovaní dělníci v zemědělství a lesnictví	Řemeslníci a kvalifikovaní výrobci, zpracovatelé, opraváři	Obsluha strojů a zařízení	Pomocní a nekvalifikovaní pracovníci	Příslušníci armády
Hl. m. Praha	7,2	24,1	31,5	8,2	10,5	0,4	9,6	4,4	3,9	.
Středočeský	6,0	8,0	25,4	9,2	12,1	1,7	16,9	13,9	6,5	0,4
Jihočeský	4,8	7,6	23,0	7,1	13,3	2,2	17,7	16,5	6,6	1,1
Plzeňský	4,5	9,3	22,8	9,4	13,0	1,6	17,4	16,0	5,9	.
Karlovarský	2,3	5,4	23,4	6,7	17,6	0,7	18,3	17,6	8,0	.
Ústecký	4,6	5,5	24,0	7,9	11,7	1,1	20,0	16,2	8,9	.
Liberecký	6,4	6,6	23,0	5,8	12,5	1,7	23,5	14,7	5,5	.
Královéhradecký	7,2	10,7	23,7	7,9	11,4	1,7	16,4	13,7	7,2	0,3
Pardubický	4,9	9,4	23,1	7,7	12,3	1,8	19,7	15,0	5,7	.
Vysočina	2,8	6,6	22,1	8,7	12,0	3,1	20,1	17,8	6,5	.
Jihomoravský	6,2	12,2	24,4	9,2	11,8	1,1	17,3	11,7	6,0	.
Olomoucký	4,2	9,1	21,7	7,0	13,6	1,4	20,1	14,7	7,3	0,8
Zlínský	4,2	9,0	23,5	5,8	13,5	1,8	19,1	16,7	5,9	0,4
Moravskoslezský	4,6	8,6	23,2	7,5	13,9	0,9	18,9	15,6	6,7	0,1
Česká republika	5,3	10,7	24,6	8,0	12,5	1,4	17,4	13,6	6,3	0,3

Zdroj dat: Výběrové šetření pracovních sil, 2011

Nejvýznamnějším odvětvím Jihomoravského kraje z pohledu počtu zaměstnaných osob je zpracovatelský průmysl, jeho podíl na celkové zaměstnanosti se od roku 2000 do roku 2007 téměř nezměnil (viz tabulka 7), zatímco v roce 2000 pracovalo v odvětví 142 tisíc osob, což představovalo 27,2 % všech zaměstnaných, v roce 2007 to bylo 143 tisíc osob (26,9 %) a v roce 2008 došlo k zvýšení na 150 tisíc osob (27,9 %). Mezi roky 2008 a 2009 došlo k poklesu počtu zaměstnaných o 16 % a podíl na zaměstnanosti se snížil na 23,8 %, nicméně v roce 2010 došlo opět k navýšení na 25 %. Zpracovatelský průmysl zaujímá předním místo ve všech krajích České republiky. Ze zpracovatelského průmyslu pracuje 20 % zaměstnanců v odvětví výroby strojů a zařízení a 13 % ve výrobě potravinářských výrobků (2. nejvýznamnější odvětví, za kterými s 8 % následují výroba kovových konstrukcí a výroba počítačů, elektronických a optických přístrojů). V České republice jsou první dvě jmenovaná odvětví zpracovatelského průmyslu až na druhých dvou pozicích (11 % a 8 %) s odstupem za výrobou motorových vozidel (18 % zaměstnaných ve zpracovatelském průmyslu). Druhým a třetím z hlediska zaměstnanosti významným odvětvím je velkoobchod, maloobchod a oprava motorových vozidel a stavebnictví. Zaměstnanost v obou těchto odvětvích stoupla mezi roky 2008 a 2009 zhruba o 3 %, do roku 2010 však poklesl počet zaměstnaných v prvním odvětví o 3 % a ve stavebnictví dokonce o 18 %. I přes ekonomickou krizi, kterou doprovázelo zvýšení nezaměstnanosti v roce 2009, stoupla v letech 2008 a 2009 zaměstnanost ve zdravotnictví a sociální péči (25 %), informačních a komunikačních činnostech (21 %) a kulturních a zábavních činnostech (19 %), nárůstu

předcházel pokles v letech 2007 až 2008 a k dalšímu poklesu došlo mezi roky 2009 a 2010 (u kulturních činností zůstala hodnota stejná) V obou letech rostl počet zaměstnanců v administrativě, veřejné správě, peněžnictví a pojišťovnictví, vědeckých činnostech a dopravě. Ekonomická krize měla naopak výrazný dopad na pokles zaměstnanců vedle zpracovatelského průmyslu také v těžbě (mezi 2009 a 2010 opět nárůst o 5 %) a činnostech v oblasti nemovitostí (pokles od roku 2008), které však nejsou svým podílem na zaměstnanosti v kraji příliš významná. Mezi roky 2009 a 2010 vzrostl nejvíce počet zaměstnaných v profesních, vědeckých a technických činnostech a ubytování a stravování. Kromě stavebnictví klesla zaměstnanost o téměř 20 % ještě v oblasti administrativních a podpůrných činností.

Tabulka 7: Zaměstnanost v Jihomoravském kraji podle odvětví (VŠPS)

Odvětví	2007		2008		2009		2010		Index 2008/2009	Index 2009/2010
	v tis.	podíl ze zam. (%)	v tis.	podíl ze zam. (%)	v tis.	podíl ze zam. (%)	v tis.	podíl ze zam. (%)		
Zdravotní a sociální péče	34,4	6,5	31,2	5,8	39,0	7,4	38,2	7,2	125,0	98,0
Informační a komunikační činnosti	14,7	2,8	14,0	2,6	17,0	3,2	15,3	2,9	121,3	90,2
Kulturní, zábavní a rekreační činnosti	8,3	1,6	7,0	1,3	8,4	1,6	5,4	1,6	119,2	100,2
Administrativní a podpůrné činnosti	13,1	2,5	12,4	2,3	13,6	2,6	11,1	2,1	110,0	81,4
Veřejná správa a obrana, povinné sociální zabezpečení	32,8	6,2	33,3	6,2	36,4	6,9	36,4	6,8	109,1	100,3
Peněžnictví a pojišťovnictví	10,0	1,9	11,0	2,0	11,6	2,2	12,6	2,4	105,9	108,0
Profesní, vědecké a technické činnosti	23,5	4,4	24,9	4,6	26,3	5,0	32,9	6,2	105,8	125,0
Doprava a skladování	30,5	5,7	31,4	5,8	32,4	6,1	37,7	7,1	103,5	116,3
Velkoobchod a maloobchod, opravy motorových vozidel	57,1	10,7	62,0	11,5	64,0	12,1	62,0	11,6	103,2	97,0
Stavebnictví	57,5	10,8	57,0	10,6	58,6	11,1	47,9	9,0	102,8	81,9
Vzdělávání	41,6	7,8	36,6	6,8	36,7	6,9	32,3	6,1	100,0	88,0
Ubytování, stravování a pohostinství	19,2	3,6	18,2	3,4	17,0	3,2	19,3	3,6	93,2	123,5
Zásobování vodou, činnosti související s odpady	4,5	0,8	4,6	0,9	4,2	0,8	4,1	0,8	90,9	113,8
Zemědělství, lesnictví, rybářství	20,2	3,8	15,6	2,9	13,8	2,6	14,8	2,8	88,6	96,4
Výroba a rozvod elektřiny, plynu, tepla	5,7	1,1	7,3	1,4	6,4	1,2	6,7	1,3	87,3	107,2
Zpracovatelský průmysl	143,4	26,9	149,9	27,9	126,0	23,8	133,1	25,0	84,1	105,1
Těžba a dobývání	1,4	0,3	3,0	0,6	2,1	0,4	1,7	0,3	69,6	105,6
Činnosti v oblasti nemovitostí	5,2	1,0	5,5	1,0	3,7	0,7	3,9	0,7	66,3	81,7
Ostatní činnosti	8,7	1,6	11,8	2,2	11,4	2,1	14,0	2,6	96,0	106,7

Zdroj dat: Statistická ročenka Jihomoravského kraje 2010, ČSÚ, Zaměstnanost a nezaměstnanost v ČR podle výsledků výběrového šetření pracovních sil 4. čtvrtletí 2010

Poznámka: Odvětví jsou seřazena podle nárůstu zaměstnanosti v letech 2008 a 2009, tučně jsou vyznačena tři odvětví s dlouhodobě nejvyšším počtem zaměstnaných

Lidské zdroje v oblasti informačních a komunikačních činností sehrávají v dnešní době klíčovou roli ve vývoji nových technologií a proto se toto odvětví začíná statisticky monitorovat. V Jihomoravském kraji bylo mezi roky 2008 a 2009 odvětví informačních a komunikačních činností z hlediska zaměstnanosti druhým nejrychleji rostoucím odvětvím. Počet zaměstnanců stoupl o 21 %. Do roku 2010 však došlo k poklesu o 10 %. Při vyčlenění pouze IT odborníků (které můžeme rozdělit na vědecké pracovníky, kteří se podílí na vývoji nových technologií a souvisejících konceptů a

technické pracovníky, kteří zajišťují provoz a podporu těchto systémů) je patrné, že jejich počet v Jihomoravském kraji sice stoupl mezi roky 2007 a 2008, v roce 2009 však poklesl o 1700 (viz tabulka 10). Podíl na celkovém počtu zaměstnanců je nejvyšší v hlavním městě, Jihomoravský kraj má spolu s Vysočinou podíl druhý nejvyšší (2,3 %). Mzdy IT odborníků jsou v Jihomoravském kraji po Praze nejvyšší a ve srovnání s ostatními obory v kraji výrazně nadprůměrné (viz tabulka 8).

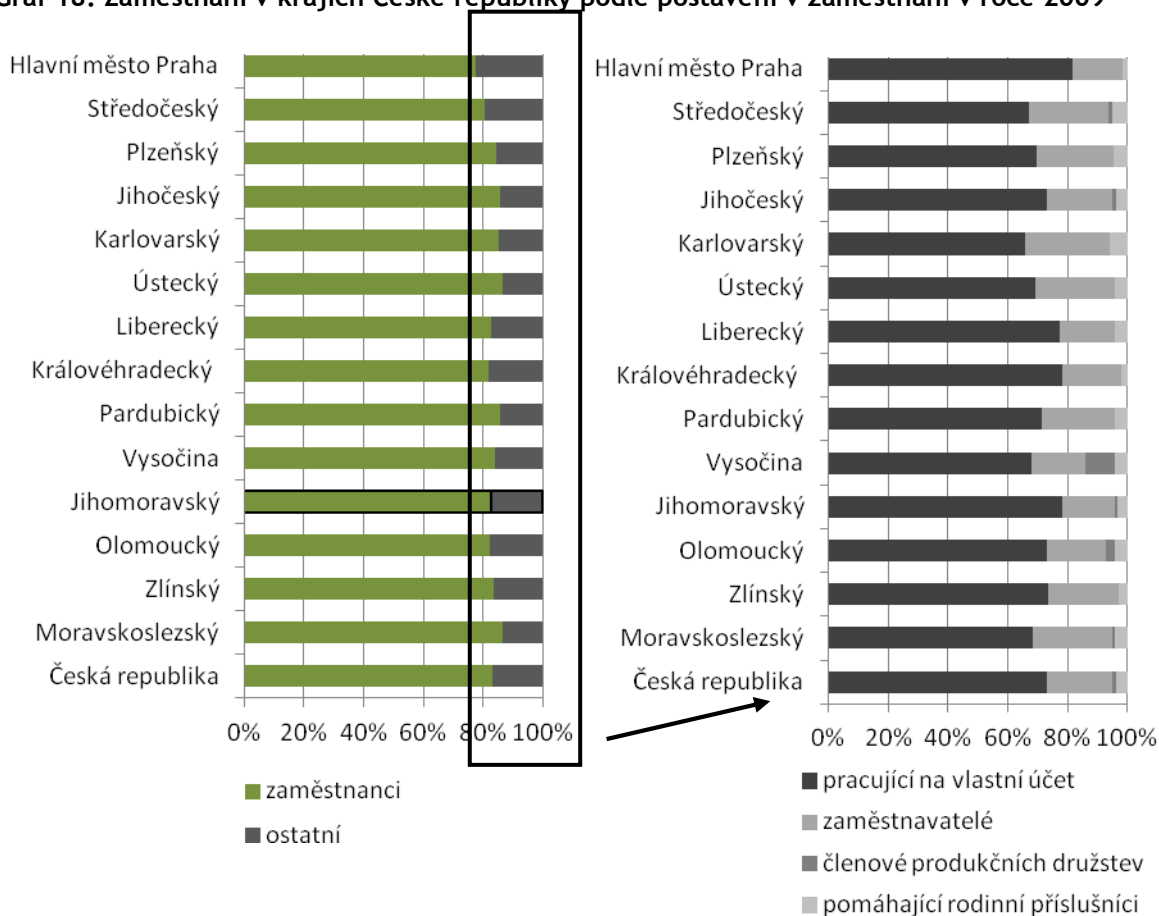
Tabulka 8: IT odborníci a jejich měsíční hrubé mzdy v krajích ČR

Kraj	Počet (tis. fyzických osob)			Podíl ze zam. (%)	Průměrná hrubá měsíční mzda (Kč)				
					IT odborníci celkem			vědci a odborníci v oblasti IT	techničtí pracovníci v oblasti IT
	2007	2008	2009	2009	celkem	muži	ženy	celkem	celkem
Hl. m. Praha	26,4	32,6	33,1	3,6	54 158	56 674	42 585	59 457	45 706
Vysočina	4,9	3,9	5,5	2,3	33 623	34 341	27 757	37 013	27 292
Jihomoravský	11,3	14,6	12,9	2,3	42 178	43 250	34 782	44 679	35 043
Olomoucký	5,5	5,1	6,5	2,2	30 254	30 865	27 114	32 436	27 530
Středočeský	10,3	10,7	12,0	2,1	40 518	41 568	33 199	45 598	33 664
Plzeňský	3,8	4,5	5,6	2,0	35 280	35 868	32 134	39 412	28 818
Jihočeský	4,6	5,1	6,0	1,9	34 788	36 028	28 687	39 407	28 768
Moravskoslezský	8,9	10,4	10,6	1,9	30 552	32 163	24 665	35 783	27 179
Královéhradecký	3,4	3,9	4,9	1,9	34 855	35 860	28 239	38 203	30 202
Ústecký	4,8	6,9	6,7	1,9	33 325	34 768	27 222	40 359	27 373
Zlínský	3,9	5,0	4,1	1,5	31 967	32 642	25 524	35 765	28 076
Pardubický	3,1	2,7	3,1	1,3	32 977	33 248	30 752	35 779	28 810
Liberecký	4,1	4,3	2,2	1,1	33 334	34 335	25 593	35 722	29 937
Karlovarský	1,5	1,1	1,1	0,8	29 022	29 453	22 906	34 603	25 717
Česká republika	96,3	110,8	114,2	2,2	43 952	45 590	35 583	49 248	36 308

Převzato z ČSÚ 2010

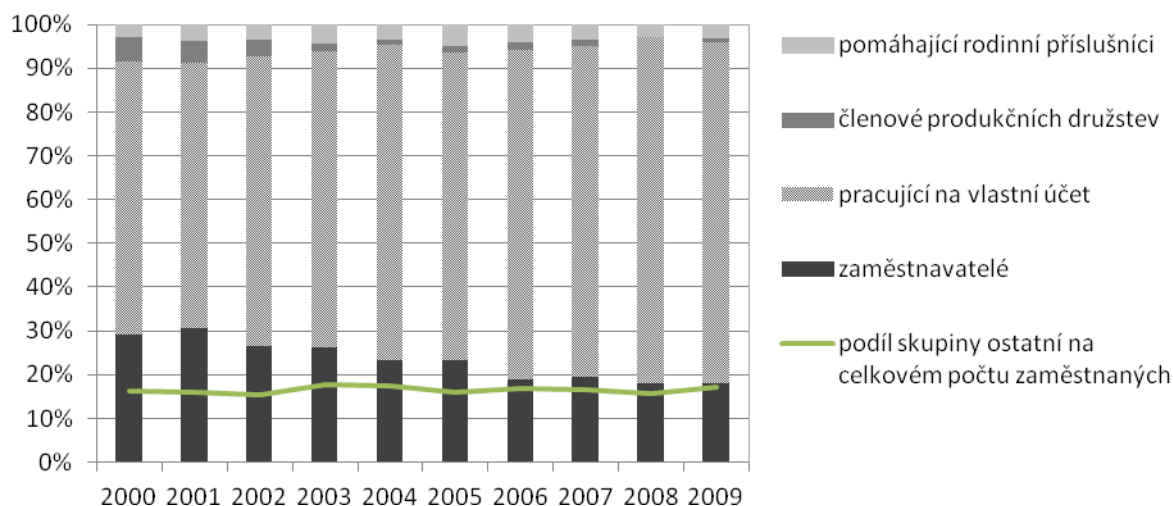
Největší část pracujících osob působí ve všech krajích České republiky v postavení zaměstnanců (viz obrázek 22). V Jihomoravském kraji se jejich podíl na celkovém počtu zaměstnaných snižuje ve prospěch podnikatelů (pracující na vlastní účet a zaměstnavatelé). Ve srovnání s ostatními krajími zaujímá Jihomoravský kraj 5. pozici, první je hl. město Praha (viz obrázek 22). Z počtu osob, které nepracují jako zaměstnanci, se dlouhodobě zvyšuje podíl osob pracujících na vlastní účet, které v rámci své činnosti nezaměstnávají další osoby a naopak podíl zaměstnavatelů se snižuje (graf 18).

Graf 18: Zaměstnaní v krajích České republiky podle postavení v zaměstnání v roce 2009

Zdroj dat: Výběrové šetření pracovních sil, ČSÚ 2010

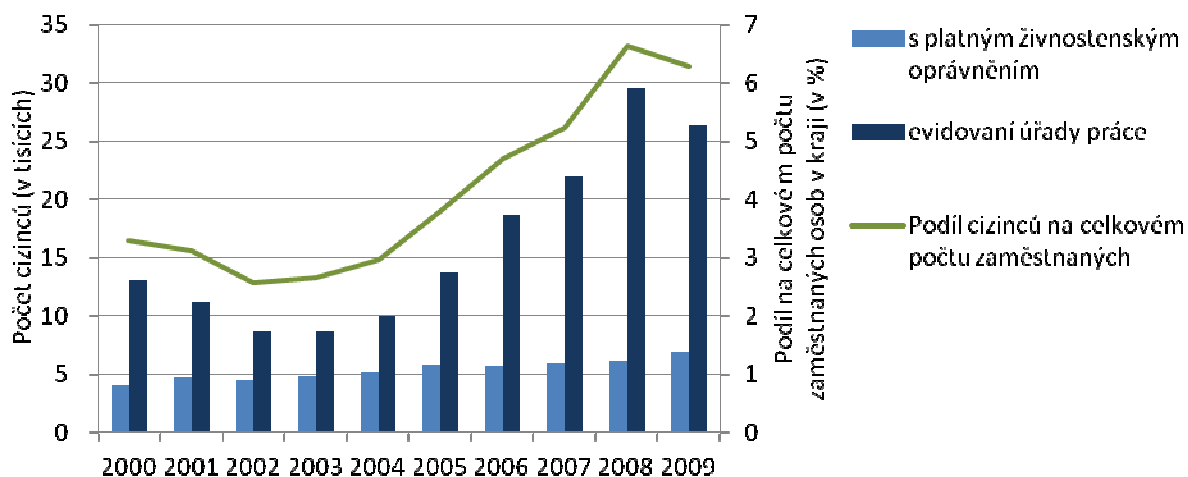
Graf 19: Vývoj zaměstnaných osob (pouze skupina ostatní - bez zaměstnanců) podle postavení v zaměstnání v letech 2000-2009

Zdroj dat: Výběrové šetření pracovních sil, ČSÚ 2010

Jak se již ukázalo v předešlých kapitolách, cizinci tvoří významnou část populace Jihomoravského kraje a jejich počet každým rokem roste. V roce 2009 byl podíl pracujících cizinců (zaměstnanců a živnostníků) na celkovém počtu zaměstnaných 6,3 % (viz graf 20). V roce 2000 byl tento podíl 2,8 %. Se zvyšováním celkového počtu zaměstnaných cizinců rostl jak počet cizinců evidovaných na úřadu práce tak počet živnostníků. Zatímco v roce 2009 počet cizinců v zaměstnaneckém poměru klesl (z 29 na 26 tisíc), počet živnostníků mírně stoupl. Ztráta zaměstnání měla pravděpodobně u části cizinců stejný efekt jako v případě českých občanů, a to že se pokusili začít podnikat. V roce 2008 se účastnilo trhu práce 83 % všech cizinců v Jihomoravském kraji a v roce 2009 klesl podíl na 71 %.

Graf 20: Vývoj počtu zaměstnaných cizinců a cizinců s živnostenským oprávněním v Jihomoravském kraji

Zdroj dat: MPSV ČR 2010, ČSÚ 2010 (data převzata od MPO)

O životní úrovni obyvatel a zároveň atraktivitě pracovního trhu vypovídají průměrné mzdy zaměstnanců. V České republice mají pouze zaměstnanci ve dvou krajích v průměru vyšší hrubou měsíční mzdu, než je průměr České republiky (viz tabulka 9). Kromě Prahy, se jedná o Středočeský kraj, kde je však většina obyvatel zaměstnána v Praze. V Jihomoravském kraji je hrubá měsíční mzda obyvatel mírně podprůměrná (pouze z důvodů vysokých mezd v hlavním městě) a to ve všech hlavních třídách klasifikace zaměstnání. Opět se však jedná o ukazatel významně ovlivněný vysokými platy ve městě Brně, důležitém středisku dojížděky do zaměstnání.

Tabulka 9: Hrubá měsíční mzda v krajích podle klasifikace zaměstnání v roce 2010

Kraj	Hrubá měsíční mzda celkem	z toho mzda pracovníků podle hlavních tříd klasifikace zaměstnání								
		vedoucí a řídící	vědeckí a odborní duševní	technici, zdravotníci a pedagogové	nižší administrativní	provozní ve službách a obchodě	dělníci v zemědělství, lesnictví	kvalifikovaní dělníci, výrobci	obsluha strojů a zařízení	pomocní, nekvalifikovaní
Hl. město Praha	36 124	78 422	44 455	34 700	24 703	18 292	20 874	25 805	24 291	15 694
Středočeský	27 001	55 563	33 501	30 333	21 852	16 462	18 041	24 121	22 744	15 447
Jihomoravský	26 223	52 687	35 068	28 384	20 512	15 593	16 677	21 472	20 647	14 097
Plzeňský	25 482	48 368	32 615	27 837	22 624	16 467	18 372	22 745	21 743	15 500
Liberecký	25 089	48 475	32 302	28 092	20 580	16 950	16 195	22 821	21 428	14 631
Ústecký	24 874	49 500	32 950	27 405	20 284	15 438	15 818	21 786	21 760	14 606

Kraj	Hrubá měsíční mzda celkem	z toho mzda pracovníků podle hlavních tříd klasifikace zaměstnání								
		vedoucí a řídící	vědecký a odborní duševní	technici, zdravotníci a pedagogové	nižší administrativní	pracovní ve službách a obchodě	dělníci v zemědělství, lesnictví	kvalifikovaní dělníci, výrobci	obsluha strojů a zařízení	pomocní, nekvalifikovaní
Moravskoslezský	24 554	46 882	31 401	27 173	18 988	15 033	16 589	23 044	21 826	13 946
Olomoucký	23 997	45 261	31 427	25 973	19 073	15 819	17 342	20 569	20 584	14 451
Královéhradecký	23 950	48 072	30 650	26 974	19 876	16 638	18 425	20 662	20 166	14 893
Vysočina	23 944	45 193	30 482	26 877	19 523	15 341	18 986	21 451	20 268	14 733
Pardubický	23 537	44 077	29 988	26 519	20 239	15 520	19 822	19 920	19 415	14 561
Jihočeský	23 418	45 375	30 702	26 561	19 470	15 357	17 935	19 739	19 986	13 495
Zlínský	23 219	43 570	31 041	25 755	18 685	14 564	16 087	20 452	20 281	13 802
Karlovarský	22 498	39 407	29 509	26 699	19 946	17 272	14 450	20 853	20 053	14 890
Česká republika	26 881	55 550	36 192	29 148	21 352	16 300	17 773	22 043	21 263	14 526

Zdroj dat: ČSÚ, 2011 (Veřejná databáze), za podnikatelskou sféru převzato z MPSV ČR (subjekty s 10 a více zaměstnanci), za nepodnikatelskou sféru z MF ČR

4.3 Nezaměstnanost

Na trhu práce se střetává nabídka práce s poptávkou po práci. Na straně nabídky stojí nezaměstnaní lidé, pro jejichž úspěšnost na trhu práce je důležitý soulad vzdělanostní a profesní struktury (rovněž věkové) s nabízenými volnými místy, ale rovněž jejich prostorová mobilita nebo zdravotní stav. Poptávka pro práci je ovlivňována aktuální ekonomickou situací, institucionálním rámcem, dostupností kapitálu a individuálními strategiemi a schopnostmi podnikatelů. Ve vzájemném vztahu poptávky a nabídky tedy hraje roli prostorová, strukturální a kvalifikační kompatibilita. Míra nezaměstnanosti je ukazatelem hospodářského vývoje kraje a spolu s dalšími ukazateli diskutovanými v následující části velmi citlivě reaguje na změny vnějšího ekonomického prostředí. Nezaměstnanost se přímo dotýká občanů regionu, ovlivňuje jejich životní úroveň i pozici ve společnosti, proto je její vývoj veřejností sledován a široce diskutován.

Nezaměstnanost v Jihomoravském kraji se dlouhodobě pohybuje nad průměrem České republiky a kraj se střídavě nachází na 4. - 6. nejhorší pozici ve srovnání s kraji ostatními (viz tabulka 10). Od roku 2004 do roku 2008 docházelo v kraji stejně jako v České republice ke snižování míry nezaměstnanosti a v roce 2008 dosáhla svého minima 6,2 % (nižší hodnota naposledy v roce 1998). Již na konci roku 2008 se však začaly projevoval negativní dopady hospodářské krize, nezaměstnanost v roce 2009 stoupla na 8,9 % a v roce 2010 na 10,2 %. Nárůst míry nezaměstnanosti v letech 2008 až 2010 byl vyšší než v České republice a 8. nejvyšší mezi všemi kraji. K 31.8.2011 je míra nezaměstnanosti v kraji 9,1 % (v České republice 8,2 %).

Tabulka 10: Vývoj nezaměstnanosti v krajích České republiky v letech 2004-2010 (Průměrná registrovaná míra nezaměstnanosti)

Kraj	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	Změna míry nezaměstnanosti (v pct. bodech)	
								2004-2008	2008-2010
Ústecký kraj	15,9	15,4	14,5	12,2	9,9	12,4	13,4	-3,7	3,5
Moravskoslezský kraj	15,4	14,7	13,4	11,0	8,4	11,1	11,9	-4,4	3,5
Olomoucký kraj	11,2	11,0	9,6	7,5	6,2	10,2	11,5	-3,7	5,3
Karlovarský kraj	10,2	10,2	9,5	8,0	6,9	9,9	10,8	-2,2	4,0
Liberecký kraj	8,4	7,9	7,4	6,5	6,0	10,0	10,6	-1,9	4,6
Zlínský kraj	9,4	9,2	8,4	6,6	5,5	9,1	10,4	-2,8	4,9
Jihomoravský kraj	10,3	10,1	9,2	7,6	6,2	8,9	10,2	-2,7	3,9
Vysočina	8,3	8,2	7,4	6,1	5,2	8,7	9,6	-2,2	4,3
Pardubický kraj	8,3	8,3	7,3	5,8	5,0	8,0	9,1	-2,5	4,1
Plzeňský kraj	6,7	6,4	5,9	4,9	4,2	7,0	7,8	-1,8	3,6
Královéhradecký kraj	7,1	7,3	6,6	5,2	4,2	6,8	7,7	-1,9	3,5
Jihočeský kraj	6,1	6,3	6,0	4,8	4,0	6,5	7,4	-1,3	3,4
Středočeský kraj	6,6	6,4	5,7	4,6	4,0	5,9	7,1	-2,0	3,2
Praha	3,6	3,5	3,0	2,5	2,1	3,0	3,9	-1,2	1,9
Česká republika	9,2	9,0	8,1	6,6	5,4	8,0	9,0	-2,6	3,6

Zdroj dat: Ministerstvo práce a sociálních věcí 2011

Poznámka: Od roku 2004 je nová metodika sledování nezaměstnanosti.

Nejvyšší míra nezaměstnanosti v roce 2010 byla ve všech pohraničních okresech Jihomoravského kraje, 16,3 % dosáhla v okrese Hodonín, 14,7 % v okrese Znojmo a 13,3 % v okrese Břeclav (tabulka 11). Nejhorší situace je tedy v okresech, které jsou při státních a zároveň i krajských hranicích. Jak je vidět na obrázku 25, kde je zobrazena registrovaná míra nezaměstnanosti v letech 2006 - 2008 v podrobnosti obcí, nejedná se pouze o současnou situaci ovlivněnou ekonomickou krizí, ale tyto regiony jsou nezaměstnaností postiženy dlouhodobě. Tyto oblasti mají nepříznivou věkovou i vzdělanostní strukturu (viz kapitola Obyvatelstvo) a zároveň jsou velmi špatně dopravně dostupné. Obrázek 5 ukazuje vliv dopravního napojení na město Brno na míru nezaměstnanosti v obcích Jihomoravského kraje (např. nižší nezaměstnanost v obcích okresu Břeclav v okolí dálnice D2). Z hlediska počtu uchazečů na jedno pracovní místo v okrese je na tom Břeclav nejhůře (61,7), v Hodoníně je to 50,6 uchazečů na jedno volné pracovní místo a ve Znojmě 42,4. Nejnižší míru nezaměstnanosti má v okresním členění město Brno, i když při sledování nezaměstnanosti v podrobnosti obcí, je vidět, že je na tom hůře než jeho zázemí.

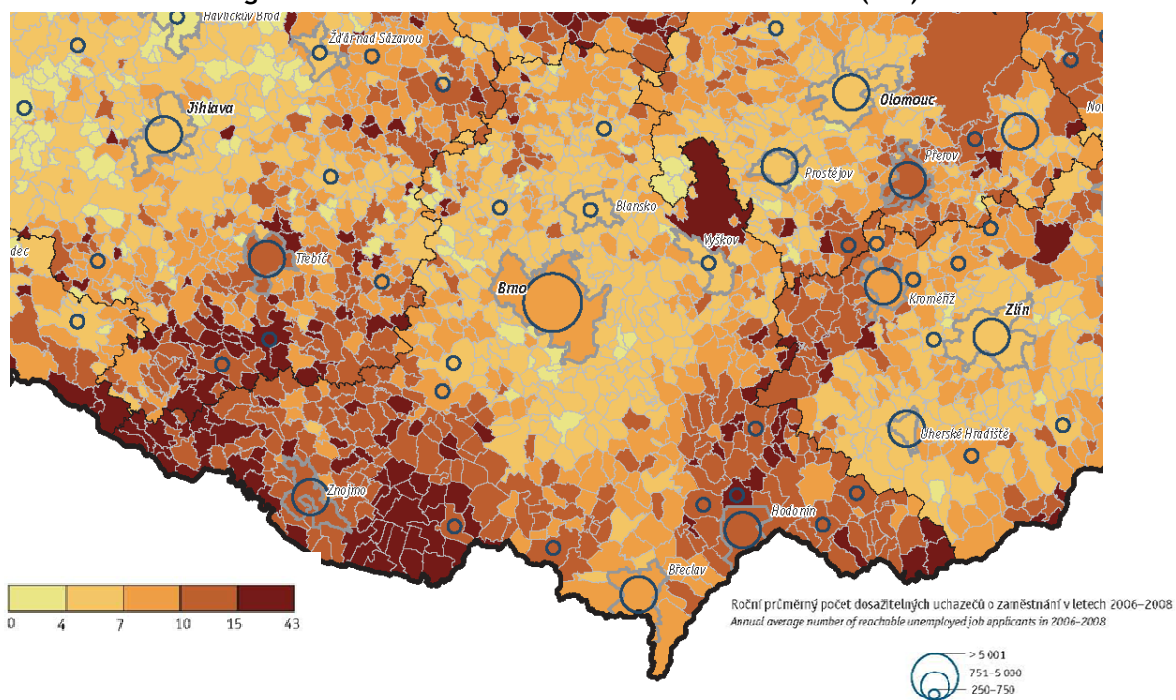
Tabulka 11: Počet uchazečů o zaměstnání a registrovaná míra nezaměstnanosti v okresech Jihomoravského kraje (k 31.12.2010)

Okres	Počet uchazečů o zaměstnání	z toho podle délky nezaměstnanosti (v %)					Míra nezaměst. (%)	Počet uchazečů na 1 volné místo
		do 3 měsíců	3 až 6 měsíců	6 až 9 měsíců	9 až 12 měsíců	12+ měsíců		
Hodonín	13 398	31,1	15,6	8,0	7,6	37,7	16,3	50,6
Znojmo	9 040	45,8	15,1	6,8	5,1	27,1	14,7	42,4
Břeclav	8 087	42,2	17,0	7,4	7,0	26,4	13,3	61,7
Blansko	5 665	29,3	16,7	8,6	8,1	37,4	10,3	28,6
Vyškov	4 355	37,3	19,8	9,2	6,6	27,0	9,2	22,6
Brno-venkov	9 086	32,3	19,3	10,2	9,4	28,7	8,9	15,5
Brno-město	19 711	25,7	18,2	10,4	8,8	36,9	8,6	14,4
Jihomoravský kraj	69 342	33,2	17,3	8,9	7,8	32,9	10,9	23,5

Zdroj dat: ČSÚ, 2011 (data z MPSV ČR)

Poznámka: červeně jsou vyznačeny okresy s nadprůměrnou mírou nezaměstnanosti vzhledem k průměru kraje; zahrnutí všichni uchazeči o zaměstnání (i ti co mají objektivní překážku k tomu aby mohli nastoupit na volné pracovní místo)

Obrázek 5: Míra registrované nezaměstnanosti v letech 2006 -2008 (v %)

Převzato z publikace Atlas sociálně prostorové diferenciacie, Karolinum 2011, autorka mapy: Marie Feřtřová

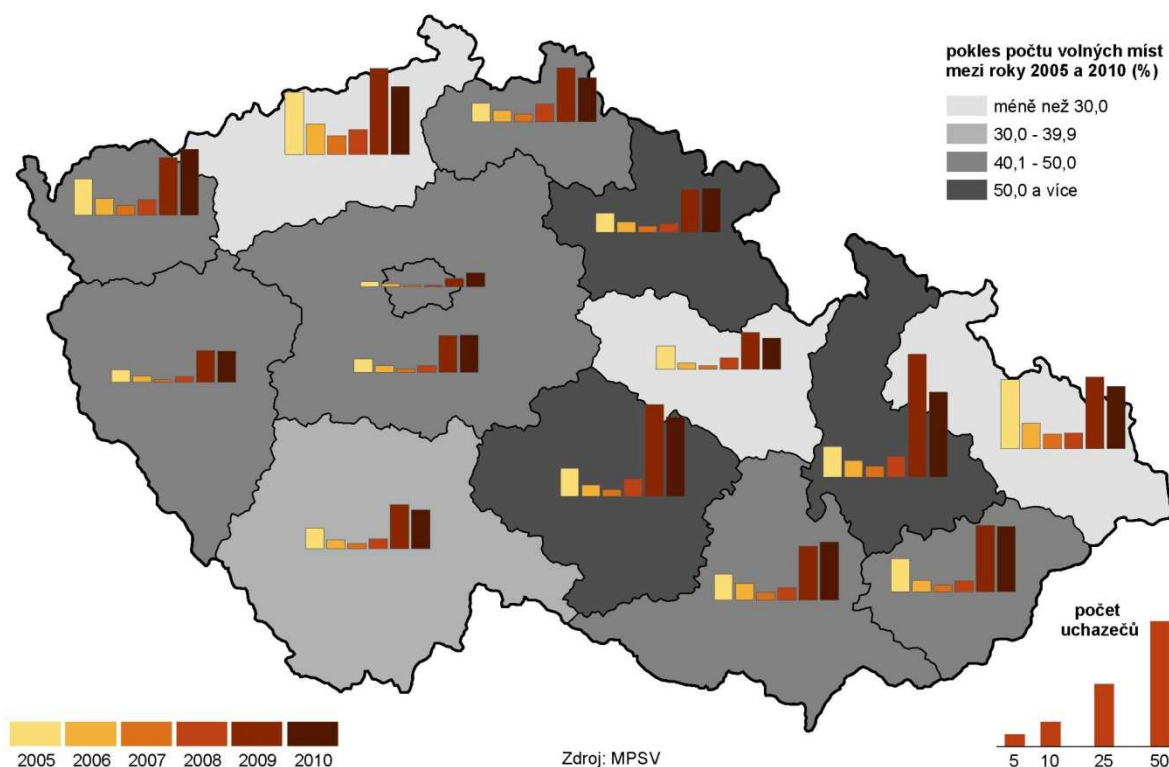
Poznámka: Roční průměrný počet dosažitelných uchazečů o zaměstnání na 100 pracovních sil

Celkem 22 tisíc uchazečů o zaměstnání v Jihomoravském kraji je nezaměstnaných déle než 12 měsíců (32,9 %). Podíl dlouhodobě nezaměstnaných je vyšší než v České republice (31,8 %). Nejnížší hodnoty tohoto ukazatele jsou v Praze, Jihočeském a Královéhradeckém kraji a do jisté míry korespondují s hodnotou registrované míry nezaměstnanosti. V roce 2007 byl tento podíl vyšší (38,2 %), což znamená, že je ukazatel v současné době ovlivněn aktuálním propouštěním, které zvyšuje podíl nezaměstnaných krátkodobě. Jihomoravský kraj se v mezikrajském srovnání nachází na 8. místě. Oproti České republice vykazuje kraj i větší podíl nezaměstnaných osob v délce 9 až 12 měsíců. V okresním členění je dlouhodobá nezaměstnanost (podíl uchazečů o zaměstnání s délkou nezaměstnanosti více než 12 měsíců na celkovém počtu uchazečů o zaměstnání) v roce 2010 nejvyšší

v okrese Hodonín, Blansko a Brno-město (ve stejném pořadí 37,7 %, 37,4 %, 36,9 %). Hodonín a Brno-město patřily v rámci kraje k nejhorším i v roce 2007 a hodnoty byly ještě méně příznivé (Brno-město 43,9 %, Hodonín 41,1 %), třetím nejhorším bylo Znojmo (35,9 %). Naopak Blansko patří k okresům, kde se situace zhoršila právě s ekonomickou krizí, registrovaná míra nezaměstnanosti stoupla z 5,6 % v roce 2007 na 11,1 % v roce 2009 a tento nárůst byl nejvyšší v celém kraji (nejvyšší míra nezaměstnanosti v ORP Boskovice - v roce 2009 12,58 %). Mnoho propuštěných osob v průběhu roku 2009 je příčinou vysokého podílu osob nezaměstnaných déle než 12 měsíců v roce 2010 a znamená to, že dosud nenašli vhodnou práci.

Z hlediska počtu uchazečů na jedno volné pracovní místo se situace v roce 2009 a 2010 zhoršila také ve všech krajích České republiky. Pozici Jihomoravského kraje ukazuje obrázek 6. Na jedno volné místo připadá 24 nezaměstnaných, z moravských krajů je to nejnižší hodnota.

Obrázek 6: Uchazeči o zaměstnání na 1 volné pracovní místo v krajích České republiky v letech 2005 až 2010

Převzato z ČSÚ 2011

Uchazeči o zaměstnání jsou v Jihomoravském kraji v porovnání s Českou republikou mladší a vzdělanější (viz tabulka 12). Celkem 40,9 % uchazečů je mladších 34 let (v ČR 39,9 %), 6,3 % má vysokoškolské vzdělání (v ČR 5 %) a 24,9 % úplné středoškolské vzdělání (v ČR 23,2 %). Ačkoliv ve struktuře zaměstnaných vzdělané osoby převládají, vzdělanost obyvatelstva je vyšší než je pracovní trh schopný vstřebat. Podobná situace je i v hlavním městě a lze tedy předpokládat, že vyšší nezaměstnanost mladých a vzdělaných lidí souvisí s vysokou vzdělaností obyvatelstva. Pokud však vztáhneme počet nezaměstnaných vysokoškoláků k počtu vysokoškolsky vzdělaných lidí v populaci (pouze pro hrubé srovnání, data o vzdělanosti populace jsou k roku 2001) je situace v Jihomoravském kraji (4,6 %) horší než v České republice (3,6 %) i Praze (2,6 %). Čísla jsou pro Jihomoravský kraj nepříznivá hlavně z hlediska počtu nezaměstnaných absolventů, kterých bylo v roce 2010 6,1 % oproti 5,5 % v České republice a 4,6 % v Praze. Celkem 16 % z celkového počtu nezaměstnaných absolventů připadá na vysokoškoláky (v ČR 14 %, v Praze 20 %), 22 % středoškoláků s maturitou (z toho 5,3 % gymnázií; v ČR 21 %, u gymnázií 4,6 %) a 28 % na osoby s výučním listem (v ČR 27 %).

Tabulka 12: Uchazeči o zaměstnání v Jihomoravském kraji a v České republice podle věku a vzdělání v roce 2010 (podíl na celkovém počtu uchazečů, v %)

Kategorie uchazečů	Česká republika	Jihomoravský kraj
do 19 let	4,3	3,9
20 - 24 let	12,6	13,0
25 - 29 let	11,0	11,6
30 - 34 let	12,0	12,4
35 - 39 let	11,9	11,9
40 - 44 let	10,0	9,8
45 - 49 let	10,5	10,2
50 - 54 let	12,0	11,9
55 - 59 let	12,9	12,7
60 a více let	2,7	2,5
Bez vzdělání	0,1	0,0
Neúplné základní vzdělání	0,4	0,1
Základní vzdělání	25,8	22,7
Nižší střední vzdělání	0,1	0,1
Nižší střední odborné vzdělání	2,5	1,9
Střední odborné vzdělání s výučním listem	41,4	42,7
Střední nebo střední odborné vzdělání bez maturity i výučního listu	0,8	0,7
Úplné střední všeobecné vzdělání	2,7	2,9
Úplné střední odborné vzdělání s vyučením i maturitou	4,9	5,5
Úplné střední odborné vzdělání s maturitou (bez vyučení)	15,6	16,5
Vyšší odborné vzdělání	0,7	0,7
Bakalářské vzdělání	0,9	1,0
Vysokoškolské vzdělání	4,0	5,1
Doktorské vzdělání	0,1	0,2
Absolventi škol	5,5	6,1

Zdroj: MPSV ČR, 2011

Z porovnání struktury uchazečů o zaměstnání mezi jednotlivými okresy kraje v roce 2009 (vysoká nezaměstnanost podmíněná ekonomickou krizí) je patrné, že nemožnost uspokojení potřeb na trhu práce mladých a vzdělaných lidí není pouze dočasným problémem způsobeným ekonomickou krizí, ale dlouhodobým specifickým znakem trhu práce Jihomoravského kraje (viz tabulky 13 a 14). Uchazeči s vysokoškolským, vyšším a úplným středoškolským vzděláním převažují v okresech s nejnižší nezaměstnaností v rámci kraje a zároveň nejvyšší vzdělanostní strukturou obyvatelstva - Brno-město, Brno-venkov a Vyškov. Tyto okresy jsou zároveň okresy s nejvyšším podílem nezaměstnaných osob ve věku do 34 let. Nejstarší uchazeči o zaměstnání jsou v okrese Znojmo. V Brně je také ve srovnání s ostatními okresy Jihomoravského kraje vysoký podíl uchazečů se vzděláním základním.

Tabulka 13: Uchazeči o zaměstnání v okresech Jihomoravského kraje podle věku v roce 2009 (podíl na celkovém počtu uchazečů, v %)

Okres	Uchazeči celkem	do 24	25 - 34	35 - 44	45 - 54	55 - 64	Průměrný věk
Blansko	6 025	17,5	21,6	22,3	23,9	14,7	39,7
Brno-město	18 023	16,4	26,9	22,2	20,6	13,9	38,9
Brno-venkov	8 577	19,4	24,9	21,1	20,2	14,4	38,5
Břeclav	7 255	19,9	22,9	20,2	23,0	14,0	38,9
Hodonín	12 681	18,8	25,0	20,7	22,9	12,6	38,6
Vyškov	4 427	20,3	24,9	19,2	21,9	13,7	38,3
Znojmo	8 956	17,6	21,5	20,7	24,9	15,2	39,9

Zdroj dat: MPSV ČR, 2011

Tabulka 14: Uchazeči o zaměstnání v okresech Jihomoravského kraje podle vzdělání v roce 2009 (podíl na celkovém počtu uchazečů, v %)

Okres	základní a bez vzdělání	střední bez maturity	vyučení	vyučení s maturitou	úplné střední všeobecné s maturitou	úplné střední odborné s maturitou	vyšší	vysokoškolské
Blansko	19,1	2,3	46,1	7,9	2,8	16,3	1,0	4,5
Brno-město	26,3	1,7	31,9	5,2	4,3	19,3	0,8	10,5
Brno-venkov	21,7	3,1	42,7	5,9	2,8	17,1	0,8	5,9
Břeclav	25,8	2,4	46,9	5,5	2,3	13,3	0,6	3,2
Hodonín	20,9	3,9	47,6	6,1	1,8	15,5	0,6	3,6
Vyškov	21,0	3,5	45,3	5,6	2,7	15,5	0,9	5,6
Znojmo	25,5	2,3	51,2	3,9	2,1	12,2	0,3	2,4

Zdroj dat: MPSV ČR, 2011

Jak se v současné době liší nabídka práce a poptávka po zaměstnání v okresech Jihomoravského kraje ukazuje tabulka 15. V Brně a jeho okolí je největší počet uchazečů na jedno místo se středoškolským vzděláním s maturitou, v okrese Blansko je nedostatek míst pro osoby se základním vzděláním (168 na 1 pracovní místo), v Hodoníně, Znojme a Břeclavi pro středoškoláky bez maturitního vzdělání a ve Vyškově kromě středoškoláků bez maturity, také pro osoby s výučním listem. Nejvíce nezaměstnaných vysokoškoláků vzhledem k počtu pracovních míst je v okrese Znojmo a Hodonín, nabídka pozic pro vysokoškoláky je v těchto oblastech velmi nízká a vzdělaní lidé do zaměstnání musí dojíždět na velké vzdálenosti nebo jsou nuceni se odstěhovat. Tento fakt je i příčinou záporného salda migrace mladých a vysokoškolsky vzdělaných osob především ve venkovských oblastech zmíněných okresů (viz Ouředníček, Novák 2011), díky čemuž dochází k dalšímu prohlubování rozdílů demografické i sociálně ekonomického postavení obyvatel těchto obcí a zbytku kraje.

Tabulka 15: Počet uchazečů o zaměstnání k 30.6.2011 na jedno volné pracovní místo podle vzdělání v okresech Jihomoravského kraje

Okres	základní a bez vzdělání	střední bez maturity	vyučení	vyučení s maturitou	úplné střední všeobecné s maturitou	úplné střední odborné s maturitou	vyšší	vysokoškolské
Blansko	168	123	13	41	42	102	11	15
Brno-město	34	26	16	48	41	196	33	25
Brno-venkov	10	7	10	21	274	69	14	17
Břeclav	72	155	39	24	23	58	35	16
Hodonín	25	421	20	34	239	90	57	29
Vyškov	31	112	101	12	117	46	33	19
Znojmo	39	169	17	7	179	29	5	42
Jihomoravský kraj	29	36	16	24	57	78	22	22

Zdroj dat: MPSV ČR, 2011

Poznámka: Modře jsou vyznačeny hodnoty, které udávají počet uchazečů o zaměstnání daného vzdělání, pro kterého nebylo v okrese místo.

4.4 Shrnutí

Postavení kraje a vývojové trendy:

- Jihomoravský kraj má nižší podíl ekonomicky aktivních osob v populaci než je průměr České republiky
- za předpokladu nulové migrace se do roku 2020 bude index ekonomického zatížení (počet osob ve věku 0-19 a 65+ na počtu osob ve věku 20-64 let) v Jihomoravském kraji zvyšovat rychleji než v České republice (do roku 2020 o 23 procentního bodu)
- na druhou stranu však v kraji dochází k zvyšování vzdělanosti ekonomicky aktivních osob a roste také počet studentů bydlících i studujících v kraji
- ve struktuře zaměstnanců má kraj hned po Praze nejvyšší podíl vysokoškolsky i středoškolsky vzdělaného obyvatelstva a také vzdělanost zaměstnanců se v kraji postupně zvyšuje (pouze v roce 2009 pokles podílu vysokoškolsky vzdělaných osob)
- kraj má vysoký podíl zaměstnanosti ve vědeckých oborech a na vedoucích a řídicích pozicích, z celkového počtu zaměstnaných obyvatel kraje je 2,3 % IT odborníků (2. místo v mezikrajském srovnání)
- mezi roky 2008 a 2009 poklesl počet zaměstnaných ve zpracovatelském průmyslu o 16 %, v následujícím období opět stoupl o 5 %
- se zvyšováním nezaměstnanosti v době ekonomické krize docházelo k nárůstu počtu živnostníků a stejné tendence se projeví i u zaměstnaných cizinců
- v kraji mají zaměstnanci v průměru třetí nejvyšší mzdy v České republice (po Praze a Středočeském kraji)
- v porovnání s průměrem České republiky je v kraji dlouhodobě vysoká nezaměstnanost, která se v době ekonomické krize zvyšovala rychleji
- v kraji je vysoký podíl dlouhodobě nezaměstnaných osob a vysoký podíl vzdělaných uchazečů o zaměstnání v mladém věku a hlavně absolventů

Regionální disparity:

- nejvyšší míra nezaměstnanosti (dlouhodobě) je v pohraničních okresech, situace je nejhorší v okresech při státních a krajských hranicích, nedostatek volných pracovních míst má za následek odcházení mladých a vzdělaných osob, což prohlubuje špatně socioekonomické postavení těchto oblastí
- v okresech Hodonín, Blansko a Brno-město je v rámci kraje nejvyšší podíl dlouhodobě nezaměstnaných osob, v Blansku (v ORP Boskovice) došlo k významnému nárůstu s ekonomickou krizí

Doporučení:

- po zveřejnění dat ze Sčítání lidu, domů a bytů bude vhodné zpracovat data o dojíždě do zaměstnání na obecní úrovni, která mohou ukázat na nové trendy v dojíždění (např. nedenní dojíždě) a doplnit údaje o nezaměstnanosti, které mohou být zkreslené např. nelegální prací nebo v práci za hranicemi

5 Ekonomika

Česká ekonomika byla v posledních letech výrazně zasažena poklesem hospodářské výkonnosti. V Jihomoravském kraji se vliv krize na hospodářské výsledky projevil v roce 2009, zda došlo k oživení, by měly ukázat makroekonomické údaje v regionálním členění za rok 2010, které budou k dispozici až na konci roku 2011. Rok 2009 byl však posledním rokem poklesu HDP České republiky a od té doby výkonost ekonomiky roste.

Ekonomická situace kraje je ovlivněna řadou vnějších faktorů, které jsou společné všem krajům v České republice (odkaz na vnější analýzu), nicméně neustále se prohlubující regionální disparity ukazují odlišné schopnosti jednotlivých krajů se s externalitami vyrovnávat. Tato část analýzy se zabývá ekonomickou výkonností kraje, jejími podmíněnostmi a projevy světové hospodářské recese. Ekonomickou výkonnost kraje je třeba vnímat a diskutovat také v souvislosti s mírou nezaměstnanosti a kvalitou pracovní síly, které jsou hodnoceny v předcházejících kapitolách.

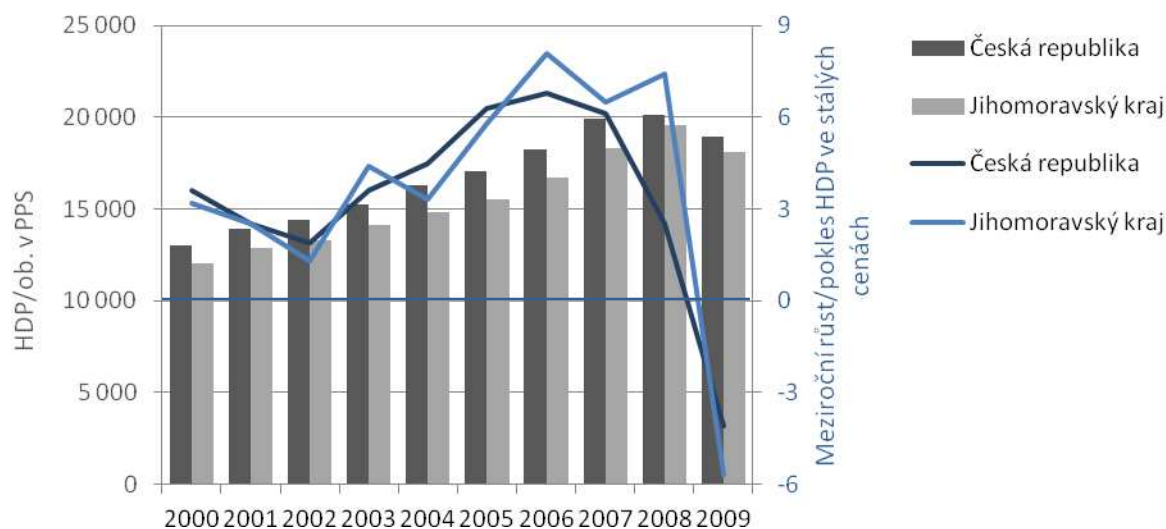
5.1 Výkonnost ekonomiky - HDP a produktivita práce

Hrubý domácí produkt Jihomoravského kraje představoval v roce 2009 10,5 % hrubého domácího produktu České republiky, tato úroveň byla nižší než podíl obyvatelstva kraje na obyvatelstvu České republiky (11 %). V paritě kupní síly na obyvatele kraje dosáhl 76,7 % průměru EU.

Po propadu ekonomiky v letech 1997 až 1999 docházelo v Jihomoravském kraji k růstu, jehož tempo bylo vysoké hlavně v letech 2005 až 2008. Do roku 2005 se úroveň HDP na obyvatele v kraji ve srovnání s Českou republikou mírně snižovala (kromě roku 2003; viz graf 21). V mezikrajském srovnání byla však pozice kraje stále 4. nejvyšší (viz graf 22). V roce 2008 zaznamenal kraj nejvyšší nárůst HDP v celé České republice, který kraj posunul na 2. příčku za hlavní město. Rok 2008 byl rokem, kdy se začaly v některých krajích projevovat dopady hospodářské recese (HDP České republiky ještě zaznamenalo růst 2,5 %). Ve vývoji regionálního HDP se projeví výrazné rozdíly v odvětvové struktuře ekonomiky dané na jedné straně nastupující recesí v některých odvětvích zpracovatelského průmyslu vlivem propadu poptávky a na druhé straně relativně vysokými cenovými indexy u některých komodit (elektrická energie, uhlí) a částečně i služeb, které naopak ve vybraných regionech (včetně Jihomoravského kraje) růst HDP v běžných cenách zvyšovaly, čímž se zvýšil i jejich podíl na HDP ČR. Na nadprůměrně vysokém přírůstku HDP Jihomoravského kraje se podílela odvětví výroby elektřiny, plynu, maloobchodu, činností v oblasti nemovitostí a jiných obchodních služeb (ČSÚ 2010) a lze tedy předpokládat důležitou úlohu města Brna s orientací na služby různého charakteru ve vysoké ekonomické výkonnosti regionu v době počínající krize. Podíl zpracovatelského průmyslu (který má dominantní postavení kraje v ekonomice kraje - viz níže) na hrubé přidané hodnotě kraje a jeho tržby v roce 2008 poklesly (především v oblasti výroby dopravních prostředků, textilií a zpracování dřeva).

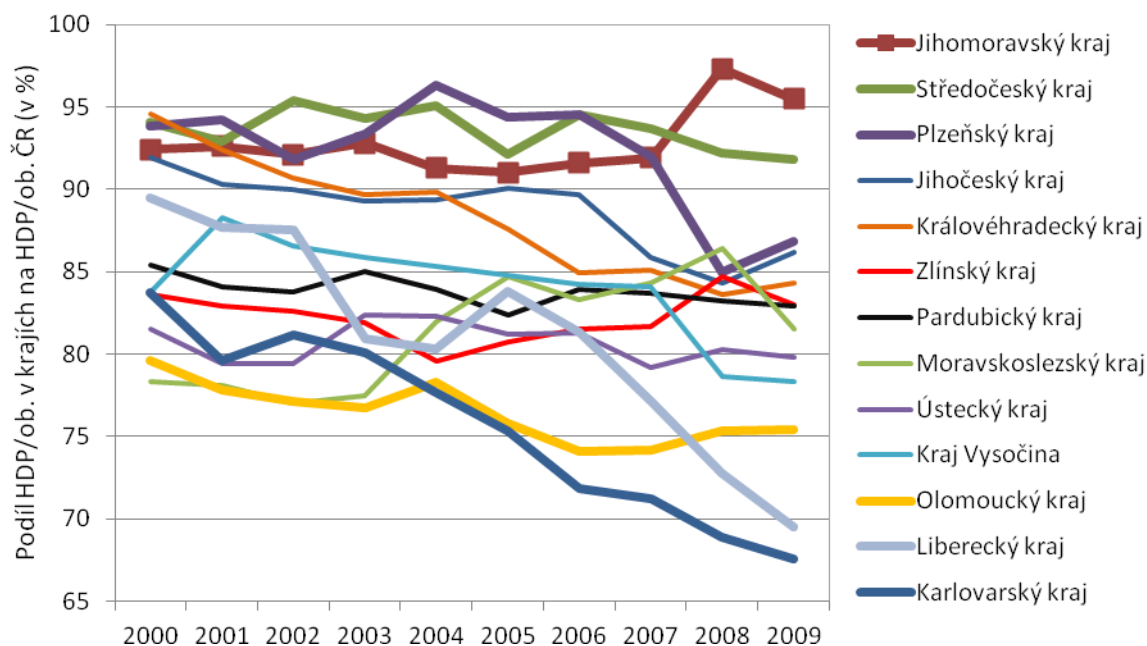
Rok 2009 byl charakteristický největším meziročním poklesem reálného HDP České republiky od počátku ekonomické transformace a záporný vývoj vykázaly v různé míře všechny kraje (viz tabulka 16). Jihomoravský kraj zaznamenal pokles HDP po 9 letech meziročního růstu, a to 5,7 % (v ČR pokles o 4,1 %). Hluboká recese postihla zejména exportní průmyslová odvětví (automobilový průmysl, výroba kovů a gumárenství), v Jihomoravském kraji poklesly tržby za prodej výrobků a služeb průmyslové povahy o 18 % (v roce 2010 již opět nárůst o 5 %).

Graf 21: Vývoj HDP na obyvatele a meziročního nárůstu HDP ve stálých cenách v Jihomoravském kraji a České republice

Zdroj dat: Regionální účty, ČSÚ 2011

Graf 22: Vývoj HDP na jednoho obyvatele v krajích v letech 2000 - 2009 (ČR=100 %)

Zdroj: Regionální účty, ČSÚ 2011

Poznámka: Zvýrazněny jsou 3 kraje s nejvyšším a nejnižším podílem HDP/ob. na HDP/ob. České republiky v roce 2009. Do grafu není zařazeno hl. m. Praha, které výrazně převyšuje HDP ČR (v roce 2009 220 %).

Tabulka 16: Meziroční růst HDP ve stálých cenách v krajích ČR v letech 2000-2009 (v %)

Kraj	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Hlavní město Praha	4,3	5,9	0,6	3,8	3,8	6,7	6,7	9,7	1,7	-0,3
Středočeský kraj	5,1	2,9	6,3	3,1	6,4	5,9	13	7,8	5,8	-3,3
Jihočeský kraj	3,0	0,1	2,3	2,9	5,3	7,5	6,0	0,7	-0,1	-3,6
Plzeňský kraj	4,7	2,9	0,2	5,3	8,8	4,5	7,7	3,0	-5,0	-2,6
Karlovarský kraj	4,3	-2,6	4,7	2,1	0,8	1,8	0,4	3,6	-3,4	-7,6
Ústecký kraj	0,8	-1,7	1,9	7,2	1,6	5,3	6,2	2,1	2,9	-5,0
Liberecký kraj	4,0	0,7	2,7	-4,3	5,3	12,3	5,1	1,3	-0,1	-10,3
Královéhradecký kraj	5,3	0,1	0,7	2,3	5,1	5,0	3,7	6,1	1,4	-5,2
Pardubický kraj	4,0	0,8	2,5	5,6	3,7	5,5	7,2	7,1	4,2	-4,5
Kraj Vysočina	5,0	6,7	2	2,9	3,7	6,9	6,6	5,0	-3,1	-5,9
Jihomoravský kraj	3,2	2,5	1,3	4,4	3,3	5,8	8,1	6,5	7,4	-5,7
Olomoucký kraj	3,4	0,4	1,8	3,1	7,4	2,8	4,2	5,0	2,8	-4,8
Zlínský kraj	3,1	1,6	2,8	3,0	3,2	8,8	8,8	6,6	7,1	-7,5
Moravskoslezský kraj	1,5	1,5	0,6	4,0	4,8	7,6	3,6	5,1	2,6	-7,6
Česká republika	3,6	2,5	1,9	3,6	4,5	6,3	6,8	6,1	2,5	-4,1
ČR bez Prahy	3,5	1,4	2,3	3,5	4,7	6,2	6,8	5,0	2,7	-5,4

Zdroj dat: Regionální účty, ČSÚ 2011

Hrubý domácí produkt na obyvatele charakterizuje nejlépe ekonomickou výkonnost a je také jedním ze základních kritérií pro využívání prostředků ze strukturálních fondů Evropské unie. Při interpretaci dat je třeba myslet na to, že tento ukazatel zahrnuje také výkon občanů, kteří do regionu dojíždí za prací, a naopak nezahrnuje ty, kteří za prací vyjíždí. Při hodnocení životní úrovně v regionu se proto dnes používá také ukazatel čistého disponibilního důchodu na obyvatele, který naznačuje úroveň materiálního bohatství domácností trvale bydlících v regionu. Pozice mezi ostatními krajů v České republice se v tomto ukazateli vyvíjí podobně s pozicí, kterou kraj zaujímá z hlediska úrovně HDP. V roce 2000 byl Jihomoravský kraj v mezikrajském srovnání na 6. místě (96,6 % hodnoty České republiky, 148 tisíc Kč), v roce 2007 se dostal na místo 3. (za Prahou a Středočeským krajem), které si udržel také v roce 2008 (97,6 % hodnoty ČR v roce 2007, 99 % hodnoty ČR v roce 2008), růst HDP na obyvatele se tedy projevil také ve významném růstu čistého disponibilního důchodu. V roce 2009 při poklesu HDP na obyvatele si kraj z hlediska tohoto ukazatele udržel vedoucí pozici hned za hlavním městem, ale z hlediska ukazatele čistého disponibilního důchodu na obyvatele se dostal až na místo 5.

Růst hrubého domácího produktu může být ovlivněn na jedné straně zvýšením zaměstnanosti a investiční aktivitou, na straně druhé snahou o zvýšení produktivity práce a kapitálu. K hodnocení objemu investic lze využít ukazatel tvorba hrubého fixního kapitálu (THFK) na obyvatele, produktivita práce vyjadřuje vztah tržeb a zaměstnanosti, přičemž hodinová produktivita práce eliminuje vliv rozdílů v délce pracovních úvazků. Vývoj obou ukazatelů v krajích v relaci k hodnotě České republiky v posledních čtyřech letech ukazuje tabulka 17. V Jihomoravském kraji hodnota obou ukazatelů v porovnání s celorepublikovým průměrem mezi roky 2007 a 2008 stoupla, v ukazateli THFK na obyvatele si Jihomoravský kraj společně s Prahou v roce 2008 udržoval vysoký odstup od ostatních krajů, který se při mírném poklesu v roce 2009 zmínil. V roce 2009 klesla také hodinová produktivita práce, ale v rámci České republiky se kraj umístil ihned za Prahou.

Tabulka 17: Tvorba hrubého fixního kapitálu na obyvatele a regionální hodinová produktivita práce v %, ČR = 100 %

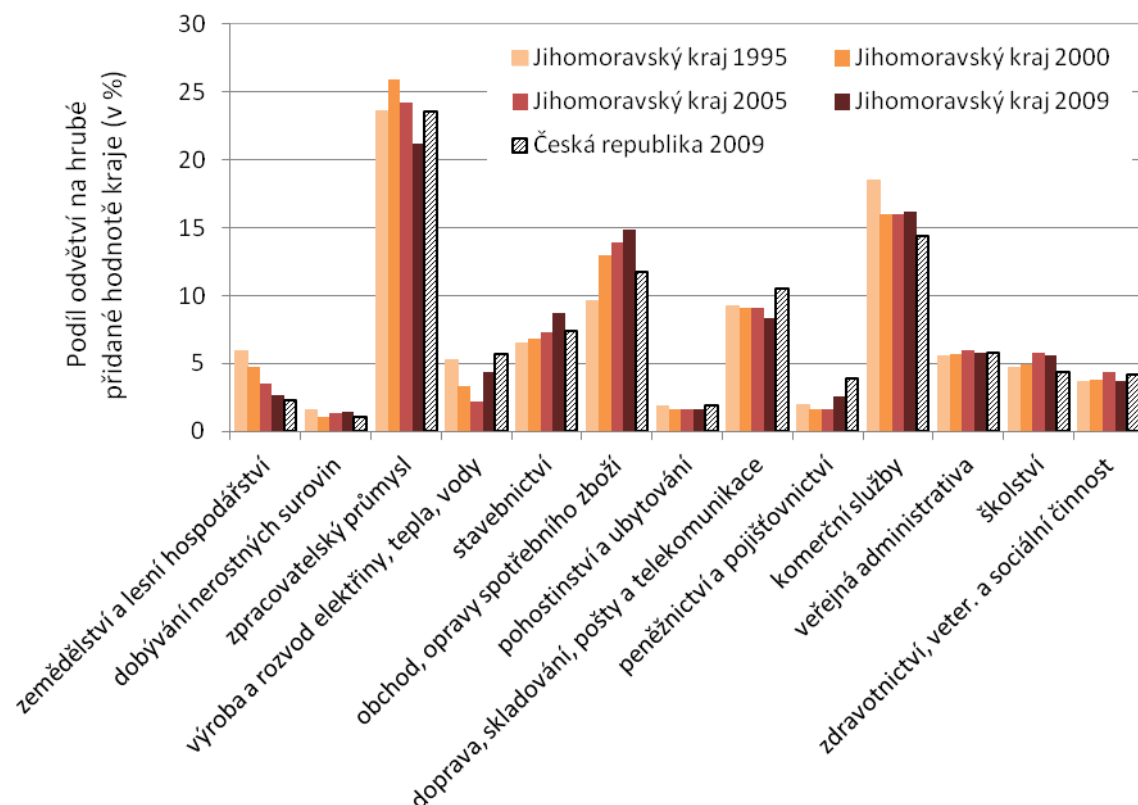
Kraj	Tvorba hrubého fixního kapitálu na obyvatele				Regionální hodinová produktivita práce			
	2006	2007	2008	2009	2006	2007	2008	2009
Hlavní město Praha	263	290	296,9	270,1	136,8	143,7	141,7	144,8
Středočeský kraj	96,6	82,4	74,1	81,5	101,6	97,5	96,9	95,2
Jihočeský kraj	78,0	69,2	68,6	71,5	94,4	89,1	87,9	90,2
Plzeňský kraj	126,3	98,0	75,0	100,2	89,6	89,9	84,0	88,4
Karlovarský kraj	64,6	58,2	66,7	65,0	73,4	75,3	72,2	72,0
Ústecký kraj	69,3	85,1	77,2	84,2	91,8	90,8	90,3	92,7
Liberecký kraj	64,1	61,9	75,2	63,4	85,6	83,0	79,5	76,4
Královéhradecký kraj	57,7	55,8	54,2	63,7	85,5	85,8	86,8	86,3
Pardubický kraj	54,3	62,4	68,4	60,3	88,3	88,3	87,7	90,0
Kraj Vysočina	65,6	75,3	56,7	63,3	94,1	92,7	87,7	87,1
Jihomoravský kraj	98,1	97,5	100,6	98,7	95,3	94,0	99,3	97,4
Olomoucký kraj	60,3	58,2	58,4	86,3	80,2	80,1	83,4	80,9
Zlínský kraj	67,0	61,7	58,6	57,3	89,1	87,1	89,8	88,8
Moravskoslezský kraj	78,4	71,1	83,0	71,7	99,5	100,1	101,3	95,2

Zdroj dat: Regionální účty, ČSÚ 2011

5.2 Struktura ekonomiky

Dominantní postavení v ekonomice Jihomoravského kraje zaujímá zpracovatelský průmysl, který se na celkové hrubé přidané hodnotě kraje v roce 2009 podílel 21,2 % (graf 23), i když jeho význam v době ekonomické krize poklesl (jako celku, význam jednotlivých odvětví zpracovatelského průmyslu je diferencován), komerční služby se na HPH kraje podílí 16,2 % (v této kategorii jsou zahrnuty také v posledních letech velmi rychle rostoucí obory informačních technologií) a třetím významným odvětvím je obchod a opravy spotřebního zboží (14,9 %). Právě obchod zaznamenal od roku 2000 největší nárůst podílu na HPH kraje a předčil podíl odvětví v České republice. Pozitivně se vyvíjí rovněž stavebnictví, které v roce 2009 (8,7 % HPH kraje) předčilo do té doby 4. nejvýznamnější odvětví dopravy, skladování a telekomunikací. Naopak na tradiční odvětví především jižních oblastí kraje - zemědělství a lesní hospodářství (zemědělská půda tvoří v roce 2011 téměř 60 % celkové rozlohy kraje) - připadalo v roce 2009 pouze 2,7 % (dlouhodobý pokles významu).

Vzhledem k dominanci průmyslu v ekonomice kraje je třeba se zabývat hlouběji jeho strukturou. Předpokladem pro úspěšné vyrovnání s dopady ekonomické krize i snížení rizik vyplývajících z nestabilního vývoje ekonomiky na nadregionální úrovni je diverzifikace průmyslu. V Jihomoravském kraji připadá 94 % tržeb průmyslu na zpracovatelská odvětví. V rámci zpracovatelského průmyslu nedomnuje výrazně jediné odvětví, ale produkce je dlouhodobě zajišťována třemi hlavními oblastmi. Nejvýznamnějším odvětvím zpracovatelského průmyslu z hlediska tržeb je elektrotechnika (podíl tržeb na zpracovatelském průmyslu 19,4 %), strojírenství (17,4 %) a potravinářství (12,8 %). Ve všech těchto oborech kraj výrazně převyšuje průměr České republiky, kde má nejdůležitější postavení výroba motorových vozidel (25 % tržeb zpracovatelského průmyslu ČR). Další odvětví již nepřekračují 7% podíl tržeb zpracovatelského průmyslu. Ve vývoji dochází k nárůstu významu všech jmenovaných odvětví, k poklesu dochází u výroby textilií a zpracování dřeva.

Graf 23: Podíl odvětví ekonomiky na hrubé přidané hodnotě Jihomoravského kraje a České republiky

Zdroj: Regionální účty, ČSÚ 2011

Poznámka: V grafu není zahrnuta kategorie „rybolov“ (0,1 % HPH Jihomoravského kraje v roce 1995).

Jihomoravský kraj je v celkovém počtu ekonomických subjektů, kterým lze vyjádřit podnikatelskou aktivitu kraje, s podílem 10,7 % z celkového počtu subjektů na třetím místě v rámci České republiky (za Prahou a Středočeským krajem). Relativizováním na počet obyvatel kraje však nedosahuje průměru České republiky a nachází se až na páté pozici (viz tabulka 18). Více než je republikový průměr má kraj obchodních společností a družstev (nejvíce po hlavním městě).

Tabulka 18: Ekonomické subjekty podle právních forem v krajích ČR k 31.12.2009

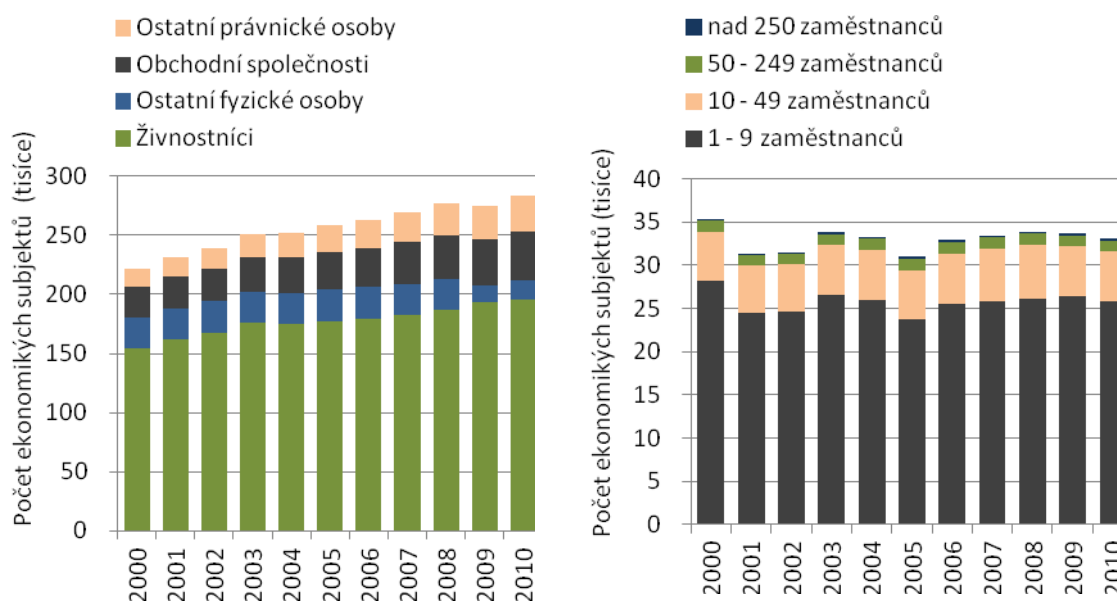
Kraj	Celkem			z toho vybrané právní formy (na 1000 obyvatel)					
				soukromí podnikatelé		obchodní společnosti		družstva	státní podniky
	absolutně	v %	na 1000 ob.	celkem	z toho zapsáno v OR	celkem	z toho a.s.		
Hl. město Praha	488 307	19,0	391	224,4	3,1	101,1	8,4	5,0	0,09
Středočeský	298 099	11,6	239	180,2	1,8	22,0	1,1	0,8	0,03
Jihomoravský	275 189	10,7	239	171,0	1,7	33,9	2,4	1,7	0,05
Moravskoslezský	241 103	9,4	193	148,0	0,9	18,6	1,6	1,3	0,02
Ústecký	174 621	6,8	209	153,2	2,0	19,6	1,0	0,6	0,04
Jihočeský	151 993	5,9	238	178,7	1,1	21,4	1,2	1,1	0,02
Plzeňský	140 383	5,5	245	173,1	1,5	22,7	1,2	0,9	0,02
Olomoucký	133 275	5,2	208	162,1	0,8	16,9	1,2	0,9	0,02

Kraj	Celkem			z toho vybrané právní formy (na 1000 obyvatel)					
				soukromí podnikatelé		obchodní společnosti		družstva	státní podniky
	absolutně	v %	na 1000 ob.	celkem	z toho zapsáno v OR	celkem	z toho a.s.		
Zlínský	131 870	5,1	223	173,3	1,1	22,2	1,4	0,5	0,02
Královéhradecký	129 399	5,0	233	179,0	1,4	20,4	1,4	1,1	0,05
Liberecký	114 990	4,5	262	202,2	2,0	23,0	1,1	1,0	0,04
Pardubický	109 449	4,3	212	160,8	1,5	17,8	1,1	0,9	0,03
Vysočina	100 954	3,9	196	148,8	0,9	14,3	0,9	1,1	0,01
Karlovarský	80 979	3,2	263	186,6	2,0	26,7	1,0	0,5	0,06
Česká republika	2 570 611	100	245	175,1	1,6	31,3	2,2	1,5	0,04

Zdroj dat: Registr ekonomických subjektů, ČSÚ 2010

S růstem počtu ekonomických subjektů v kraji přibývá všech právních forem, kromě fyzických osob podnikajících podle jiného než živnostenského zákona, jejichž pokles je však spojen s legislativními změnami. Pouze tento pokles je také důvodem nepatrného snížení celkového počtu ekonomických subjektů v roce 2009 (viz graf 24). Ekonomická recese se projevila pouze zvýšením meziročního růstu počtu živnostníků o 2 procentní body, což mohlo být způsobeno zvýšením nezaměstnanosti a snahou propuštěných osob začít podnikat. Z hlediska počtu ekonomických firem podle počtu zaměstnanců došlo v roce 2009 oproti nárůstu ve všech velikostních skupinách v roce 2008, k poklesu počtu subjektů s více jak 10 zaměstnanci, přičemž nejvíce se pokles projevil ve firmách s 50-249 zaměstnanci (viz obrázek 31). Část středních a velkých podniků pravděpodobně zanikla a některé se při propouštění mohly přesunout o kategorii níže). Subjekty s více jak 50 zaměstnanci začaly v roce 2010 opět růst, u subjektů s 10-49 zaměstnanci se pokles zpomalil a poprvé od roku 2004 poklesl také počet subjektů s méně než 9 zaměstnanci.

Graf 24: Vývoj počtu ekonomických subjektů podle právních forem a počtu zaměstnanců v Jihomoravském kraji mezi lety 2000 a 2010

Zdroj dat: Statistická ročenka Jihomoravského kraje 2010, ČSÚ

Jakkoli se změny v počtu a struktuře ekonomických subjektů na úrovni celého kraje mohou zdát nevýznamné, při pohledu na okresní členění je lépe vidět dopad ekonomické krize na uzavírání

velkých podniků a snižování zaměstnaneckých stavů (viz tabulka 19). Nejvíce postiženy jsou okresy Blansko, kde poklesl počet podniků ve všech kategoriích nad 10 zaměstnanců a v kategorii nad 250 zaměstnanců dokonce o 41,7 % (z 12 firem na 7) a Hodonín, ve kterém klesla i kategorie 1-9 zaměstnanců a ekonomické subjekty s více jak 250 zaměstnanci zůstaly z 9 pouze 4. Některé z těchto velkých firem pravděpodobně pouze snížily počet zaměstnanců, nicméně snižování počtu subjektů i v nižších kategoriích (hl. 50-249 zaměstnanců) ukazuje na zásadní změny. Mezi roky 2009 a 2011 již nedošlo nikde k výrazným změnám, kromě v okrese Znojmo, kde se snížil počet subjektů v kategorii 50-249 zaměstnanců o 25 %.

Tabulka 19: Změna počtu ekonomických subjektů v krajích podle kategorie počtu zaměstnanců mezi roky 2007 a 2009 (%)

Počet zaměstnanců	Blansko	Brno-město	Brno-venkov	Břeclav	Hodonín	Vyškov	Znojmo	Jihomoravský kraj
0	19,7	17,9	29,2	25,6	29,0	27,8	28,4	23,4
1-9	0,6	3,3	2,7	2,2	-0,3	-2,2	-1,9	1,9
10-49	-5,5	-3,6	-2,3	-2,3	-0,1	-4,9	2,2	-2,7
50-249	-10,5	-5,4	-6,7	-14,6	-8,9	-19,3	-12,6	-8,6
více než 250	-41,7	6,8	-12,5	0,0	-55,6	0,0	0,0	-7,3

Zdroj dat: Statistický bulletin Jihomoravského kraje 2008 a 2010, ČSÚ

V současné době je nejvyšší počet ekonomických subjektů vztažený k počtu obyvatel ve městě Brně, kvůli vedoucímu postavení metropole žádný jiný okres nedosahuje průměru kraje (viz tabulka 20). V Brně je registrováno nejvíce právnických i fyzických osob na obyvatele z celého kraje, pozice osobních okresů je v tomto ohledu velmi vyrovnaná, nejvíce obchodních společností je po vyloučení Brna v okrese Břeclav, fyzické osoby podnikají nejvíce v okresech Znojmo a Vyškov.

Tabulka 20: Počet ekonomických subjektů podle právních forem k 31.3.2011 v okresech Jihomoravského kraje (přepočteno na 1000 ob.)

Okres	ES celk.	Právnické osoby							Fyzické osoby		
		celk.	v tom						celk.	v tom	
			obchodní společ- nosti celkem	z toho		druž- stva	státní podni- ky	ostatní organi- zace		živnost- níci	zemědělství podnikatelé a ostatní
				a.s.	s r.o.						
Blansko	188	36	17	1	15	1	0,01	18	152	141	11
Brno-město	327	108	71	6	64	4	0,08	34	219	203	16
Brno-venkov	213	44	20	1	19	1	0,03	23	169	157	12
Břeclav	215	43	22	1	20	1	0,04	21	171	153	18
Hodonín	204	38	19	1	18	1	0,03	18	167	152	14
Vyškov	213	40	15	1	14	1	0,04	23	173	162	11
Znojmo	216	42	19	1	18	1	-	22	173	160	13
JM kraj	247	62	36	2	33	2	0	25	184	170	14

Zdroj dat: Statistický bulletin - Jihomoravský kraj, ČSÚ

Pro rozvoj ekonomik jsou důležité přímé zahraniční investice, prostřednictvím nichž se do ekonomiky dostává významný kapitál, moderní technologie a know-how. PZI jsou zdrojem tvorby pracovních míst (i v dodavatelských firmách) a mají pozitivní vliv na zvyšování produktivity práce. Na druhou stranu posilují zahraniční investice závislost na jiných ekonomikách a mohou být rizikové hlavně v době ekonomické recese. Údaje o přímých zahraničních investicích eviduje Česká národní banka a státní agentura CzechInvest. Ani v jednom případě nejsou data úplná. V tabulce 21 je počet

projektů přímých zahraničních investic, které byly realizované prostřednictvím agentury CzechInvest v letech 1993-2011. CzechInvest informuje o projektech z oblasti zpracovatelského průmyslu, technologických center a strategických služeb, s jejichž zveřejněním investor souhlasil nebo byly projektu uděleny investiční pobídky, informace proto nepodávají kompletní přehled přílivu přímých zahraničních investic do České republiky/Jihomoravského kraje. V počtu projektů je Jihomoravský kraj nejúspěšnějším krajem České republiky. Od roku 1993 zde bylo realizováno 298 projektů, což je téměř 18 % všech projektů ČR. V první polovině roku 2011 bylo zatím realizováno 34 projektů, z nichž je 56 % zaměřeno na oblast IT technologií a vývoj software. Z hlediska výše investic je kraj až na 4. místě, průměrná hodnota realizované investice je tedy ve srovnání s ostatními kraji nízká. Podle počtu nově vytvořených pracovních míst je kraj za Středočeským krajem na 2. místě.

Tabulka 21: Počet projektů, objem investic a počet nově vytvořených pracovních míst prostřednictvím CzechInvestu v letech 1993- 1. pol. 2011

Kraj	Počet projektů (absolutně, v %)		Výše investice (mil.CZK, v %)		Pracovní místa (absolutně, v %)	
Hl. m. Praha	79	4,7	26 906	3,9	15 725	7,0
Jihočeský kraj	59	3,5	22 595	3,2	7 126	3,2
Jihomoravský kraj	298	17,7	61 162	8,8	30 542	13,6
Karlovarský kraj	22	1,3	10 271	1,5	2 037	0,9
Kraj Vysočina	63	3,7	36 310	5,2	9 150	4,1
Královéhradecký kraj	70	4,1	30 823	4,4	11 322	5,1
Liberecký kraj	63	3,8	27 384	3,9	6 966	3,1
Moravskoslezský kraj	221	13,1	99 579	14,3	27 300	12,2
Olomoucký kraj	107	6,3	35 472	5,1	13 058	5,8
Pardubický kraj	73	4,3	33 028	4,7	12 856	5,7
Plzeňský kraj	126	7,5	33 278	4,8	14 493	6,5
Středočeský kraj	225	13,3	137 893	19,8	37 222	16,6
Ústecký kraj	191	11,3	119 390	17,1	30 133	13,5
Zlínský kraj	91	5,4	23 733	3,4	5 825	2,6
Česká republika	1 688	100,0	697 822	100,0	223 755	100,0

Zdroj: Převzato z agentury CzechInvest, 2011.

Podle dat ČNB, které zahrnují všechny přímé zahraniční investice, do jejichž výše je započítáván základní kapitál, reinvestovaný kapitál i ostatní kapitál zahrnující úvěrové vztahy se kraj na všech přímých zahraničních investicích České republiky podílí stabilně zhruba 5 % (4. místo). V přepočtu na obyvatele je v mezikrajském srovnání na 10. místě. Na rozdíl od projektů CzechInvestu dominuje v celkových zahraničních investicích v ČR velmi výrazně Praha. Více než 50 % investic směřuje do Brna, 73 % připadá na celý brněnský region (Brno-město a Brno-venkov). Oba okresy dominují i v přepočtu na obyvatele. S ekonomickou recesí se výše zahraničních investic začala snižovat, mezi roky 2007 a 2009 poklesl objem v České republice téměř o polovinu. Hospodářská krize se v oblasti investic vždy projeví téměř okamžitě.

5.3 Infrastruktura pro rozvoj podnikání a inovací

K ekonomickému rozvoji i snižování nezaměstnanosti mohou přispět podnikatelské zóny, kam přichází investoři a kde dochází k vytváření nových pracovních míst. V současné době je v Jihomoravském kraji celkem 35 průmyslových zón o rozloze 1015,4 ha, které mohou být poskytnuty investorům (Gřonka 2011). V Jihomoravském kraji vzniklo od roku 1998 v rámci Programu

na podporu průmyslových zón (1998 - 2005) celkem 11 podnikatelských zón (CzechInvest 2007), které se nacházejí v Brně, Vyškově (vždy dvě), Hodoníně, Znojmě, Blansku, Pohořelicích, Mikulově, Brankovicích a v Kuřimi. V roce 2006 byl schválen nový Program na podporu podnikatelských nemovitostí a infrastruktury, díky kterému pokračuje podpora výstavby a rozvoje podnikatelských nemovitostí a regenerace lokalit brownfields. Vznik nových podnikatelských zón je jedním ze způsobů regenerace a využití tzv. brownfields. V Jihomorsvákém kraji je v současné době CzechInvestem evidováno celkem 41 brownfields připravených k regeneraci nebo rekonstrukci, z nichž je 17 průmyslových. Kraj si od roku 2010 vede vlastní evidenci brownfields na svém území. Mapování bylo provedeno Regionální rozvojovou agenturou jižní Moravy oslovením 672 obcí. Podle této databáze je na území kraje (bez zahrnutí města Brna) 162 brownfields (z toho 47 průmyslových a 64 zemědělských) definovaných jako nevyužité (nebo pouze částečně využívané) areály či objekty, které mohou být zanedbané, chátrat či vykazovat ekologickou zátěž. Město Brno řeší problematiku individuálně v rámci projektu „Vymezení lokalit brownfields v zastavěném území města Brna“ a disponuje vlastní evidencí, na základě které je ve městě 117 lokalit (rok 2009), které je možné označit za brownfield. Po městě Brno je nejvíce evidovaných brownfields v okrese Znojmo (40) a Brno-venkov (37). K problematice brownfields přistupuje kraj aktivně, podpora revitalizace brownfields vychází z regionálních koncepčních a strategických dokumentů, finanční i jiné zapojení kraje do procesu revitalizace je řešeno v Programu rozvoje Jihomoravského kraje 2010-2013 (RRAJM 2010).

Rozvoji konkurenceschopnosti napomáhají tzv. klastry, což je soubor podnikatelů a přidružených organizací (zejména vysokých a vyšších odborných škol), které si vzájemně konkurují, ale zároveň mohou většinu organizačních věcí zajišťovat společně. Podle CzechInvestu existuje v Jihomoravském kraji 6 klastrů nebo klastrových iniciativ, což je po Moravskoslezském kraji nejvíce v České republice.

Klastry a klastrové iniciativy v Jihomoravském kraji:

- CEITEC Středoevropský technologický institut (činnosti v oblasti živé přírody, pokročilých materiálů a technologií - propojení přírodovědných a technických oborů)
- CREA Czech Renewable Energy Alliance (hlavní obory činnosti - vodní stavby, vodní elektrárny a čerpací a závlahové systémy)
- Energoklastr (činnosti v oblasti snížení energetické závislosti a energetické náročnosti)
- Klastr českých nábytkářů (činnosti v oblasti výroby nábytku)
- Klastr kompozitních materiálů (činnosti v oblasti výroby a vývoje kompozitních materiálů)
- Water Treatment Alliance (činnosti v oblasti čištění a úpravy vody)

Další možností podpory inovačního podnikání především malých a středních podniků jsou tzv. inkubátory, které pomáhají vytvořit kvalitní zázemí začínajícím firmám v podobě zvýhodněného nájmu a služeb (konzultace, rekvalifikace apod.) a možnosti spolupráce a komunikace s dalšími firmami. Přesný počet inkubátorů v České republice není známý, ale odhaduje se na více než 20. V Jihomoravském kraji provozuje celkem 3 inkubátory Jihomoravské inovační centrum, z.s.p.o. a jeden spravuje Výzkumný ústav stavebních hmot, a.s.

5.4 Export

Podle očekávání došlo v souvislosti s ekonomickou krizí v roce 2009 k propadu objemu vývozu Jihomoravského kraje o 11 % (tabulka 22), v roce 2008 dosahoval objem vývozu 174 mld. Kč a v roce 2009 155 mld. Kč. Nepatrný pokles byl však zaznamenán již v roce 2008. Ve srovnání s ostatními kraji nebyl propad tolik výrazný (nižší než v České republice) a v roce 2010 byl opět evidován nárůst, který zatím nedosáhl hodnoty z roku 2007 (na 167 mld. Kč) a ve srovnání s Českou republikou byl o 9,3 procentního bodu. Objem vývozu zboží z Jihomoravského kraje v roce 2010 představoval podíl 6,7 % na celkovém vývozu z České republiky, což byla 5. nejvyšší hodnota v mezikrajském srovnání. Ve srovnání s podílem kraje na HDP (10,5 %) i obyvatelstvu (11 %) České republiky je tento podíl výrazně nižší.

Tabulka 22: Vývoz zboží podle krajů v letech 2006-2010

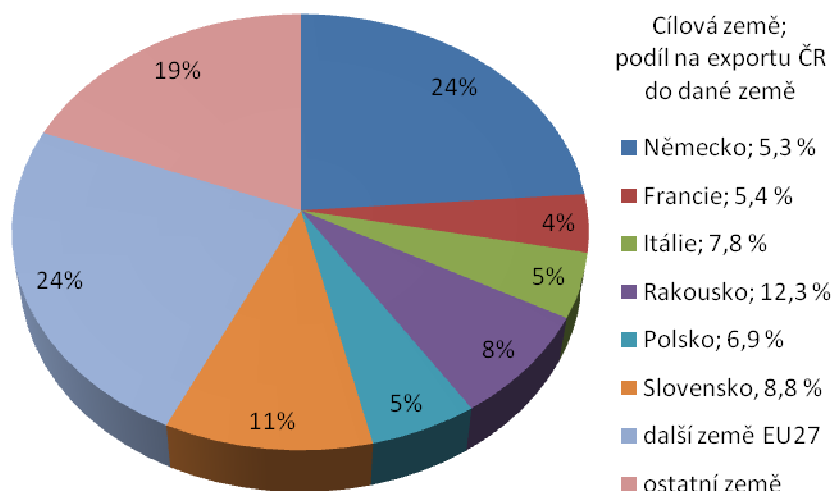
Kraj	Vývoz zboží (v miliardách Kč, běžné ceny)						Meziroční růst			
	2006	2007	2008	2009	2010		2007/ 2006	2008/ 2007	2009/ 2008	2010/ 2009
					abs.	%				
Středočeský	418	497	481	429	487	19,4	118,8	96,9	89,2	113,5
Moravskoslezský	225	250	260	226	277	11,0	111,0	103,7	87,1	122,7
Pardubický	154	192	189	175	236	9,4	124,4	98,5	92,9	134,5
Plzeňský	175	219	234	200	203	8,1	125,1	106,9	85,2	101,5
Jihomoravský	152	174	174	155	167	6,7	114,9	99,9	88,8	108,3
Ústecký	145	157	159	130	152	6,0	108,2	101,4	81,7	116,7
Hl. město Praha	128	137	123	111	123	4,9	106,8	89,4	90,5	110,6
Zlínský	103	121	118	98	115	4,6	116,9	98,1	83,0	117,2
Královéhradecký	90	103	99	83	103	4,1	115,1	95,4	84,4	123,6
Vysočina	92	107	100	77	94	3,7	115,8	94,1	77,0	121,4
Jihočeský	93	103	101	86	93	3,7	109,8	98,9	85,0	107,3
Liberecký	94	101	90	79	89	3,5	107,4	89,1	88,1	112,9
Olomoucký	83	95	97	72	79	3,1	114,0	102,4	73,8	110,3
Karlovarský	51	54	51	42	52	2,1	105,3	94,2	82,0	124,1
nespecifikováno	141	171	198	176	247	9,8	---	---	---	---
Česká republika	2 145	2 479	2 474	2 139	2 516	100,0	115,6	99,8	86,5	117,6

Zdroj dat: ČSÚ 2011 (veřejná databáze)

Poznámka: Hodnoty u krajů v roce 2010 jsou pouze předběžné, konečný údaj ještě nebyl stanoven

Klíčovými trhy pro jihomoravské firmy jsou země z Evropské unie, na které připadá 80 % exportu kraje (viz graf 25). Hlavním partnerem je stejně jako v České republice Německo, do kterého směřuje 24 % exportu kraje, což činí 5,3 % exportu České republiky do této země. Druhým největším cílem exportu je Slovensko (11 % exportu kraje) následováno Rakouskem (8 % exportu kraje), Polskem a Itálií (5 % exportu kraje). Z hlediska podílů na exportu České republiky je pro kraj nejvýznamnějším partnerem Rakousko (12,3 %). Z hlavních zemí exportu Jihomoravského kraje byl největší pokles exportu v České republice zaznamenán v Polsku (o 23 %) a na Slovensku (o 18 %), Objem Exportu s Německem poklesl v České republice o 8 %.

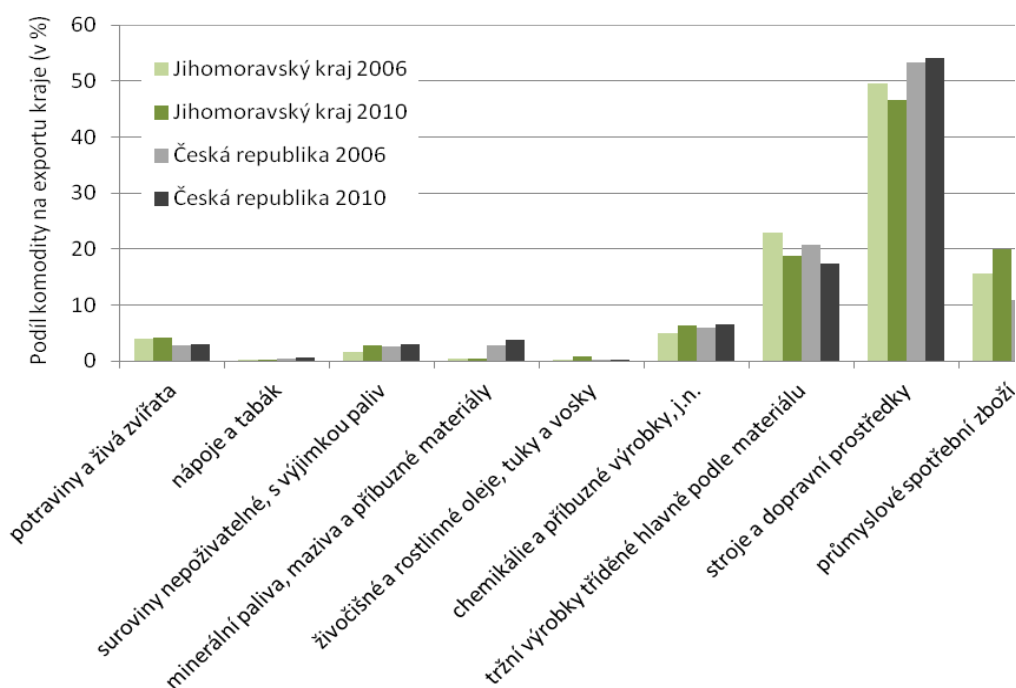
Graf 25: Teritoriální struktura exportu z Jihomoravského kraje v roce 2009

Zdroj: Statistická ročenka Jihomoravského kraje 2010, ČSÚ

Struktura exportu podle skupin výrobků je v Jihomoravském kraji velmi podobná jako v celé České republice (graf 26). Výrazná orientace na vývoz strojů a dopravních prostředků, která bývá označována za slabinu českého exportu, je patrná také v Jihomoravském kraji, i když podíl na celkovém exportu kraje je nižší než v České republice (v roce 2010 46 %, v ČR 54 %) a mezi roky 2006 a 2010 se snížil (absolutně došlo k nárůstu o 3,5 %). Ke snížení podílu došlo také u druhé skupiny nejčastěji vyvážených výrobků, kterými jsou tržní výrobky a materiály (v absolutním vyjádření došlo k poklesu o 10 %). Naopak nárůst podílu na exportu kraje byl zaznamenán u průmyslového spotřebního zboží (3. hlavní skupina, 20 % exportu kraje), který v absolutním vyjádření představoval 40 % a dále u chemických výrobků a potravin a zvířat, který narostl o 14 %.

Graf 26: Vývoz z Jihomoravského kraje a České republiky podle skupin výrobků v letech 2006 a 2010

Zdroj: Statistická ročenka Jihomoravského kraje 2010, ČSÚ

5.5 Výzkum a vývoj

Pozice regionu v oblasti vývoje a výzkumu ukazuje na úroveň vzdělanosti obyvatelstva, technologickou vyspělost i inovační potenciál. Nejvyšší počet zaměstnaných ve vědě a výzkumu mají hlavní město Praha a Jihomoravský kraj (viz tabulka 23). Praha a Brno jsou místa s vysokou koncentrací vysokých škol i vývojových organizací. Podíl na celkovém počtu zaměstnaných osob v kraji je 2,4 %, průměrná hodnota za celou Českou republiku je 1,4 %. Mezi roky 2005 a 2009 vzrostl počet zaměstnanců ve výzkumu a vývoji o 19 %, což je sice více než v České republice, ale celkem 6 krajů rostlo rychleji. Výzkum a vývoj je v Jihomoravském kraji realizován především prostřednictvím vysokých škol (ze 48 %) a z toho důvodu je v relativním vyjádření méně významný výzkum zajišťovaný soukromými firmami než v České republice.

Tabulka 23: Zaměstnanci ve výzkumu a vývoji podle kraje pracoviště v roce 2009

Kraj	Počet zam. (fyzické osoby)	Podíl z počtu zam. ve VaV v ČR (%)	Podíl z počtu zam. osob v kraji	Index 2009/ 2005	v tom sektor provádění			
					Podni- katelský sektor	Vládní sektor	Sektor vysokého školsství	Neziskový sektor
Hl. m. Praha	29 592	39	3,2	111	27,2	33,6	38,6	0,6
Jihomoravský	13 529	18	2,4	119	37,4	14,1	48,2	0,3
Středočeský	5 927	8	1,0	118	77,8	21,9	0,3	0,1
Moravskoslezský	5 356	7	1,0	138	48,2	3,0	48,8	0,04
Jihočeský	2 933	4	0,9	121	37,3	27,0	33,5	2,1
Plzeňský	2 690	4	0,9	118	54,3	5,2	40,5	--
Královéhradecký	2 930	4	1,1	129	59,9	4,9	35,2	--
Pardubický	3 163	4	1,3	120	74,5	2,9	22,6	--
Olomoucký	3 247	4	1,1	108	45,1	1,8	52,3	0,7
Zlínský	2 373	3	0,9	107	88,4	1,5	10,2	--
Ústecký	1 257	2	0,3	131	60,2	8,5	31,3	--
Liberecký	1 702	2	0,9	106	68,9	2,9	27,8	0,4
Vysočina	905	1	0,4	107	94,8	3,8	1,2	0,2
Karlovarský	183	0	0,1	121	91,8	6,0	2,2	--
Česká republika	75 788	100	1,4	116	44,2	19,5	35,9	0,4

Zdroj dat: Ukazatele výzkumu a vývoje za rok 2009, ČSÚ 2010

Největší výdaje na výzkum a vývoj ve vztahu k počtu obyvatel kraje má hlavní město Praha a Středočeský kraj (viz tabulka 24). V Jihomoravském kraji bylo vydáno v roce 2010 na výzkum a vývoj celkem 8 mld. Kč, což je 7 mil. na 1000 obyvatel kraje. Z hlediska financí připadá na podnikatelský sektor v kraji 56 % celkových výdajů a na sektor vysokého školství 28 %. Veřejné zdroje představují 15 % všech výdajů na výzkum a vývoj.

Tabulka 24: Výdaje na výzkum a vývoj v krajích České republiky v roce 2010

Kraj	Výdaje na výzkum a vývoj na 1000 ob. (v mil. Kč)	v tom sektor provádění v %			
		Podnikatelský sektor	Vládní sektor	Sektor vysokého školsství	Neziskový sektor
Hl. m. Praha	16,6	36,0	40,9	22,2	1,0
Středočeský	7,9	89,2	10,7	0,0	0,0
Jihomoravský	7,0	56,7	15,2	27,9	0,2

Kraj	Výdaje na výzkum a vývoj na 1000 ob. (v mil. Kč)	v tom sektor provádění v %			
		Podnikatelský sektor	Vládní sektor	Sektor vysokého školství	Neziskový sektor
Pardubický	3,7	87,6	1,5	11,0	-
Jihočeský	3,3	50,6	29,6	18,0	1,7
Liberecký	3,0	82,1	1,1	16,6	0,2
Královéhradecký	3,0	71,0	7,6	21,4	0,0
Plzeňský	2,8	73,2	1,9	24,9	0,0
Zlínský	2,7	88,4	0,3	11,3	-
Olomoucký	2,5	59,6	1,2	38,4	0,8
Moravskoslezský	2,4	76,2	2,8	20,9	0,0
Vysočina	1,3	98,1	1,7	0,0	0,0
Ústecký	0,8	78,4	4,0	17,6	0,2
Karlovarský	0,3	98,9	1,1	0,0	-
Česká republika	5,3	60,0	21,4	18,1	0,5

Zdroj dat: ČSÚ 2011 (veřejná databáze)

5.6 Shrnutí

Postavení kraje a vývojové trendy

- Jihomoravský kraj má v rámci České republiky dobré postavení ve výši regionálního HDP na obyvatele
- v roce 2008 zaznamenal kraj vysoký meziroční nárůst, při kterém se v mezikrajském srovnání posunul ze 4. na 2. místo
- dopady hospodářské krize se na ekonomice kraje projevily v roce 2009 (propad HDP na obyvatele o 5,7 %), zda došlo k oživení, ukáží data za rok 2010, která budou k dispozici na konci roku 2011
- v roce 2009 poklesly tržby především za prodej výrobků a služeb průmyslové povahy
- v kraji je vysoká životní úroveň domácností vyjádřená ukazatelem čistého disponibilního důchodu, jehož propad byl však v roce 2009 vyšší než propad HDP na obyvatele
- dominantní postavení kraje v ekonomice má zpracovatelský průmysl, nejvyšší nárůst podílu na HPH kraje od roku 2000 zaznamenalo odvětví obchodu a oprav spotřebního zboží
- nejvýznamnějšími průmyslovými odvětvími z hlediska tržeb i nárůstu podílu na HPH jsou v kraji elektrotechnika, strojírenství a potravinářství
- objem vývozu zboží z Jihomoravského představuje podíl 6,7 % na celkovém vývozu z České republiky a ve srovnání s podílem kraje na HDP i obyvatelstvu České republiky je tento podíl výrazně nižší
- hlavním odbytovým trhem pro jihomoravské firmy je Německo, z hlediska podílu na exportu ČR je nejvýznamnější Rakousko, export je orientován na vývoz strojů a dopravních prostředků
- propad exportu v době ekonomické krize nebyl ve srovnání s ostatními kraji vysoký, v roce 2010 byl opět zaznamenán nárůst
- ekonomická recese se projevila růstem počtu živnostníků na podílu soukromých podnikatelů a významným poklesu počtu firem s 50 až 249 zaměstnanci

- v kraji je vysoký podíl zaměstnanců ve vědě a výzkumu (silná pozice města Brna) a výzkum je realizován především vysokými školami
- ve výdajích na 1000 obyvatel je kraj za Prahou a Středočeským krajem na 3. místě, 56 % zajišťují soukromé firmy

Regionální disparity:

- hlavní ukazatele vývoje ekonomiky nejsou k dispozici v okresním nebo nižším územním členění, ale podobnost vývoje Jihomoravského kraje s vývojem v hlavním městě Praze naznačuje velmi důležitý vliv pozice krajské metropole Brna v České republice na hodnotu celokrajských ukazatelů, je to patrné na příkladu vývoje nezaměstnanosti, která úzce souvisí s ekonomickým vývojem a vykazuje velmi výrazné vnitrokrajské rozdíly, které jsou ještě více umocněny na úrovni jednotlivých obcí.
- v době ekonomické krize docházelo ke snižování počtu firem s více jak 10 zaměstnanci hlavně v okrese Blansko a Hodonín

6 Cestovní ruch

Jihomoravský kraj má vysoké lokalizační předpoklady cestovního ruchu, které jsou založeny na kulturním i přírodním dědictví. V roce 2009 bylo v cestovním ruchu zaměstnáno 17 tisíc osob (3,2 % zaměstnaných; kategorie ubytování, stravování a pohostinství), oproti roku 2008 došlo k poklesu o 7 %, na hrubé přidané hodnotě kraje se dlouhodobě podílí 1,6 % (kategorie pohostinství a ubytování). Turistické cíle v Jihomoravském kraji jsou velmi podrobně popsány v předešlé strategii, Programu rozvoje kraje i Programu rozvoje cestovního ruchu, tato kapitola se proto zaměří pouze na změny na straně nabídky a poptávky po cestovním ruchu, které se v předchozích letech v kraji udály.

6.1 Nabídka cestovního ruchu

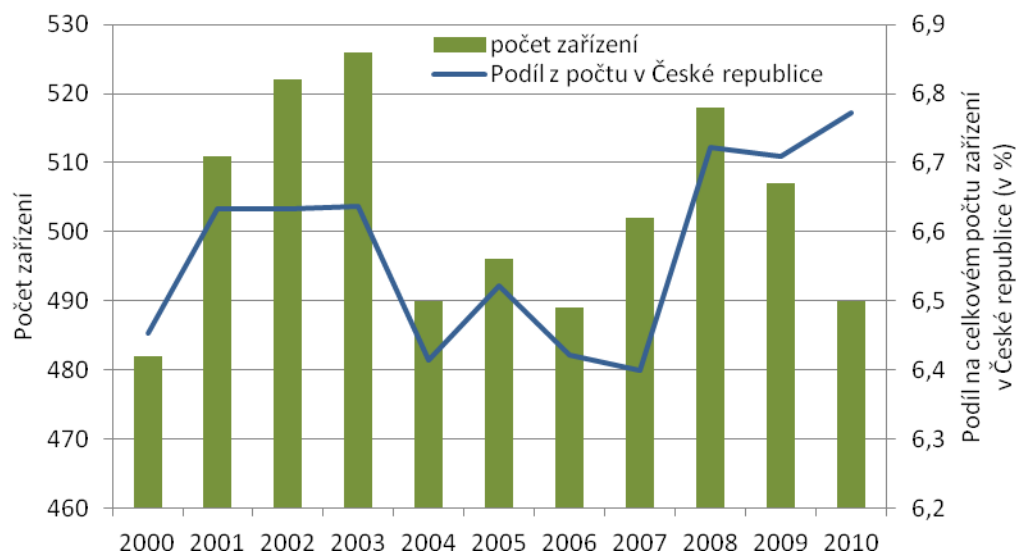
V Jihomoravském kraji bylo v roce 2010 evidováno celkem 490 hromadných ubytovacích zařízení, což činí téměř 7 % počtu zařízení v celé České republice a řadí to Jihomoravský kraj ve srovnání s ostatními kraji na 6. místo (viz tabulka 25). O málo vyšší je podíl pokojů a lůžek, ve kterém patří kraj na místo 5. V přepočtu na obyvatele za ostatními kraji zaostává a můžeme ho zařadit spolu se Středočeským a Ústeckým krajem až na 11. místo. Počet hromadných ubytovacích zařízení byl v kraji nejvyšší v roce 2003, poté došlo k poklesu (rovněž pokles v počtu lůžek), který byl výraznější než pokles počtu zařízení v České republice (viz grafy 27 a 28). Mezi lety 2006 až 2008 počet zařízení i počet lůžek vzrostl o 6 %. Ekonomická krize se projevila v opětovném snížení počtu zařízení i lůžek o 5 %, resp. 2 %, ve srovnání s poklesem v České republice byl však propad Jihomoravského kraje menší a zvýšil se tak podíl počtu zařízení i jejich kapacit v kraji na České republice. Ačkoliv počet hromadných ubytovacích zařízení se v kraji snížil, počet registrovaných ekonomických subjektů v oblasti cestovního ruchu zaznamenal nárůst (12,1 tisíc v roce 2008; 13,1 tisíc v roce 2010 a 13,4 tisíc v roce 2011).

Tabulka 25: Počet zařízení a jejich kapacita v krajích České republiky v roce 2010

Kraj	Počet zařízení				Počet zařízení na 1000 obyvatel	
	počet zařízení	počet pokojů	počet lůžek	počet míst pro stany a karavany	‰	pořadí krajů
Jihočeský kraj	963	17 465	49 912	13 688	1,5	3.
Královéhradecký kraj	912	15 730	44 271	5 360	1,6	2.
Liberecký kraj	777	12 671	37 976	3 037	1,8	1.
Hlavní město Praha	630	38 726	82 559	1 428	0,5	9. - 10.
Středočeský kraj	529	11 227	29 677	5 972	0,4	11. - 13.
Jihomoravský kraj	490	12 850	31 690	5 348	0,4	11. - 13.
Plzeňský kraj	460	9 172	25 180	3 314	0,8	5.
Moravskoslezský kraj	405	9 251	23 785	1 130	0,3	14.
Karlovarský kraj	387	13 850	28 095	1 170	1,3	4.
Zlínský kraj	348	8 050	20 884	1 618	0,6	6. - 8.
Vysočina	346	6 828	19 954	3 319	0,7	6. - 8.
Pardubický kraj	336	6 610	18 793	1 731	0,7	6. - 8.
Ústecký kraj	327	6 576	17 140	1 856	0,4	11. - 13.
Olomoucký kraj	325	7 397	19 152	873	0,5	9. - 10.
Česká republika	7 235	176 403	449 068	49 844	0,7	---

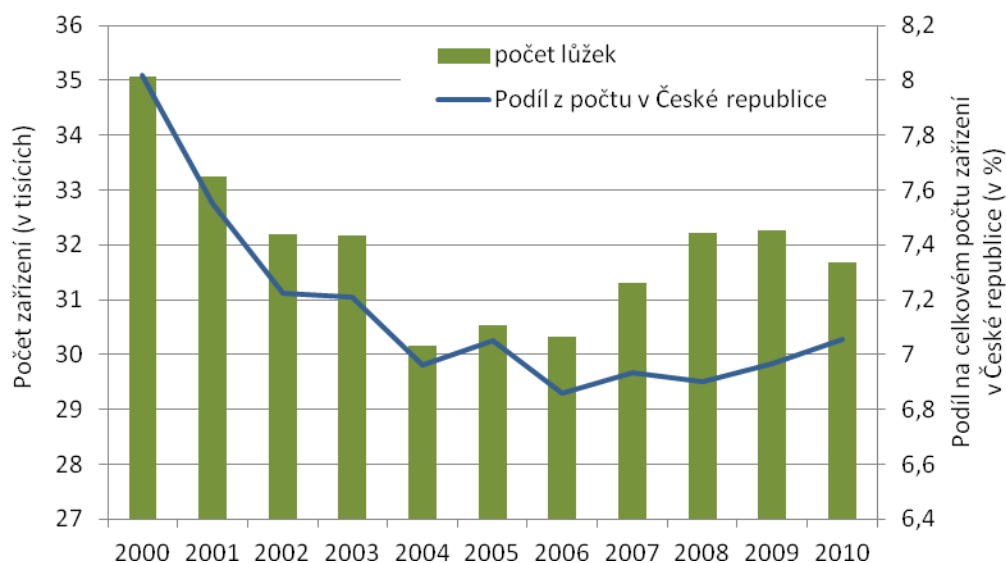
Zdroj dat: ČSÚ 2011, veřejná databáze

Graf 27: Vývoj počtu zařízení cestovního ruchu (HUZ) v Jihomoravském kraji v letech 2000-2010

Zdroj dat: Cestovní ruch – časové řady, ČSÚ 2011

Graf 28: Vývoj počtu lůžek v HUZ v Jihomoravském kraji v letech 2000-2010

Zdroj dat: Cestovní ruch – časové řady, ČSÚ 2011

V kvalitě ubytovacích zařízení měřené standardem nabízených služeb Jihomoravský kraj mezi ostatními kraji nevyniká. Čtyř a pětihvězdičkové hotely tvoří pouze 3,9 % ubytovacích kapacit kraje (v České republice 6,7 %), naopak má kraj nadprůměrný podíl tříhvězdičkových hotelů, chatových osad a turistických ubytoven (viz tabulka 26). Do jisté míry je to dáno charakterem cestovního ruchu v Jihomoravském kraji, který je kromě Brna orientovaného na městskou turistiku (kde je také koncentrována většina hotelů vyšší kategorie v kraji viz tabulka 28) koncentrován hlavně do jižní části kraje s orientací na vinařství a přírodní atraktivitu.

Tabulka 26: Hromadná ubytovací zařízení v krajích České republiky podle kategorie v roce 2010 (podíl na celkovém počtu zařízení v kraji, v %)

Kraj	Hotel *****	Hotel, motel, hotel ****	Hotel, motel, hotel ***	Hotel, motel, hotel **	Hotel, motel, hotel *	Hotel garni	Penzion	Kemp	Chatová osada	Turistická ubytovna	Ostatní
Hlavní m. Praha	5,9	26,7	29,2	1,6	0,3	5,6	15,1	3,5	--	2,5	9,7
Středočeský	0,2	5,7	20,2	4,5	0,8	1,3	25,3	11,7	7,0	4,2	19,1
Jihočeský	0,2	2,9	10,0	2,4	1,2	1,0	35,6	13,2	6,2	5,4	21,8
Plzeňský	0,2	4,3	11,7	3,5	3,5	1,3	37,0	7,6	4,6	7,4	18,9
Karlovarský	1,3	20,4	20,9	2,1	0,5	3,6	26,1	4,4	0,5	3,6	16,5
Ústecký	--	4,9	16,8	5,5	1,8	0,6	34,3	8,3	2,4	8,9	16,5
Liberecký	--	1,2	10,4	2,6	1,7	0,4	38,9	3,6	5,4	7,5	28,4
Královéhradecký	--	2,1	11,8	3,1	1,9	0,3	35,9	4,6	2,2	8,2	29,9
Pardubický	--	1,2	8,9	4,2	2,7	1,8	34,5	5,1	6,3	11,0	24,4
Vysočina	--	2,9	14,7	2,6	1,7	0,9	23,7	8,1	5,2	13,6	26,6
Jihomoravský	0,2	3,7	20,8	3,5	1,8	1,2	30,4	7,6	5,5	8,8	16,5
Olomoucký	--	2,5	12,0	2,2	3,7	0,9	33,2	2,8	3,7	13,8	25,2
Zlínský kraj	--	4,9	17,5	4,6	3,2	1,1	24,7	4,9	4,0	8,0	27,0
Moravskoslezský	--	4,0	15,1	4,2	3,7	1,5	26,4	3,0	2,5	12,6	27,2
Česká republika	0,6	6,1	15,3	3,1	1,9	1,5	30,9	6,6	4,0	7,6	22,3

Zdroj dat: ČSÚ 2011, veřejná databáze

Jak ukazují data v tabulce 27, podstatná část ubytovacích kapacit je koncentrována do města Brna (18 % zařízení kraje a 30 % lůžek), okresu Znojmo (21 % zařízení, 18 % lůžek) a Břeclav (20 % zařízení, 17 % lůžek). Mezi roky 2009 a 2010 došlo k poklesu v jejich počtu v okrese Brně o 2 % (1 % lůžka), Hodonín o 7 % (5 % lůžka) a Znojmo o 6 % (6 % lůžka).

Tabulka 27: Počty a kapacity ubytovacích zařízení v okresech Jihomoravského kraje a jejich vývojové tendence

Okres	Hromadná ubytovací zařízení		Lůžka		Index 2010/2000		Index 2010/2009	
	celkem	podíl	celkem	podíl	zařízení	lůžka	zařízení	lůžka
Blansko	59	12,0	3051	9,6	105	101	104	99
Brno-město	87	17,8	9407	29,7	101	67	98	99
Brno-venkov	70	14,3	3431	10,8	92	99	92	102
Břeclav	97	19,8	5392	17,0	131	122	100	100
Hodonín	55	11,2	3820	12,1	100	97	93	95
Vyškov	18	3,7	975	3,1	95	103	100	100
Znojmo	104	21,2	5614	17,7	90	107	94	94
Jihomoravský kraj	409	100,0	31690	100,0	102	90	97	98

Zdroj dat: Cestovní ruch – časové řady, ČSÚ 2011

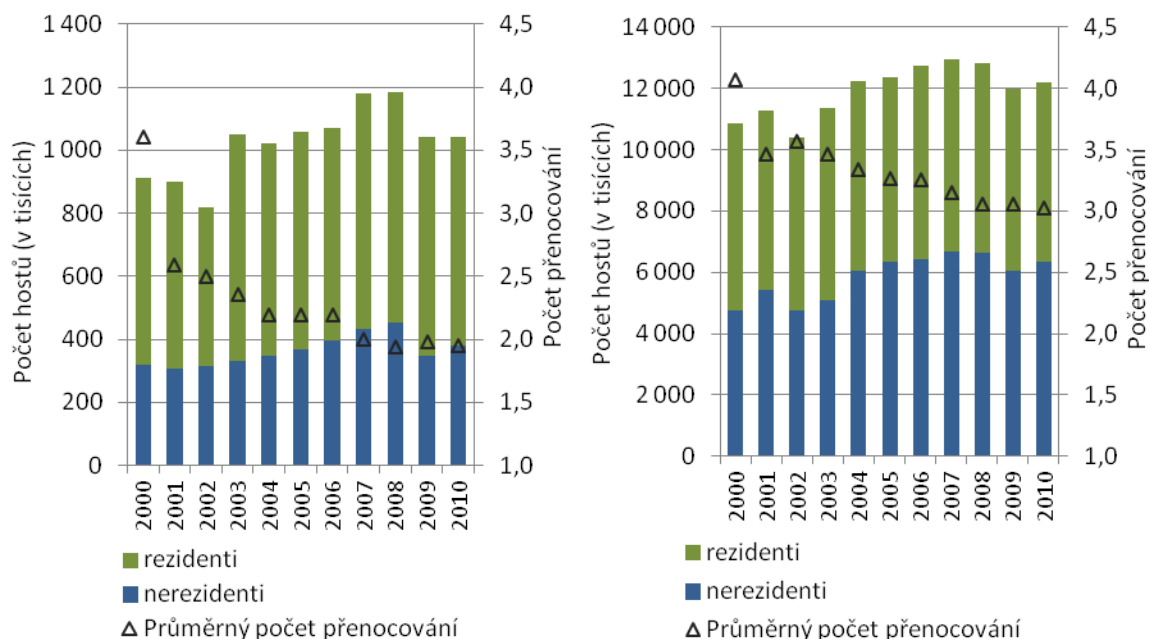
Tabulka 28: Hromadná ubytovací zařízení v okresech Jihomoravského kraje podle kategorie v roce 2010 (podíl na celkovém počtu zařízení v okrese, v %)

Okres	Hotel *****	Hotel, motel, hotel *****	Hotel, motel, hotel ****	Hotel, motel, hotel ***	Hotel, motel, hotel **	Hotel, motel, hotel *	Hotel garni	Penzion	Kemp	Chatová osada	Turistická ubytovna	Ostatní
Blansko	--	1,7	20,3	8,5	1,7	--	--	25,4	8,5	5,1	6,8	22,0
Brno-město	1,1	12,6	29,9	3,4	1,1	3,4	--	23,0	2,3	1,1	--	21,8
Brno-venkov	--	1,4	15,7	1,4	4,3	1,4	--	32,9	14,3	7,1	8,6	12,9
Břeclav	--	1,0	25,8	--	1,0	2,1	--	37,1	8,2	--	14,4	10,3
Hodonín	--	--	14,5	3,6	3,6	--	--	30,9	5,5	1,8	16,4	23,6
Vyškov	--	5,6	33,3	11,1	--	--	--	16,7	--	11,1	16,7	5,6
Znojmo	--	2,9	13,5	3,8	1,0	--	--	33,7	8,7	14,4	6,7	15,4
JM kraj	0,2	3,7	20,8	3,5	1,8	1,2	1,2	30,4	7,6	5,5	8,8	16,5

Zdroj dat: ČSÚ 2011, veřejná databáze

6.2 Poptávka cestovního ruchu

Poptávku po cestovním ruchu je možné hodnotit na základě dat o návštěvnosti hromadných ubytovacích zařízení. Sledovány jsou tedy pouze pobyty, kdy turista stráví alespoň jednu noc v ubytovacím zařízení, a není tak podchycena jednodenní návštěvnost a ani návštěvníci, kteří se ubytovali v soukromí. Je tedy zřejmé, že výsledky neodpovídají skutečnosti. Statistika nejpřesněji zachytí pobyty zahraničních turistů, kteří nejméně často využívají ubytování v soukromí. V případě domácích turistů je to však podle odhadů až tři čtvrtiny a dá se tedy předpokládat, že jsou výsledky v této oblasti podhodnoceny (Vystoupil a kol. 2010). Jednodenní návštěvy se pak na celkovém objemu všech cest za účelem turismu podílí 57 % (Vystoupil a kol. 2010). Podle statistik docházelo v letech 2002 až 2008 v Jihomoravském kraji k nárůstu počtu domácích i zahraničních turistů (viz graf 29). Domácí turistika v kraji převažuje nad zahraniční, nárůst byl však u obou skupin srovnatelný (46 % v případě domácích turistů a 43 % u zahraničních). Podíl zahraničních turistů na celkovém počtu hostů v ubytovacích zařízeních je 36 %, což je ve srovnání s ostatními kraji 3. nejvyšší hodnota (za Prahou a Karlovarským krajem, viz tabulka 29). Délka pobytu hostů Jihomoravského kraje je v mezikrajském srovnání dlouhodobě výrazně podprůměrná, průměrný počet přenocování 2 noci je nejnižší ze všech krajů, z obrázku 3 je patrné, že se tato hodnota snižuje, v roce 2001 byla 2,6. Hospodářská recese se projevila ve snížení počtu příjezdů domácích a zejména zahraničních turistů, mezi roky 2008 a 2010 klesl počet domácích hostů o 10 % a zahraničních o 16 % (v České republice došlo v roce 2010 opět k navýšení a celkový pokles byl u obou skupin pouze 5 %). K oživení turistiky po poklesu v roce 2009 ve všech krajích České republiky došlo v roce 2010 v Praze a Zlínském a Plzeňském kraji. V Jihomoravském, Olomouckém a Karlovarském kraji se počet udržel na nižších hodnotách.

Graf 29: Návštěvnost v hromadných ubytovacích zařízeních v Jihomoravském kraji a České republice v letech 2000-2010

Zdroj dat: Cestovní ruch – časové řady, ČSÚ 2011

Poznámka: Vynásobením počtu hostů průměrným počtem přenocování získáme počet přenocování, průměrná doba pobytu je Českým statistickým úřadem počítána jako průměrný počet přenocování navýšený o jednotku.

Tabulka 29: Počet hostů v krajích České republiky v roce 2010 a jejich vývojové tendence

Kraj	Počet hostů (v tisících)	z toho zahraničních turistů	Průměrný počet přenocování	Index 2010/2000	Index 2009/2008	Index 2010/2009
Hlavní město Praha	4 743	86,8	2,6	181,1	94,8	109,1
Jihomoravský kraj	1 042	36,4	2,0	114,4	87,8	100,1
Jihočeský kraj	893	32,2	3,0	95,2	98,0	97,4
Královéhradecký kraj	804	25,9	3,9	83,3	89,7	99,3
Karlovarský kraj	670	68,4	6,3	121,7	98,0	100,7
Liberecký kraj	633	23,4	3,5	75,3	92,8	96,9
Středočeský kraj	631	22,6	2,7	65,4	97,0	97,8
Moravskoslezský kraj	527	19,2	3,3	82,7	91,5	90,0
Plzeňský kraj	484	31,8	2,9	105,8	98,3	101,1
Zlínský kraj	463	12,5	3,4	99,7	90,1	103,2
Olomoucký kraj	378	23,5	3,7	90,7	88,4	100,1
Vysočina	336	13,9	2,5	88,4	90,7	93,7
Pardubický kraj	317	14,4	3,0	98,2	88,9	98,8
Ústecký kraj	290	33,8	3,0	73,6	91,7	86,2
Česká republika	12 212	51,9	3,0	112,4	93,4	101,9

Zdroj dat: Cestovní ruch – časové řady, ČSÚ 2011

Zahraniční hosté přijíždějí nejčastěji z Polska a jejich počet i podíl na celkovém počtu hostů v kraji se stále zvyšuje (viz tabulka 30), především díky dopravní poloze kraje na koridoru, který spojuje

Polsko s jižní Evropou. Tomu odpovídá i velmi nízká průměrná doba pobytu polských občanů na území kraje, která má vzhledem k jejich vysokému počtu vliv na celkovou nízkou hodnotu kraje. Počet hostů se zvyšuje i v případě slovenských turistů, kteří jsou druhou nejčastější skupinou zahraničních turistů. V roce 2005 byli na druhém místě turisté z Německa, od roku 2004 však jejich počet klesá a v roce 2010 je předstihli občané ze Slovenska. Až na čtvrtém místě jsou turisté z Rakouska, jejich počet se však již od roku 2004 snižuje, přestože potenciál návštěvnosti je vzhledem ke společné hranici a vzájemným kontaktům vysoký. Nejdelší pobyty na území kraje mají turisté z Nizozemska, Velké Británie a USA, mezi roky 2005 a 2010 však poklesl počet přenocování u všech skupin zahraničních turistů.

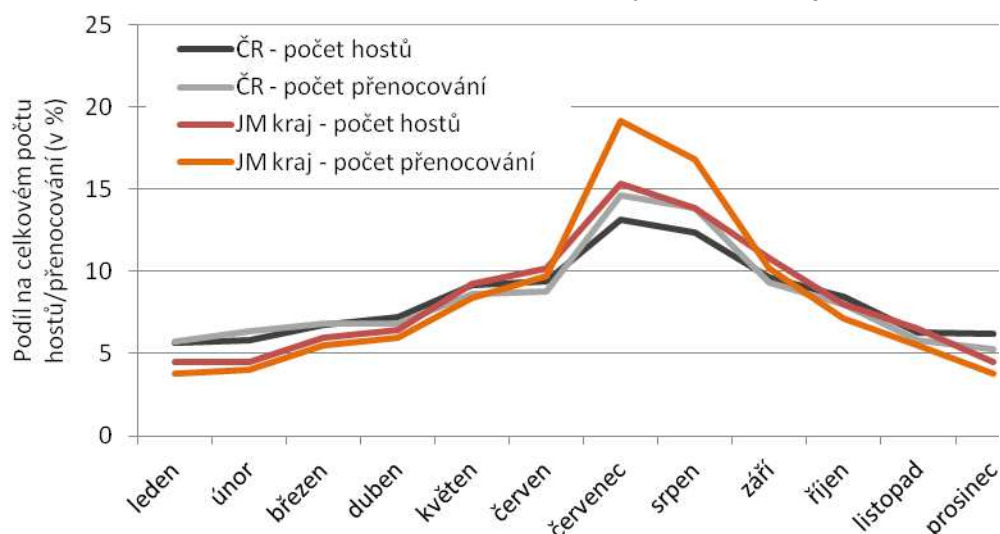
Tabulka 30: Zahraniční hosté ubytování v hromadných ubytovacích zařízeních Jihomoravského kraje v roce 2005 a 2010 (vybráno 13 zemí s nejvyšším počtem)

Zdrojová země	Počet hostů		Podíl z celkového počtu zahraničních turistů		Průměrná doba přenocování	
	2005	2010	2005	2010	2005	2010
Polsko	59 458	73 649	16,2	19,4	1,4	1,3
Slovensko	38 805	49 905	10,6	13,1	2,0	1,7
Německo	55 564	43 488	15,1	11,5	2,1	1,9
Rakousko	24 517	23 091	6,7	6,1	1,5	1,5
Rusko	7 113	21 497	1,9	5,7	1,8	1,4
Itálie	26 674	18 386	7,3	4,8	1,7	1,8
Litva	6 864	15 209	1,9	4,0	1,3	1,2
Spojené království	14 548	12 079	4,0	3,2	2,4	2,1
Jižní Korea	11 104	11 997	3,0	3,2	1,4	1,3
Nizozemsko	14 063	9 432	3,8	2,5	2,9	2,4
Francie	13 880	8 308	3,8	2,2	1,8	1,9
USA	8 964	7 987	2,4	2,1	2,1	2,1
Maďarsko	7 920	7 224	2,2	1,9	1,8	1,8

Zdroj dat: Cestovní ruch – časové řady, ČSÚ 2011

Poznámka: Průměrná doba přenocování hostů z České republiky je v roce 2005 2,4 noci a v roce 2010 2,1 noci.

Stejně jako v České republice je cestovní ruch v Jihomoravském kraji orientován především do letních měsíců a v červenci a srpnu významně roste hlavně počet přenocování (graf 30). Letní sezónnost cestovního ruchu je vyšší než v České republice z důvodu omezené zimní lyžařské turistiky, ke které nejsou v kraji předpoklady.

Graf 30: Turistická sezónnost v Jihomoravském kraji a v České republice v roce 2010

Zdroj dat: Cestovní ruch – časové řady, ČSÚ 2011

Poznámka: Sezónnost v návštěvnosti kraje ani ČR se v letech 2000 až 2010 významně neměnila

V tabulce 31 jsou zobrazeny počty hostů a jejich proměny v okresech Jihomoravského kraje. Nejvíce hostů přijíždí do okresu Brno, kam se také koncentruje většina zahraničních hostů kraje. Průměrná doba přenocování hostů v Brně je 0,8, což je velmi nízká hodnota i ve vnitrokrájském srovnání. K největšímu poklesu počtu turistů v době ekonomické krize došlo mezi roky 2008 a 2009, v roce 2010 se počet příjezdů do Brna opět zvýšil. Kromě Brna je ve všech ostatních krajích podíl hostů na celkovém počtu v kraji nižší než podíl ubytovacích kapacit. Nejvýraznější rozdíl je v okrese Znojmo, kde je podíl okresu na celkovém počtu zařízení v kraji 21 % a lůžek 17 %, nicméně podíl hostů nedosahuje ani 14 % a zatím stále dochází ke snižování počtu ubytovaných turistů. Druhým nejvýznamnějším okresem v počtu hostů je Břeclav (podíl na kraji 15,8 %), i zde došlo k snížení počtu v roce 2008 i 2010.

Tabulka 31: Počet hostů v okresech Jihomoravského kraje v roce 2010 a jejich vývojové tendence

Okres	Počet hostů	Podíl na počtu hostů v kraji	Podíl hostů z ČR	Průměrný počet přenocování	Index (počet hostů)		
					2010/2000	2009/2008	2010/2009
Blansko	82 592	7,9	80,7	1,8	100,4	88,9	97,7
Brno-město	400 614	38,4	46,3	0,8	105,2	76,7	107,9
Brno-venkov	125 384	12,0	81,2	1,8	81,9	127,3	97,1
Břeclav	164 743	15,8	72,1	1,3	217,4	89,9	98,0
Hodonín	103 450	9,9	68,9	2,1	115,7	88,0	89,9
Vyškov	24 136	2,3	65,3	1,2	115,1	71,9	111,5
Znojmo	141 151	13,5	72,8	1,7	130,1	96,3	93,0
JM kraj	1 042 070	100	63,6	2,0	114,4	87,8	100,1

Zdroj dat: ČSÚ 2011, veřejná databáze

Ve velkých městech a mezi nimi také v Brně se stává velmi významným konferenční cestovní ruch. V Jihomoravském kraji proběhlo v roce 2010 téměř 1 700 konferenčních akcí (v ubytovacích zařízeních), což je 16,7 % z celkového počtu těchto akcí pořádaných v ČR, dlouhodobě si kraj udržuje 2. místo za hlavním městem Prahou (viz tabulka 32). Oproti roku 2009 počet konferenčních

akcí stoupl o 5 %. Statisticky se eviduje také lázeňský cestovní ruch, v Jihomoravském kraji jsou však čísla i přes existenci lázeňských středisek, velmi nízká.

Tabulka 32: Konference pořádané v ubytovacích zařízeních krajů v roce 2010

Kraj	Konferenční akce		Pořadí v roce 2006	Počet účastníků na jednu akci	Index 2010/2009
	celkem	podíl z akcí v ČR			
Hlavní město Praha	4 234	41,7	1.	133	119,4
Jihomoravský kraj	1 692	16,7	2.	132	105,2
Středočeský kraj	773	7,6	3.	123	103,5
Moravskoslezský kraj	710	7,0	5.	139	92,0
Vysočina	505	5,0	4.	89	82,1
Zlínský kraj	343	3,4	6.	108	107,9
Plzeňský kraj	334	3,3	10. - 11.	130	78,2
Jihočeský kraj	323	3,2	12.	102	164,8
Královéhradecký kraj	299	2,9	7.	109	91,2
Pardubický kraj	264	2,6	9.	111	84,1
Liberecký kraj	233	2,3	13.	165	120,1
Olomoucký kraj	226	2,2	8.	157	99,6
Karlovarský kraj	125	1,2	10. - 11.	145	176,1
Ústecký kraj	85	0,8	14.	69	173,5
Česká republika	10 146	100		128	107,81

Zdroj dat: Zdroj dat: Cestovní ruch – časové řady, ČSÚ 2011

Poznámka: V roce 2006 jsou do statistiky započítávány akce od 100 účastníků, od roku 2009 akce od 50 účastníků. Z tohoto důvodu jsou vývojově porovnávány pouze roky 2009 a 2010 a v roce 2006 bylo pouze stanoveno pořadí.

Kromě městského a vinařského cestovního ruchu (v oblastech Mikulovska a Znojemska se nachází nejvíce vinic a výrobců vína v České republice) patří Jihomoravský kraj mezi oblasti s vysokým potenciálem pro různé formy venkovského cestovního ruchu (spolu se Středočeským a Jihočeským krajem), z celkového počtu lůžek se dvě pětiny nachází ve venkovském prostoru (Vystoupil a kol. 2007). V souladu s návrhy v předešlé strategii rozvoje dochází v kraji k rozšiřování a zkvalitňování cyklostezek, vybudovala se golfová hřiště i další doprovodná infrastruktura. Přírodní bohatství některých oblastí v ekonomicky zaostávajících pohraničních regionech by mohlo být využito podporou nenáročných aktivit v oblasti turistiky, které by přilákali např. projíždějící cyklisty k setrvání v obci.

V České republice má v domácím cestovním ruchu velký význam druhé bydlení, které ovlivňuje organizaci automobilové dopravy, rekreační zatížení některých lokalit a v mnoha případech také ovlivňuje migraci převážně starších lidí (ať už statisticky zaznamenanou - trvalé přestěhování nebo pouze faktickou migraci - např. léto trávené na chatě či chalupě a zima v trvalém bydlišti). Podle Vystoupil a kol. (2010) došlo v České republice v posledních 10 až 15 letech, ke stabilizaci vývoje a prostorového rozmístění objektů druhého bydlení. v Jihomoravském kraji jsou tyto objekty koncentrovány převážně do okolí Brna a částečně také do jihozápadní a jihovýchodní části kraje.

6.3 Shrnutí

Postavení kraje a vývojové trendy:

- v posledních letech došlo ke snížení počtu zařízení cestovního ruchu a jejich kapacit, počet ekonomických subjektů v oblasti cestovního ruchu se však zvýšil

- nadprůměrný podíl tříhvězdičkových hotelů, chatových osad a turistických ubytoven v kraji, který je dán charakterem cestovního ruchu a strukturou poptávky
- v kraji převažuje domácí turistika, která je ale statisticky podhodnocena více než turistika zahraniční.
- v podílu zahraničních turistů na celkovém počtu hostů je však kraj v mezikrajském srovnání na druhém místě
- počet domácích i zahraničních hostů se mezi roky 2002 a 2008 zvýšil, v letech 2008 a 2010 došlo k poklesu, který byl výraznější u zahraničních hostů
- pokles hostů byl vyšší než v České republice
- v kraji je výrazně podprůměrná délka pobytu (resp. počet přenocování) domácích i zahraničních hostů, která se již od roku 2000 stále snižuje
- vysoký počet zahraničních turistů pochází z Polska, vzhledem k potenciálu kraje přijíždí nízký počet turistů z Rakouska (a stále se snižuje)
- kraj má dobrou pozici z hlediska konferenčního ruchu, naopak nedostatečně je využit potenciál pro lázeňský cestovní ruch

Regionální disparity:

- ubytovací kapacity jsou koncentrovány do města Brna, okresu Znojmo a Břeclav
- velmi nízký průměrný počet přenocování hostů je patrný v okrese Brno-město, hodnota 0,8 je nejnižší ze všech okresů v kraji
- ve všech okresech kromě Brna je podíl hostů na celkovém počtu v kraji nižší než podíl ubytovacích kapacit
- nejvyšší propad v počtu hostů v době ekonomické krize se projevil v Brně a okrese Vyškov
- v kraji je vysoký potenciál venkovské turistiky, která by mohla oživit ekonomicky zaostávající regiony na jihu kraje
- objekty druhého bydlení jsou koncentrovány do okolí Brna, jihozápadní a jihovýchodní části kraje

7 Veřejné služby

Kapitola se věnuje vybavenosti kraje školami, zdravotnickými zařízeními a zařízeními sociální péče v souvislosti s dosavadním vývojem obyvatel s potenciálem využívání daných služeb a hodnotí možné alternativy budoucích potřeb kraje v souvislosti s budoucími trendy demografického vývoje a změnami poptávky po specifických typech služeb.

7.1 Školství a vzdělávání

Věková struktura obyvatel České republiky je v důsledku mnoha vnějších okolností (války, propagační opatření z komunistické doby a další) nepravidelná a počty v jednotlivých věkových skupinách se proto ve vývoji významně proměňují, navíc prochází naše společnost druhým demografickým přechodem a dochází ke změnám, které nebyly v komunálním plánování očekávány (nízká porodnost v 90. letech 20. století i přes početné silné ročníky matek narozených v 70. letech, proces suburbanizace). Kapacitně zkoordinovat předškolní a školní zařízení s měnícím se počtem a strukturou dětí a mladých lidí je mnohdy nemožné a proto dochází k výkyvům v převaze poptávky nad nabídkou.

Ve školním roce 2010/2011 bylo v Jihomoravském kraji v provozu 633 mateřských škol, které navštěvovalo celkem 36 377 dětí (viz tabulka 33). Na jednu třídu připadalo 23 dětí (v ČR 23,5). Až do roku 2005 docházelo k postupnému uzavírání mateřských škol případně snižování kapacit z důvodu nízké porodnosti a nedostatku dětí v předškolním věku (tabulka 1, obrázek 1). Od školního roku 2006/2007 se sice nezměnil počet zařízení, jejich kapacita ale vzrostla (o 182 tříd a 4 911 míst). Poptávka se však zvyšuje rychleji a i přes nárůst kapacit nebylo 30. 9. 2010 vyhověno 7 tisícům žádostí, což je o 40 % více než loni (Školství v Jihomoravském kraji, ČSÚ). Ve stejném období se naopak snižoval počet dětí ve věku 6-14 let (dětí narozené v době nízké porodnosti; viz graf 31). Počet základních škol se v období 2001 a 2011 snížil o 10 % a počet dětí o 30 %. Ve školním roce 2010/2011 je v provozu 477 základních škol, které navštěvuje téměř 85 tisíc dětí. Průměrný počet žáků v jedné třídě je 18,6, což je v mezikrajském srovnání 3. nejnižší hodnota. Na jednoho učitele připadá 7 žáků. Zatímco počet dětí na 1. stupni základních škol se postupně začíná zvyšovat, 2. stupeň již postupně opustily poslední silné ročníky narozené počátkem 90. let, proto zatím nedochází k zvyšování celkového počtu žáků základních škol.

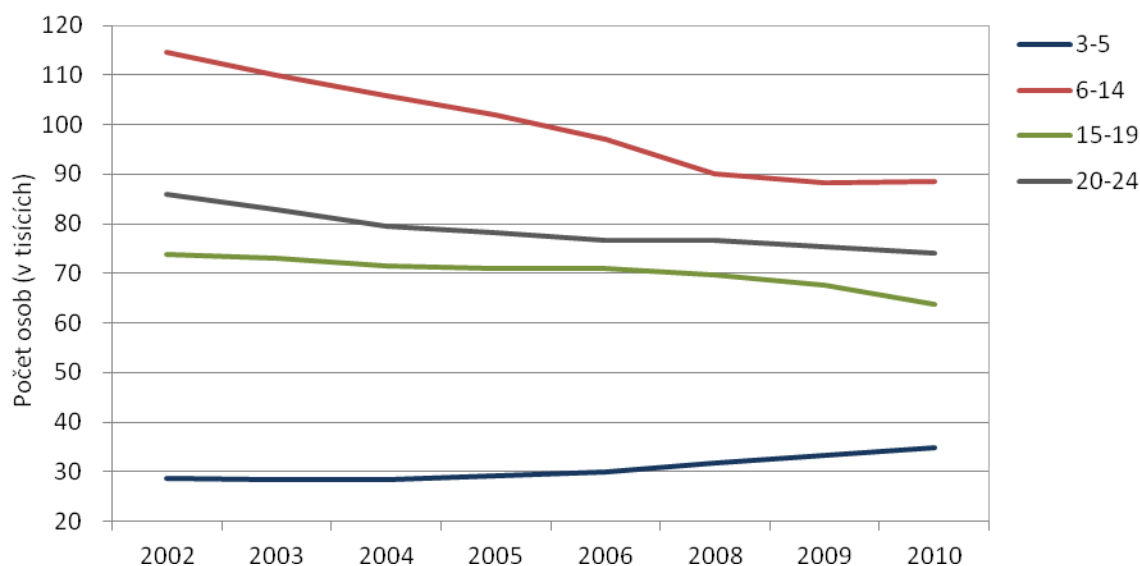
Tabulka 33: Počty zařízení a žáků v MŠ a ZŠ v Jihomoravském kraji v letech 2000-2011

	2000/ 2001	2001/ 2002	2002 /2003	2006 /2007	2007 /2008	2008 /2009	2009 /2010	2010 /2011	Index 2011/2001
Mateřské školy	731	720	709	633	630	630	630	633	86,5
děti	32 265	31 725	31 731	31 466	32 170	33 181	34 615	36 377	112,7
učitelé	--	--	--	2 416	2 474	2 575	2 696	2 842	--
Základní školy	530	527	529	479	474	475	475	477	90
žáci	120 207	116 749	113 033	95 529	91 546	88 365	85 711	84 974	70,6
učitelé	--	--	--	6 825	6 655	6 500	6 380	6 336	--

Zdroj dat: Ústav pro informace ve vzdělávání 2011

Poznámka: Počet učitelů je přepočten na plné pracovní úvazky.

Graf 31: Vývoj počtu věkových skupin ve věku do 24 let v letech 2002 - 2010

Zdroj dat: Věkové složení a pohyb obyvatelstva v okresech Jihomoravského kraje, 2002 – 2010

Také na středních školách dochází ke snižování počtu studentů, i přestože je v současné době navštěvují osoby narozené na počátku 90. let (v případě víceletých gymnázií nastupují již mladší studenti, kterých je méně), nicméně jak je vidět na obrázku 39, počet dětí ve věku 15-19 let se mírně snižuje již od roku 2002. Na středních školách studuje ve školním roce 2010/2011 celkem 60 184 studentů, z toho 28 % na gymnáziích a 7 % v nástavbovém studiu (viz tabulka 34). Oproti předchozímu roku klesl počet studentů o 4,5 % z toho počet gymnazistů o 3,7 %. V Jihomoravském kraji 143 středních škol, od roku 2006/2007 byly uzavřeny 4 školy, počet gymnázií zůstává stejný - celkem 42). Konzervatoře, na nichž studenti získávají buď střední nebo vyšší odborné vzdělání, jsou v kraji 2 (v Brně) a ve školním roce 2010/2011 v nich studovalo 513 studentů, což je o necelá 2 % méně než minulý školní rok.

Počet vyšších odborných škol v kraji se pohybuje od 14 do 16. V roce 2010/2011 jich bylo 14 a studovalo na nich 3 737 studentů. Jejich počet oproti předcházejícímu roku stoupl o 10 %. Z hlediska vysokého školství obsluhuje kraj širší území, než je dáno jeho hranicemi. Na 14 vysokých školách (z nichž je 5 veřejných) studuje každým rokem více obyvatel, v roce 2010/2011 to bylo 72 200 studentů se státním občanstvím ČR (nárůst oproti předchozímu roku byl 0,4 %).

Tabulka 34: Počty zařízení a studentů na středních a vyšších školách v Jihomoravském kraji v letech 2006-2011

	2006/2007	2007/2008	2008/2009	2009/2010	2010/2011
Střední školy celkem	147	146	146	144	143
studenti	66 411	65 148	64 333	62 996	60 184
Gymnázií	41	42	42	42	42
studenti	18 343	18 077	17 957	17 557	16 920
Škol odborného vzdělání (bez nástavbového studia)	105	105	107	105	104
studenti	42 880	42 285	41 673	40 997	39 001
Škol nástavbového studia	49	47	45	44	43
studenti	5 188	4 786	4 703	4 442	4 263
Konzervatoře	2	2	2	2	2
studenti	527	527	533	522	513
Vyšší odborné školy	15	14	16	15	14

	2006/2007	2007/2008	2008/2009	2009/2010	2010/2011
studenti	3 446	3 402	3 322	3 397	3 737
Vysoké školy	12	13	14	14	14
studenti (státní občanství ČR)	61 347	65 894	69 154	71 684	72 200

Zdroj dat: Ústav pro informace ve vzdělávání 2011

Pro jednotlivé okresy je důležité hlavně množství a kapacity mateřských a základních škol. Za středním a vyšším vzděláním je již možné dojíždět. Jednotlivé okresy se mezi sebou neliší v počtu dětí na jednu třídu v mateřské škole. Nejvíce mateřských škol je v Brně a jeho okolí, kde je také v populaci nejvíce dětí (viz tabulka 35). V okrese Brno-venkov došlo za posledních pět let k nárůstu počtu školek o 21 %, což je nevyšší nárůst na území kraje, který reflektuje mládnoucí věkovou strukturu a rostoucí počet dětí související s procesem suburbanizace. I přes nárůst počtu dětí v mateřských školách okresu Blansko, Břeclav a Znojmo, došlo k snížení jejich počtu za posledních pět let. V Brně a Brně venkov se od roku 2004 také zvýšil počet základních škol, na kterých ale studuje méně žáků, než tomu bylo v roce 2004. Na jednu třídu základní školy připadá v jednotlivých okresech 18 nebo 19 žáků.

Tabulka 35: Počty školských zařízení a žáků/studentů v okresech Jihomoravského kraje

Okres	Blansko	Brno- město	Brno-venkov	Břeclav	Hodonín	Vyškov	Znojmo
Mateřská škola	62	149	129	63	78	70	79
třídy	136	455	276	147	204	136	164
děti	3 176	10 464	6 341	3 425	4 651	2 972	3 586
počet dětí na 1 třídu	23	23	23	23	23	22	22
počet škol - index změny (04/05 = 100 %)	89	108	121	93	104	101	95
počet dětí - index změny (04/05 = 100 %)	107	112	128	103	107	114	108
Základní školy	51	85	108	52	67	49	63
třídy	445	1 349	754	474	668	374	529
žáci	8 194	26 004	14 244	8 694	12 255	6 841	9 479
počet škol - index změny (04/05 = 100 %)	96	121	124	98	108	100	102
počet žáků - index změny (04/05 = 100 %)	80	91	96	76	83	85	85
počet žáků na 1 třídu	18	19	19	18	18	18	18
SŠ - obory gymnázií	4	20	5	5	3	2	3
třídy denního studia	49	334	56	62	52	i.d.	53
žáci	1 341	8 707	1 692	1 746	1 543	i.d.	1 463
SŠ - obory středních odborných škol a praktických škol	12	43	7	9	12	5	12
třídy denního studia	87	479	50	81	95	49	86
žáci	2 180	12 365	1 176	1 832	2 564	1 255	2 159
SŠ - obory středních odborných učilišť a odborných učilišť	7	20	8	5	8	3	6
třídy denního studia	72	353	64	60	117	43	85
žáci	1 542	8 187	1 313	1 179	2 651	749	1 845

Okres	Blansko	Brno- město	Brno-venkov	Břeclav	Hodonín	Vyškov	Znojmo
SŠ - obory nástavbového studia	7	13	4	6	8	2	4
žáci	494	2 006	323	438	668	i.d.	435
Vyšší odborné školy	1	12	-	-	1	-	1
studijní skupiny denního studia	i.d.	96	-	-	i.d.	-	i.d.
studenti	i.d.	2 952	-	-	i.d.	-	i.d.
učitelé	18	166	-	-	10	-	7

Zdroj dat: Ústav pro informace ve vzdělávání 2011

Poznámka: Součet škol podle jednotlivých oborů nedává dohromady počet středních škol celkem, protože školy mohou realizovat svou činnost souběžně v různých oborech vzdělávání; i.d. – důvěrný údaj

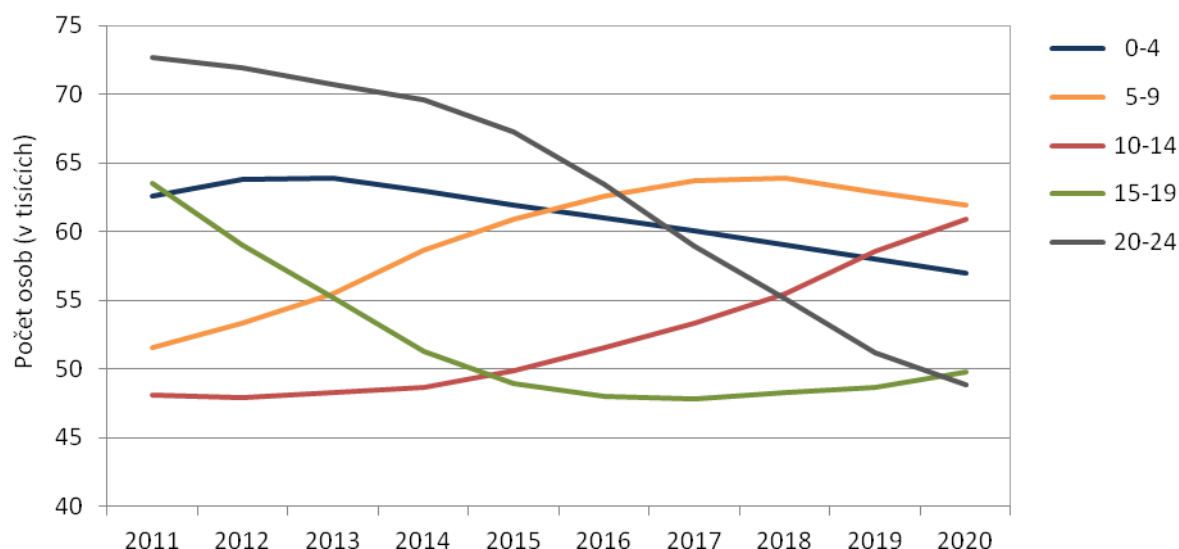
Pro hrubé srovnání jednotlivých krajů lze využít ukazatele počtu škol na 100 dětí/osob v dané věkové skupině, který však nevypovídá o kapacitě těchto škol a není proto zcela přesný (viz tabulka 36). Nicméně se zde potvrzuje dobrá pozice Jihomoravského kraje (která už byla nastíněna výše) v nabídce školských zařízení adekvátním věkovým skupinám. Nedostatečné kapacity mateřských škol i učitelů jsou problémem na celém území České republiky. Počet dětí ve věku 0-4 let bude v Jihomoravském kraji stejně jako v České republice stoupat přibližně do roku 2013 a poté je Českým statistickým úřadem odhadován jejich pokles (viz graf 32). Budování nových kapacit je proto důležité promýšlet s ohledem na očekávaný vývoj a důkladně zvážit zda spíše nepřistoupit k alternativním metodám, kde následné rušení není takovým finančním zatížením. V příštích 10 letech budou naopak děti, které dnes navštěvují mateřskou školu usadat do školních lavic. Počet osob ve věku 5-9 se začal zvyšovat již nyní a růst je očekáván až do roku 2018, růst počtu dětí ve věku 10-14 je očekáván zhruba od roku 2014 a bude pokračovat až do roku 2020. Naopak bude nadále docházet k poklesu osob ve věku 15-19 let a rovněž ve věku 20-24 let.

Tabulka 36: Dostupnost škol v krajích České republiky v roce 2009

Kraj	Počet MŠ na 100 dětí ve věku 3-5 let	Počet základních škol na 100 dětí ve věku 6-14 let	Počet SŠ na 100 osob ve věku 15-18 let	Počet gymnázií na 100 osob ve věku 15-18 let
Hl. město Praha	0,93	0,32	0,45	0,16
Středočeský kraj	1,59	0,51	0,27	0,06
Jihočeský kraj	1,57	0,49	0,32	0,09
Plzeňský kraj	1,55	0,5	0,24	0,06
Karlovarský kraj	1,33	0,44	0,26	0,07
Ústecký kraj	1,25	0,39	0,29	0,06
Liberecký kraj	1,65	0,57	0,25	0,07
Královéhradecký kraj	1,82	0,59	0,33	0,08
Pardubický kraj	2,03	0,59	0,31	0,08
Vysočina	1,82	0,61	0,28	0,07
Jihomoravský kraj	1,90	0,54	0,27	0,08
Olomoucký kraj	1,95	0,59	0,32	0,06
Zlínský kraj	1,87	0,54	0,28	0,06
Moravskoslezský kraj	1,31	0,44	0,25	0,07
Česká republika	1,56	0,5	0,3	0,08

Zdroj dat: Ústav pro informace ve vzdělávání 2010

Graf 32: Projekce počtu věkových skupin do věku 24 let do roku 2020

Zdroj dat: ČSÚ 2009

Poznámka: Projekce byla zpracována v roce 2009 a nezahrnuje migraci

7.2 Zdravotnictví

Z hlediska kapacitního uspokojování potřeb občanů v oblasti zdravotnictví má Jihomoravský kraj v roce 2010 mezi ostatními kraji velmi dobrou pozici (viz tabulka 37). Na jedno lůžko v nemocnici připadá 146 obyvatel kraje, což je za hlavním městem druhá nejvyšší hodnota v České republice, a na 2. místě je kraj také v počtu obyvatel na 1 lékaře (776). Kapacitě nemocnic odpovídá i počet hospitalizovaných pacientů, který je také druhý nejvyšší v republice. V relativním vyjádření připadá na jedno lůžko v nemocnici 34 hospitalizovaných pacientů ročně.

Tabulka 37: Zdravotnická zařízení (pouze nemocnice) v krajích České republiky v roce 2010

Kraj	Počet zařízení	Počet lůžek	Počet lékařů	Počet obyvatel na 1 lůžko	Počet obyvatel na 1 lékaře	Hospitalizovaní pacienti	Počet hospital. pacientů na 1 lůžko
Hl. město Praha	27	10 018	1 724	125	729	341 417	34
Jihomoravský	22	7 886	1 488	146	776	264 655	34
Královéhradecký	10	3 562	571	156	971	109 074	31
Olomoucký	9	3 380	647	190	993	128 256	38
Plzeňský	11	3 508	572	163	1 000	111 624	32
Liberecký	8	2 674	399	165	1 103	88 376	33
Jihočeský	9	3 538	573	181	1 115	126 279	36
Moravskoslezský	18	6 528	1 110	190	1 120	246 928	38
Pardubický	9	2 641	459	196	1 126	88 001	33
Zlínský	10	3 051	479	193	1 232	114 666	38
Ústecký	20	5 122	642	163	1 301	176 372	34
Vysočina	6	2 790	393	184	1 308	101 120	36
Středočeský	25	5 908	900	214	1 406	203 679	34
Karlovarský	5	1 613	203	191	1 518	54 646	34
Česká republika	189	62 219	10 159	169	1 037	2 155 093	35

Zdroj dat: ČSÚ 2011 (veřejná databáze)

Počet nemocnic v kraji je od roku 2006 stabilně 22, v letech 2000 až 2006 počet poklesl o 3. Od roku 2008 poklesl počet lůžek v nemocnicích o 82 a zvýšil se proto počet obyvatel na jedno lůžko ze 144 na 146 a počet osob starších 65 let na jedno lůžko z 22 na 24 (viz tabulka 38). Počet lékařů každoročně stoupá, mezi roky 2000 a 2010 došlo k navýšení o 19 % a počet obyvatel na jednoho lékaře se tak snížil z 245 na 209, se zvyšujícím se počtem seniorů i naděje dožití však dochází k zvyšování počtu osob starších 65 let na jednoho lékaře (z 33 v roce 2009 na 34 v roce 2010).

Tabulka 38: Vývoj počtu zdravotnických zařízení a lékařů v Jihomoravském kraji v letech 2000 - 2010

	2000	2002	2004	2006	2007	2008	2009	2010
Lékaři celkem	4 642	4 714	4 785	4 859	5 178	5 321	5 464	5 526
Zdravotničtí pracovníci nelékaři s odbornou způsobilostí	12 663	12 954	12 201	12 284	12 376	12 349	12 500	12 697
Nemocnice	25	23	23	22	22	22	22	22
lůžka	8 240	8 243	8 028	8 012	7 955	7 968	7 906	7 886
Odborné léčebné ústavy	9	9	11	10	10	10	10	10
lůžka	1 432	1 439	1 465	1 411	1 409	1 410	1 415	1 425
Počet obyvatel na jednoho lékaře	245	239	236	233	220	216	211	209
Počet obyvatel starších 65 let na jednoho lékaře	35	35	34	35	33	33	33	34
Počet obyvatel na jedno lůžko v nemocnici	138	137	141	141	143	144	146	146
Počet obyvatel starších 65 let na jedno lůžko v nemocnici	20	20	21	21	22	22	23	24

Zdroj dat: Ústav zdravotnických informací 2011

Poznámka: Počet lékařů je přepočten na plné pracovní úvazky

V okresním vyjádření je opět patrný vliv města Brna na velmi dobrou pozici kraje v rámci České republiky (viz tabulka 39). Počet obyvatel na jednoho lékaře v nemocnici je s hodnotou 416 velmi nízký a mnohem nižší ve srovnání s hlavním městem Prahou (729) a rovněž počet obyvatel na jedno lůžko v nemocnici (86 oproti Praze, kde je 125). Nemocniční zařízení jsou v kraji rozmístěny rovnoměrně a kapacita je dostatečná ve všech okresech. Dobrou pozici v počtu zařízení i jejich kapacit má také okrese Znojmo (146 obyvatel na jedno lůžko, 830 obyvatel na jednoho lékaře), opět hlavně díky okresnímu městu. Nejhorší situace je v okrese Brno-venkov, který nemá žádné regionální středisko, nicméně vzhledem k jeho napojení na město Brno není třeba považovat tato čísla za problémová.

Také z hlediska počtu ambulantních lékařů není v žádném okrese výrazně nedostatečná kapacita. Počet praktických lékařů na obyvatele je velmi vyrovnaný, s nejpříznivějším výsledkem v Brně (1 846) a okrese Blansko (2 053) a rovněž počet zubařů. Počet dětských lékařů na počet obyvatel ve věku 0 až 19 let je nejnižší opět v okrese Brno-město a také v okrese Hodonín. Nejhorší situace v oblasti ambulantní péče je opět v okrese Brno-venkov, kde se dá předpokládat využívání služeb lékařů v Brně.

Tabulka 39: Zdravotnická zařízení v okresech Jihomoravského kraje v roce 2010

Okres	Nemocnice			Ambulantní péče			
	počet zařízení	počet ob. na lůžko	počet ob. na lékaře	počet zařízení	počet ob. na praktického lékaře pro dospělé	počet ob. ve věku 0-19 let na praktického lékaře pro děti a dorost	Počet ob. na zubního lékaře

Okres	Nemocnice			Ambulantní péče			
	počet zařízení	počet ob. na lůžko	počet ob. na lékaře	počet zařízení	počet ob. na praktického lékaře pro dospělé	počet ob. ve věku 0-19 let na praktického lékaře pro děti a dorost	Počet ob. na zubního lékaře
Blansko	2	239	1 016	261	2 053	992	1 977
Brno-město	11	86	416	2173	1 846	863	1 209
Brno-venkov	2	587	4 592	317	2 526	1 158	2 526
Břeclav	3	146	1 126	271	2 473	1 088	1 996
Hodonín	2	200	1 119	351	2 410	976	2 035
Vyškov	1	184	1 288	351	2 470	1 074	2 223
Znojmo	1	162	830	245	2 418	1 148	1 833
JM kraj	22	146	776	3829	2 195	997	1 708

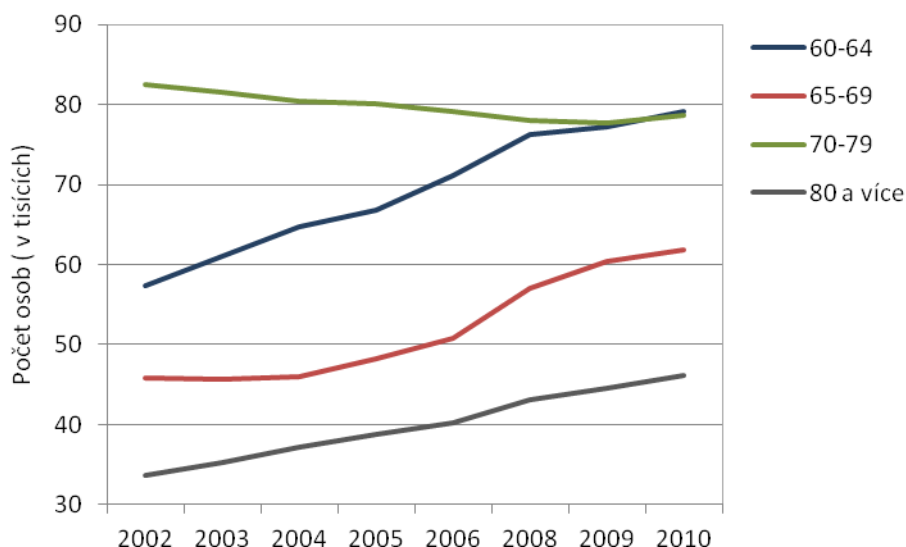
Zdroj dat: Ústav zdravotnických informací 2011

7.3 Sociální péče

V Jihomoravském kraji je v roce 2011 registrováno celkem 168 poskytovatelů sociální péče, které poskytují celkem 523 sociálních služeb (MPSV 2011, Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb v Jihomoravském kraji 2012-2014). Oproti roku 2008 stoupl tento počet o 19 %. Z celkového počtu poskytovatelů je 55 % neziskových organizací, 32 % příspěvkových organizací a 11 % obcí. Nabídka všech druhů sociálních služeb je na území kraje rozmístěna celkem rovnoměrně (pokud bereme okrese Brno-venkov a Brno-město jako jeden vzájemně funkčně propojený region), od 2000 obyvatel na službu v okrese Blansko po 2800 obyvatel na jednu službu v okrese Vyškov. Sociální služby se dělí do tří základních oblastí: (1) Sociální poradenství (13 % z celkového počtu služeb na území kraje), (2) služby sociální péče (53 % z celkového počtu služeb na území kraje) a (3) služby sociální prevence (34 % z celkového počtu služeb na území kraje).

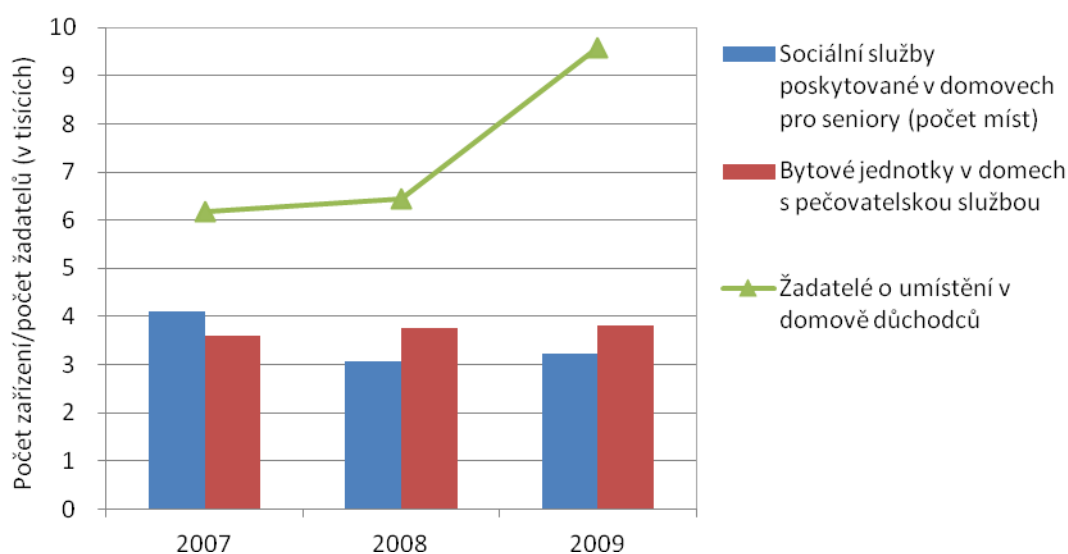
V souvislosti s rostoucím zastoupením seniorů v populaci České republiky i Jihomoravského kraje (viz graf 33) se stává velmi aktuální především problematika zařízení sociální péče (2. oblast) a jejich kapacity. V letech 2002 až 2010 se zvyšoval počet seniorů v Jihomoravském kraji ve všech věkových skupinách kromě 70 až 79, přičemž největší nárůsty byly patrné v kategorii do 69 let. Seniorů ve věku nad 70 let, u kterých je vyšší pravděpodobnost potřeby zařízení sociální péče než u seniorů mladších, bylo v roce 2010 necelých 124 tisíc, seniorů ve věku od 60 do 69 let necelých 141 tisíc. Počet míst v domovech pro seniory dlouhodobě roste, stejně jako počet bytových jednotek v domovech s pečovatelskou službou (viz graf 34) (domy s pečovatelskou službou sice nepatří do skupiny poskytovatelů sociálních služeb, nicméně jsou zde analyzovány spolu s místy v domovech pro seniory, protože mohou být alternativou pro relativně soběstačné důchodce), počet žadatelů o místo v domově důchodců však roste mnohem rychleji a zařízení v kraji nejsou schopna tuto rostoucí poptávku uspokojit. V roce 2010 byla kapacita v domovech pro seniory v kraji 3 232 míst a počet bytových jednotek v domech s pečovatelskou službou 3 802 ve srovnání s počtem žadatelů, který dosáhl počtu 9 591. Bohužel metodika sledování zařízení pro seniory v posledních letech několikrát změnila a data za jednotlivé roky nejsou mezi sebou srovnatelná. Data z ČSÚ, přestože jsou částečně převzata z MPSV, jsou navíc odlišná od dat, která jsou prezentována ve strategických dokumentech kraje (více v poznámce pod tabulkou 41). Když nahlédneme do Střednědobého plánu rozvoje sociálních služeb v letech 2009-2011 (kde jsou data za rok 2009) a v letech 2012-2014 (data za rok 2011), zdá se, že počet míst v domovech pro seniory se snížil (z 3 567 v roce 2009 na 2 985 v roce 2011) a počet míst v domovech se zvláštním režimem se naopak zvýšil (z 1 710 v roce 2009 na 1 864 v roce 2011).

Graf 33: Vývoj počtu věkových skupin ve věku od 60 let v letech 2002 - 2010

Zdroj dat: Věkové složení a pohyb obyvatelstva v okresech Jihomoravského kraje, 2002 – 2010

Graf 34: Vývoj počtu zařízení pro seniory a žadatelů v Jihomoravském kraji

Zdroj dat: ČSÚ 2010 (převzato z MPSV)

Poznámka: V roce 2007 se změnil způsob kategorizování domovů pro seniory, proto není sledován dlouhodobý vývoj. Od roku 2008 jsou sociální služby vykazovány samostatně, z toho důvodu pravděpodobně poklesl počet míst v domově pro seniory.

V mezikrajském srovnání počtu zařízení pro seniory na obyvatele má Jihomoravský kraj velmi špatnou pozici (viz tabulka 40), na 1000 obyvatel starších 65 let připadá pouze 18 míst v zařízeních pro seniory a 21 bytů s pečovatelskou službou (v ČR 24 míst v zařízení pro seniory na 1000 obyvatel starších 65 let a 22 bytů s pečovatelskou službou). Naopak situace je lepší v případě domů se zvláštním režimem, kde připadá v Jihomoravském kraji na 100 obyvatel 10 míst (pouze 5 míst na 1000 obyvatel v případě ČR). Nevýhodou kraje je ve srovnání s ostatními kraji starší věková struktura, která se ve špatných statistikách částečně projevuje. Ve vztahu k počtu seniorů má nejvíce zařízení Ústecký kraj, který má ale nejmladší věkovou strukturu. Naopak např. Zlínský kraj,

kde je populace starší než v kraji Jihomoravském, jsou hodnoty vysoko nad republikovým průměrem.

Tabulka 40: Počet míst v zařízeních sociální péče a domech s pečovatelskou službou (počet bytových jednotek) v krajích ČR v roce 2009 ve vztahu k počtu obyvatel starších 65 let

Kraj	Domovy pro seniory		Denní a týdenní stacionáře		Domy s pečovatelskou službou		Domy se zvláštním režimem		Domovy pro osoby se zdravotním postižením	Sociální služby v ostatních zařízeních
	celkem	na 1000 obyvatel kraje	celkem	na 1000 obyvatel kraje	celkem	na 1000 obyvatel kraje	celkem	na 1000 obyvatel kraje		
Ústecký	4 190	37	346	3	2 778	24	573	5	1 978	1 339
Zlínský	2 883	31	324	3	2 655	28	492	5	1 191	1 170
Jihočeský	2 941	30	320	3	3 086	32	333	3	765	896
Středočeský	4 895	27	661	4	3 689	20	359	2	1 522	1 759
Vysočina	2 149	27	284	4	2 431	30	422	5	635	460
Pardubický	2 052	26	168	2	2 453	31	336	4	856	494
Olomoucký	2 519	25	458	5	2 588	26	348	3	1 275	1 268
Moravskoslezský	4 684	25	705	4	4 859	26	1 184	13	1 588	1 821
Královéhradecký	2 236	25	270	3	2 348	26	328	8	727	534
Karlovarský	1 004	23	146	3	1 497	35	175	1	572	462
Plzeňský	1 715	19	276	3	2 330	26	486	5	1 137	441
Jihomoravský	3 232	18	596	3	3 802	21	1 864	10	1 484	1 264
Liberecký	934	15	250	4	2 402	38	410	7	367	453
Hl. m. Praha	2 248	11	598	3	2 208	11	821	4	526	1 348
Česká republika	37 682	24	5 524	3	39 126	24	8 131	5	14 623	13 709

Zdroj dat: MPSV ČR, ČSÚ, 2010

Poznámka: Data za domy se zvláštním zřetelem jsou převzata ze Střednědobého plánu rozvoje sociálních služeb v Jihomoravském kraji 2012-2014 (data z MPSV k roku 2010). Počet domů pro seniory se liší v tomto dokumentu a v datech ČSÚ (která jsou také převzata z MPSV, ale zároveň doplněna terénním šetřením). V roce 2009 bylo počet míst v domově pro seniory v Jihomoravském kraji 3 232 (viz tabulka, data z ČSÚ), v roce 2010 2 985 (data ze strategického dokumentu).

Rozmístění zařízení sociální péče vhodných pro seniory je uvnitř kraje regionálně diferencováno (viz tabulka 41). Nejvíce domů pro seniory vzhledem k počtu osob pobírajících důchod mají okresy Brno-město a Blansko (15 resp. 12), naopak nejméně pouze 6 zařízení na 1000 důchodců je v okrese Hodonín. V počtu bytů v domech s pečovatelskou službou vyniká okres Znojmo, kde na 1000 důchodců připadá 27 bytů. Nejméně těchto specializovaných bytů je v okrese Břeclav (8 na 1000 důchodců) a Brno-město (9 na 1000 důchodců).

Tabulka 41: Počet míst v zařízeních sociální péče a domech s pečovatelskou službou v okresech Jihomoravského kraje v roce 2009

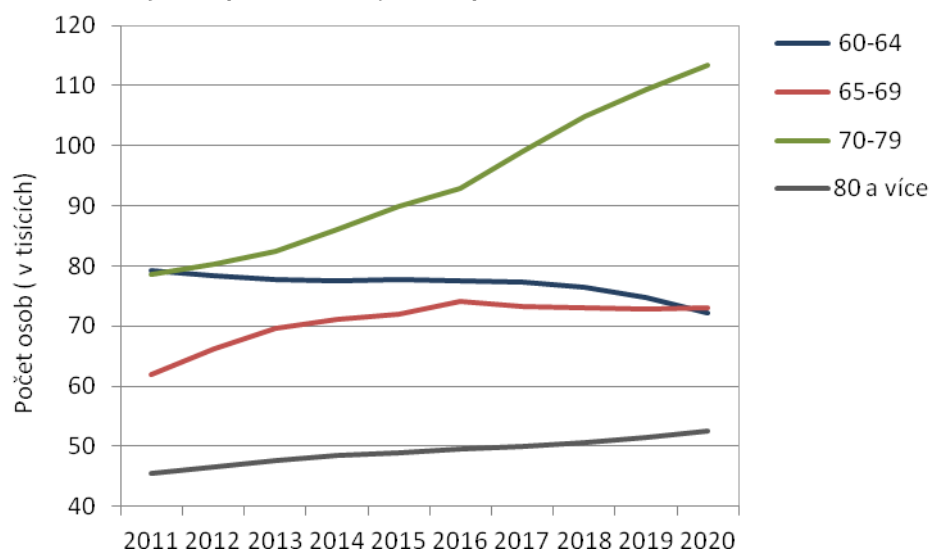
Okres	Domovy pro seniory		Domovy pro osoby se zdravotním postižením	Sociální služby v ostatních zařízeních (počet míst)	Domy s pečovat. službou		Příjemci důchodů celkem	z toho obírající plný starobní důchod (v %)
	celkem	na 1000 příjemců důchodů			celkem bytové jednotky	na 1000 příjemců důchodů		
Blansko	372	12	243	371	427	14	31 412	51
Brno-město	1615	15	428	1829	963	9	104 736	58

Okres	Domovy pro seniory		Domovy pro osoby se zdravotním postižením	Sociální služby v ostatních zařízeních (počet míst	Domy s pečovat. službou		Příjemci důchodů celkem	z toho obírající plný starobní důchod (v %)
	celkem	na 1000 příjemců důchodů			celkem bytové jednotky	na 1000 příjemců důchodů		
Brno-venkov	275	5	104	225	580	11	52 032	52
Břeclav	219	7	128	244	244	8	30 683	53
Hodonín	291	6	257	402	500	11	45 766	48
Vyškov	186	8	70	193	295	13	22 917	54
Znojmo	274	9	254	460	793	27	29 190	56

Zdroj dat: MPSV ČR

Sociální služby se dále podle místa poskytování dělí na pobytové služby (analyzovány výše), kde jsou lidé ubytováni (27 %), ambulantní služby, kam obyvatel pouze dochází (40 %) a služby terénní, které jsou poskytovány v přirozeném prostředí uživatele (33 %). Podle Registru poskytovatelů sociální péče MPSV je v kraji celkem 214 zařízení, které zajišťují terénní práce, z toho 119 se specializuje mj. na seniory. Na 10000 osob starších 65 let připadá 6,5 poskytovatelů terénních prací pro seniory, což je nižší hodnota než průměr České republiky (7,3) a kraj je ve srovnání s ostatními kraji až na 10. příčce. Ambulantních zařízení sociální péče je v kraji 258, z toho 96 zaměřených mj. na seniory. V ukazateli počtu ambulantních zařízení na 10 000 osob starších 65 let vykazuje kraj stejnou hodnotu jako Česká republika (5) a v mezikrajském srovnání je osmý. Je však třeba zdůraznit, že tato srovnání jsou pouze rámcová, dané hodnoty neříkají nic o počtu zaměstnanců v daných zařízeních, kde se průměry na jedno zařízení mohou mezi jednotlivými i kraji významně lišit.

Do budoucna lze očekávat nárůst počtu seniorů a to hlavně ve věkové skupině 70 - 79 let (viz graf 35). V roce 2020 lze podle Českého statistického úřadu očekávat necelých 166 tisíc důchodů ve věku nad 70 let, což představuje oproti roku 2010 nárůst o 33 %. I přes zlepšování zdravotního stavu populace je třeba počítat s rostoucí poptávkou po zařízeních sociální péče vhodných pro pobyt seniorů.

Graf 35: Projekce počtu věkových skupin ve věku od 60 let do roku 2020

Zdroj dat: ČSÚ 2009

Poznámka: Projekce byla zpracována v roce 2009 a nezahrnuje migraci

7.4 Shrnutí

Postavení kraje a vývojové trendy:

- poptávka po mateřských školách se zvyšuje rychleji než jejich kapacity, naopak dochází k snižování počtu dětí ve věku 6-14 let a poptávky po školách základních, ke snižování počtu studentů dochází také na středních školách.
- problém nedostatečných kapacit mateřských škol je však zaznamenáván na celém území České republiky, Jihomoravský kraj je na tom ve srovnání s ostatními kraji dobře
- počet dětí ve věku 0-4 roky bude stoupat přibližně do roku 2013 a poté je opět odhadován pokles, proto je budování nových kapacit důležité důkladně promýšlet, naopak bude do roku 2020 docházet k růstu počtu dětí na školách základních
- z hlediska kapacitního uspokojování potřeb občanů v oblasti zdravotnictví má Jihomoravský kraj mezi ostatními kraji velmi dobrou pozici, počet obyvatel na 1 lékaře každoročně stoupá
- v přepočtu na obyvatele starších 65 let dochází k poklesu lékařů
- počet žadatelů o místo v domovech důchodců roste mnohem rychleji než počet míst v domově pro seniory i bytů v domech s pečovatelskou službou
- v mezikrajském srovnání v počtu zařízení pro seniory na obyvatele má kraj velmi špatnou pozici, jeho nevýhodou je starší věková struktura obyvatel ve srovnání s celorepublikovým průměrem
- do budoucna lze očekávat nárůst počtu seniorů a to hlavně ve věkové skupině 70 - 79 let

Regionální disparity:

- poptávka po mateřských školách se vztahu ke stávajícím i nově vznikajícím kapacitám zvyšuje nejvíce v zázemí města Brna, problémy se mohou projevovat především na úrovni obcí
- nemocniční zařízení jsou v kraji rozmístěny rovnoměrně a kapacita je dostatečná ve všech okresech, totéž platí pro počty ambulantních lékařů
- rozmístění zařízení sociální péče vhodných pro seniory je uvnitř kraje regionálně diferencováno, nejvíce domů pro seniory vzhledem k počtu osob pobírajících důchod mají okresy Brno- město a Blansko a naopak nedostatku čelí okres Hodonín (nejrychleji stárnoucí obyvatelstvo)

8 Technická a dopravní infrastruktura

V kapitole věnované infrastruktuře je pozornost zaměřena především na dopravu a rozvoj silniční a železniční sítě v kraji, neboť zvyšující se automobilizace obyvatel a intenzita dopravy způsobená především rostoucí dojížděnkou do zaměstnání, která doprovází prostorové oddělení bydliště a pracoviště stěhováním mladých lidí do zázemí měst i vzdálenějších obcí, dochází k zvyšování zátěže komunikací a k zvyšování nároků na kvalitní dopravní infrastrukturu.

8.1 Silniční a železniční doprava

Jihomoravský kraj patří z hlediska dopravní dostupnosti k nejlépe situovaným krajům České republiky. Město Brno je druhým nejvýznamnějším dopravním uzlem v zemi a především díky jeho postavení procházejí krajem dopravní sítě nadregionálního významu (celostátního, středoevropského). Po vstupu České republiky do Evropské Unie se některé trasy procházející krajem staly součástí transevropské dopravní sítě (TEN-T). V rozhodnutí Evropské komise z roku 2004 je stanoveno celkem 30 projektů evropského zájmu (3/4 železniční), z nichž 3 projekty týkající se České republiky prochází územím Jihomoravského kraje (projekt č. 22, č. 23 a č. 25). Konfigurace silniční i železniční sítě je popsána v Programu rozvoje Jihomoravského kraje 2010 - 2013.

Délka silnic a dálnic v Jihomoravském kraji byla v roce 2010 4 480 km a tento počet se dlouhodobě významným způsobem nezvyšuje, naopak počet kilometrů od roku 2006 mírně poklesl (viz tabulka 42). Hustota silniční sítě je 62 km silnic na 100 km² rozlohy kraje a kraj nedosahuje v tomto ukazateli republikového průměru (71 km). S rostoucím využíváním osobních dopravních prostředků obyvateli kraje však stoupá počet motorových vozidel na km silniční sítě (v roce 2010 byla tato hodnota 145, v mezikrajském srovnání je to 2. nejvyšší hodnota pokud nepočítáme hlavní město). V porovnání s ostatními kraji má Jihomoravský kraj nízký podíl silnic I. třídy na celkové ploše silnic. Délka železniční sítě v kraji je 784 km, což je 10,9 km na 100 km² rozlohy kraje (v České republice 12 km). V letech 2008 až 2010 rostly výkony autobusové dopravy a klesaly výkony dopravy silniční nákladní. V železniční dopravě byl zaznamenán pokles v osobní i nákladní přepravě.

Tabulka 42: Vývoj délky silniční a železniční sítě v kraji v letech 2000 - 2010 (v km)

Ukazatel	2000	2002	2004	2006	2007	2008	2009	2010
Délka silnic a dálnic	4 398	4 402	4 493	4 500	4 499	4 493	4 494	4 480
dálnice	124	124	124	135	135	134	134	135
silnice I. třídy	429	447	449	448	448	446	447	447
silnice II. třídy	1 463	1 446	1 479	1 481	1 478	1 475	1 474	1 474
silnice III. třídy	2 382	2 385	2 441	2 437	2 438	2 437	2 439	2 425
Hustota silniční sítě km/100 km ²	62	62	64	63	63	62	62	62
Relativní délka silnic km/10 tis. obyvatel	38,7	39,0	39,8	39,7	39,4	39,2	39,0	38,8
Počet motorových vozidel na km silniční sítě	107	113	116	129	136	142	143	145
Provozní délka železničních tratí	.	.	793	809	800	799	783	784
Hustota železniční sítě km/100 km ²	.	.	11,2	11,2	11,1	11,1	10,9	10,9
Relativní délka železnic km/10 tis. obyvatel	.	.	7,0	7,1	7,0	7,0	6,8	6,8

Zdroj dat: Ředitelství silnic a dálnic ČR, ČSÚ, 2011

Tabulka 43: Délka silniční a železniční sítě v krajích České republiky v roce 2010

Kraj	Železniční tratě	Silnice a dálnice
------	------------------	-------------------

			celkem	na 10 tis. ob.	na 100 km ²	motor. vozidla na km	dálnice v provozu (v %)	silnice (v %)		
	celkem	na 100 km ²						I. třídy	II. třídy	III. třídy
Středočeský	1 278	12	9 637	76	87	81	2	8	25	65
Pardubický	542	12	3 602	70	80	84	.	13	25	62
Královéhradecký	715	15	3 773	68	79	89		12	24	64
Ústecký	1 020	19	4 203	50	79	108	1	12	22	65
Liberecký	553	17	2 425	55	77	100	.	14	20	66
Vysočina	622	9	5 100	99	75	58	2	8	32	58
Olomoucký	601	12	3 566	56	69	91	1	12	26	61
Plzeňský	710	9	5 129	90	68	70	2	8	29	60
Jihomoravský	783	11	4 480	39	63	145	3	10	33	54
Karlovarský	494	15	2 054	67	62	77	.	11	23	66
Jihočeský	981	10	6 129	96	61	65		11	27	62
Zlínský	358	9	2 140	36	54	140	1	17	27	56
Moravskoslezský	674	12	3 431	28		170	2	20	24	55
Hl. město Praha	248	50	84	1	17	10 020	13	51	36	.
Česká republika	9 578	12	55 752	53	71	108	1	11	26	61

Zdroj dat: Ředitelství silnic a dálnic ČR, ČSÚ, 2011

Poznámka: Délka železniční sítě je k roku 2009

Nejhustší pokrytí silnicemi je v okresech Brno-město, Blansko a Brno-venkov a naopak nejnížší v okresech Hodonín, Břeclav a Vyškov (viz tabulka 44). V počtu motorových vozidel na km silniční sítě zaostává okres Hodonín (po vyřazení Brna) s počtem 155 motorových vozidel na km silnic a dálnic.

Tabulka 44: Délka silniční a železniční sítě v okresech Jihomoravského kraje v roce 2010

	Délka silnic a dálnic	v tom				Relativní délka silnic km/10 tis. ob.	Hustota silniční sítě km/100 km ²	Počet motor. vozidel na km silniční sítě
		dálnice	silnice I. třídy	silnice II. třídy	silnice III. třídy			
Blansko	611	-	8,3	32,6	59,1	57	71	92
Brno-město	176	10,3	22,4	31,5	35,9	5	76	1215
Brno-venkov	1 095	3,8	5,9	33,8	56,6	54	73	105
Břeclav	579	7,7	9,0	34,4	49,0	51	56	108
Hodonín	552	-	20,9	28,8	50,3	35	50	155
Vyškov	494	6,2	12,1	22,6	59,1	56	56	89
Znojmo	987	-	6,6	38,6	54,8	87	62	65
JM kraj	4 494	3,0	9,9	32,8	54,3	39	64	145

Zdroj dat: Ředitelství silnic a dálnic ČR, ČSÚ, 2011

Ačkoliv je hustota silniční sítě relativně dobrá, mnoho silnic je stále ve špatném technickém stavu. Kraj má v tomto ohledu kvalitně zpracovaný přehled o stavu silnic a prioritách oprav. Je potřeba se zaměřit na jedné straně na silnice s vysokým automobilovým zatížením (D1, dostavba R52, R 43, dostavba velkého městského okruhu v Brně), na straně druhé na rekonstrukce silnic II. a III. třídy v odlehlejších místech kraje. Také v železniční dopravní síti kraje existuje mnoho tratí v nevyhovujícím technickém stavu.

8.2 Cyklistická doprava

Cyklistická doprava může být: (1) alternativou k individuální automobilové a městské hromadné dopravě, (2) formou cestovního ruchu jako rekreační či sportovní aktivita. V prvním případě jsou stezky využívány ke každodennímu dojíždění za prací či službami a je proto vyžadována kvalitní síť cyklostezek především ve městech a jejich okolí. Důraz musí být kladen na propojení se systémem IDS a bezpečnost provozu. V moravské metropoli je infrastruktura pro cestování na kole nedostatečná, což snižuje možnosti obyvatel volit alternativní - k životnímu prostředí šetrné - cestování za každodenními potřebami. Mnohem více je dojížděka na kolech realizována v jižních částech kraje, kde jsou příhodné přírodní podmínky. Z dat SLDB 2001 vycházela jako nejvíce cyklisticky využívaná města Břeclav, Strážnice a Dubňany a tento stav bude pravděpodobně přetrvávat. V programu rozvoje sítě cyklostezek je na základě vlastního šetření zmapována délka cyklostezek na území kraje vhodných pro každodenní dojíždění. Délka komunikací je zde stanovena na 101 km, z čehož je 61 km cyklostezek a 40 km komunikací pro nemotorová vozidla; 56 km v intravilánu a 44 km v extravilánu. Protože některé obce v šetření neodpověděly, jedná se o podhodnocené číslo, které by však mělo být průběžně aktualizováno.

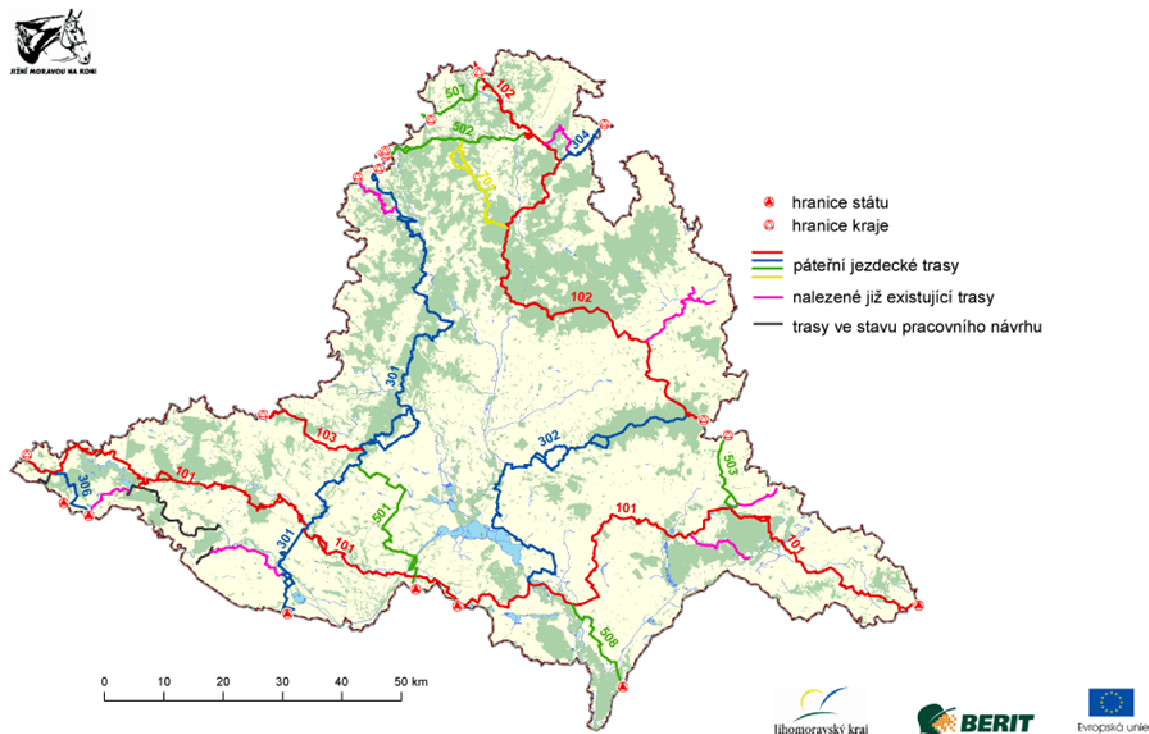
Celkový počet cyklotras v Jihomoravském kraji byl v roce 2005 135 (trasy, které byly v té době aktuálně v provozu). Po zahrnutí tras, které jsou v provozu pouze částečně, byla celková délka cyklotras stanovena na 3 803 km. Z této délky je zhruba 3 000 km tras tematických. Jihomoravským karej také prochází dva cyklistické evropské koridory (Francie - Ukrajina a Polsko - Chorvatsko). Na webovém portálu Jihomoravského kraje www.cyklo-jizni-morava.cz jsou k dispozici strategické a další dokumenty týkající se cyklistické dopravy, seznam tematických tras a interaktivní mapa cyklostezek, jejich kvality a vhodného využití. V roce 2010 provedla Společnost Partnerství nové mapování cyklotras na území Jihomoravského kraje v terénu (cca 5 500 km) a zaměřila se na značení, kvalitu a náročnost stezek a identifikaci nově vybudovaných tras, v roce 2011 toto mapování pokračuje. Výsledky slouží k aktualizaci webového portálu.

Cyklotrasy se v České republice evidují na úrovni krajů a z toho důvodu jsou data kvalitativně i kvantitativně nesrovnatelná. Kromě nemožnosti mezikrajského srovnání existují problémy i v identifikaci napojení cyklotras jednotlivých krajů. Tyto nedostatky se snaží překonat společný projekt Ministerstva dopravy ČR a Centra dopravního výzkumu v.v.i. Cyklostrategie.cz.

8.3 Jízda na koni a hipostezky

Cyklostezky se zpevněným povrchem jsou vhodné také k dalším formám nemotorové dopravy jako je např. in-line bruslení, strollering bruslení, jízda na koloběžce apod. V posledních letech se však také rozvíjí turistika na koni vyžadující vlastní síť stezek, které jsou navrhovány tak, aby se nekryly se stezkami pro pěší, cyklisty ani běžkaře. Jihomoravský kraj (především jižní části) mají spolu s přiléhajícími rakouskými regiony velmi dobré geografické podmínky pro rozvoj jezdecké turistiky. Na rozdíl od rakouské strany začal v kraji aktivní zájem o tuto problematiku až v roce 2005 v rámci iniciativy INTERREG IIA (CR-Rakousko). V rámci projektu „Putování na koni Jihomoravským krajem“ byla zmapována síť koňských stanic a hipostezek na území kraje a zpracovány návrhy na další rozvoj. Součástí měl být i rozsáhlý webový portál, na kterém by byly veškeré aktuální informace týkající se hipoturistiky, které však v provozu nejsou. V rámci mapování bylo zaznamenáno celkem 62 koňských stanic a 5 hraničních přechodů vhodných pro koně. Dále byly zmapovány páteřní jezdecké cesty v kraji, které jsou na obrázku 7. Pro Břeclavsko byly cesty kategorizovány podle typu cest a možností kolíží s cyklisty či motoristy.

Obrázek 7: Koncept páteřních jezdeckých tras v Jihomoravském kraji

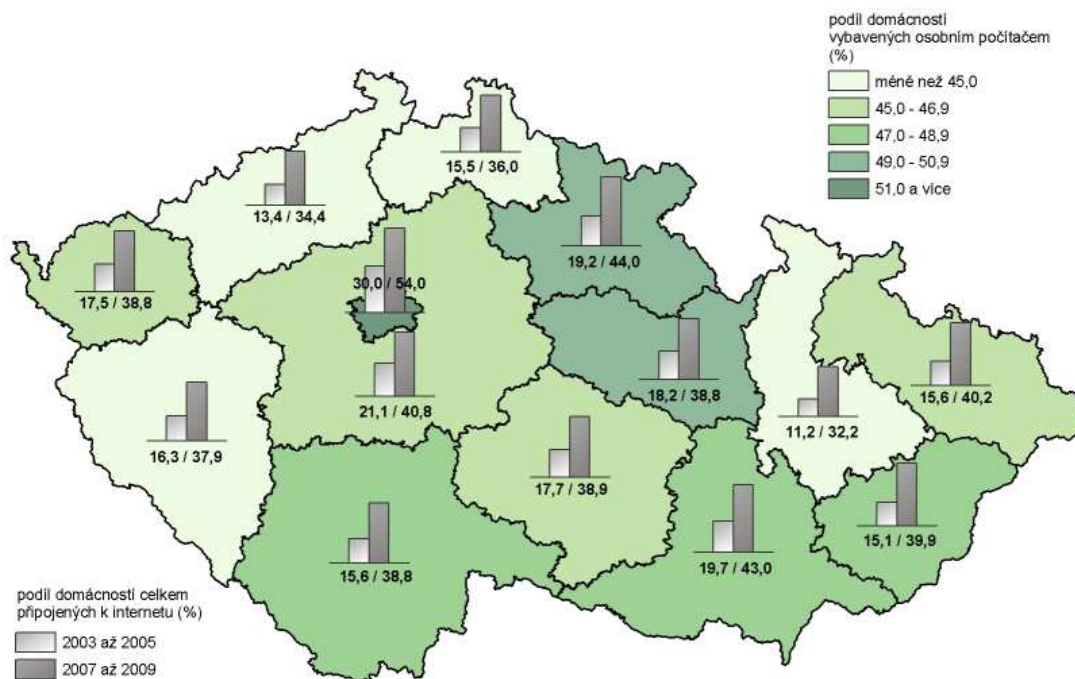

Zdroj: Převezato z mapových příloh dokumentu Putování na koni Jihomoravským krajem. www.kr-jihomoravský.cz

8.4 Vybavenost domácností internetovým připojením

V souvislosti s rychlým rozvojem informačních technologií se vlastnictví osobního počítače a připojení k internetu stává pro obyvatele v mnoha ohledech nezbytné (spolu se schopností s počítačem a internetem pracovat). Je zřejmé, že starší lidé ve venkovských oblastech jsou v tomto znevýhodněni oproti mladší urbánní populaci. Jak je vidět na obrázku 8, v Jihomoravském kraji je podíl domácností s vlastnictvím osobního počítače ve srovnání s ostatními kraji vysoký (cca 50 %) a podíl domácností, které využívají internetové připojení je 3. nejvyšší (43 %). Je však zřejmé, že pozitivní hodnoty celého kraje jsou významně ovlivněny hodnotami za město Brno, kde lze předpokládat hodnoty velmi podobné Praze.

Obrázek 8: Podíl domácností vybavených osobním počítačem připojených k internetu v letech 2007 až 2009 v krajích České republiky

Převzato z ČSÚ 2010

8.5 Energetika

V Jihomoravském kraji stejně jako v České republice měly tradičně nejvyšší podíl na instalovaném výkonu parní elektrárny (v roce 2007 60 % v ČR, 56 % v Jihomoravském kraji - elektrárna Hodonín) zatímco podíl výkonu elektráren využívajících alternativní zdroje (větrné, solární, spalující biomasu, bioplyn či skládkový plyn) byl nízký. U všech jmenovaných typů se však výkon každoročně zvyšoval (v Jihomoravském kraji především zásluhou větrné elektrárny Pavlov, Břežany-Lopatov a bioplynové stanice ve Velkém Karlově na Znojemsku). V roce 2009 a ještě výrazněji v roce 2010 se však struktura instalovaného výkonu v Jihomoravském kraji změnila vlivem masivní podpory výstavby fotovoltaických elektráren. Podíl výkonu parních elektráren klesl na 28 % (absolutně vzestup z 220 MW v roce 2007 na 243 MW v roce 2010) a z téměř nuly v roce 2007 se do roku 2010 zvýšil na 51 % podíl instalovaného výkonu fotovoltaických elektráren (443 MW). V České republice je podíl tohoto typu elektráren na celkovém výkonu 10 %. Výkon větrných elektráren se zvedl ze 4,3 MW v roce 2007 na 8,5 MW v roce 2010. Stabilní zůstává výkon paroplynových a vodních elektráren (118 MW resp. 33 MW). Celkově se Jihomoravský kraj v roce 2007 podílel na instalovaném výkonu elektráren ČR hodnotou 2,2 % (390 MW), což byla v mezikrajském srovnání 6. nejnižší hodnota, kterou si kraj udržel i v roce 2010, přestože podíl stoupl na 4,3 % (868 MW).

V roce 2010 bylo v České republice vyrobeno 85 910 GWh elektrické energie, oproti roku 2007 došlo k poklesu o 3 %. Jihomoravský kraj se na výrobě podílel 1,3 % v roce 2010 a 1 % v roce 2007, mezi oběma sledovanými roky došlo v kraji naopak k nárůstu z 903 GWh na 1191 GWh. Na spotřebě České republiky se kraj podílí 8 %, je tedy zřejmé, že je závislý na dovozu energie. V roce 2010 získal z vlastních zdrojů pouze 21 % energie a tento podíl je dlouhodobě stabilní. Ve struktuře spotřeby paliv a energie Jihomoravského kraje dominuje zemní plyn, přičemž kraj má pouze velmi omezené zásoby všech primárních paliv (zemní plyn, ropa, lignit). Jediné naleziště lignitu se nachází u obce Mikulčice. Těžbou zemního plynu a ropy se zabývá společnost Moravské naftové doly a.s. se sídlem v Hodoníně.

Rozvodnou soustavu na území Jihomoravského kraje provozuje Jihomoravská energetika, a.s., která se spolu s Jihočeskou energetikou stala součástí skupiny E.ON. Vedle skupiny ČEZ, do které bylo postupně integrováno pět regionálních distribučních společností, by samotná Jihomoravská energetika neměla výrazné postavení na trhu a začlenění do skupiny jí vyneslo silnou pozici na českém trhu.

Území Jihomoravského kraje je prakticky plně plynofikováno. Podíl obyvatelstva napojeného na plyn je ve srovnání s ostatními kraji nadprůměrný. Zásobování plynem zajišťuje Společnost Jihomoravská plynárenská, a.s.

8.6 Vodovody a kanalizace

V Jihomoravském kraji bylo v roce 2010 zásobeno z 266 vodovodů pro veřejnou potřebu celkem 1 094 210 obyvatel, což představovalo téměř 95 % všech obyvatel kraje (viz tabulky 45 a 46). Podíl obyvatel napojených na veřejný vodovod se mezi roky 2000 (88,6 %) a 2008 (96,1 %) zvýšil, mezi lety 2008 a 2010 došlo k mírnému poklesu. Také objem vyrobené vody se mezi lety 2008 a 2010 snížil. Podíl obyvatel kraje zásobovaných vodou z veřejných vodovodů je v rámci České republiky nadprůměrný (94,9 %) a v mezikrajském srovnání se nachází na 5. místě, v roce 2004 se nacházel na místě šestém. Délka vodovodní sítě dosahuje 7 300 km a oproti roku 2004 došlo k nárůstu o 9 %.

Tabulka 45: Vybrané údaje o vodovodech a kanalizaci

	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Vodovody pro veřejnou potřebu						
Podíl obyvatel zásobovaných (%)	93,6	94,8	94,6	96,1	95,6	94,9
Voda vyrobená pitná (tis. m3)	70 305	70 435	68 456	69 171	67 843	65 336
Voda fakturovaná pitná (tis. m3)	55 831	55 710	57 211	55 425	55 262	52 818
z toho pro domácnosti	36 309	36 473	38 134	37 403	37 764	35 979
Kanalizace pro veřejnou potřebu						
Podíl obyvatel bydlících v domech napojených (%)	83,1	84,1	86,5	87,2	87,9	88,3
Vypouštěné odpadní vody (tis. m3)	52 221	54 098	55 598	54 005	54 253	53 542
Čištěné odpadní vody bez srážkových (tis. m3)	49 829	51 768	53 679	51 181	52 365	51 863
Podíl čištěných odpadních vod (%)	95,4	95,7	96,5	94,8	96,5	96,9
Počet ČOV	159	170	191	197	198	198
Celková kapacita ČOV (m3/den)	315 517	318 064	331 208	328 513	324 131	325 528
Produkce kalů (t sušiny)	19 777	20 033	19 294	19 965	18 738	20 016

Zdroj: ČSÚ 2011

Tabulka 46: Údaje o vodovodech podle krajů ČR v roce 2010

Kraj	Obyvatelé zásobovaní vodou z vodovodů	Podíl obyvatel zásobovaných vodou z vodovodů (%)	Délka vodovodní sítě (km)	Počet vodovodů	
				celkem	z toho skupinových vodovodů
Hl. město Praha	1 251 726	100,0	3 698	2	1
Moravskoslezský	1 224 686	98,4	7 546	269	89

Karlovarský	302 356	98,3	2 055	135	14
Pardubický	494 943	95,8	4 539	180	69
Ústecký	799 150	95,6	6 467	312	41
Jihomoravský	1 094 371	94,9	7 300	266	111
Vysočina	484 925	94,2	5 560	659	123
Královéhradecký	511 773	92,4	4 963	215	68
Zlínský	542 803	91,9	3 804	147	25
Jihočeský	581 365	91,1	5 967	763	114
Olomoucký	583 042	90,9	4 375	219	73
Liberecký	389 537	88,6	3 599	232	52
Středočeský	1 054 028	83,8	9 540	706	177
Plzeňský	472 770	82,6	4 035	473	78
Česká republika	9 787 475	93,1	73 448	4 579	1 035

Zdroj: Vodovody, kanalizace a vodní toky v roce 2010, ČSÚ 2011.

V roce 2010 bylo v Jihomoravském kraji napojeno na kanalizaci 88,3 % obyvatel, tento podíl se každoročně zvyšuje, v roce 2005 se jednalo o 83,1 % obyvatel kraje (viz tabulka 47). Od roku 2005 se také zvýšil počet čistíren odpadních vod i jejich kapacita (v případě kapacity došlo však mezi roky 2007 až 2009 ke snížení). Z celkového počtu obyvatel bydlících v domech napojených na kanalizaci pro veřejnou potřebu je téměř 94 % napojeno na kanalizační síť, ze které jsou odpadní vody odváděny do čistíren odpadních vod (83 % všech obyvatel, viz tabulka 48). Podíl obyvatel napojených na kanalizaci i kanalizaci s ČOV je v Jihomoravském kraji nadprůměrný a kraj zaujímá 3. pozici v mezikrajském srovnání.

Tabulka 47: Údaje o kanalizaci podle krajů ČR v roce 2010

kraj	Obyvatelé bydlící v domech napojených na kanalizaci	Podíl obyvatel bydlících v domech napojených na kanalizaci (%)	Počet obyvatel bydlících v domech napojených na kanalizaci s ČOV			
			celkem	v %	v tom	
					na mechanickou ČOV	na mechanicko-biologickou ČOV
Hl. město Praha	1 242 264	99,2	1 242 104	99,2	0	1 242 104
Karlovarský	281 245	91,4	278 688	90,6	815	277 873
Jihomoravský	1 018 227	88,3	954 782	82,8	0	954 782
Jihočeský	550 796	86,3	503 361	78,9	4 199	499 163
Zlínský	505 145	85,6	447 164	75,7	1 540	445 624
Vysočina	436 335	84,8	363 332	70,6	2 274	361 059
Ústecký	681 118	81,5	648 808	77,6	2 007	646 801
Moravskoslezský	1 006 194	80,8	922 524	74,1	2 026	920 496
Plzeňský	448 138	78,3	404 181	70,7	997	403 184
Olomoucký	498 034	77,6	463 971	72,3	1 138	462 833
Královéhradecký	410 666	74,1	370 637	66,9	300	370 337
Pardubický	371 220	71,8	348 971	67,5	1 572	347 399

Středočeský	863 914	68,7	858 995	68,3	210	858 785
Liberecký	299 947	68,2	290 772	66,2	675	290 097
Česká republika	8 613 243	81,9	8 098 290	77,0	17 753	8 080 537

Zdroj: Vodovody, kanalizace a vodní toky v roce 2010, ČSÚ 2011.

8.7 Shrnutí

Postavení kraje a vývojové trendy:

- hustota silniční sítě kraje nedosahuje republikového průměru
- v letech 2008 až 2010 rostly výkony autobusové dopravy a klesaly výkony dopravy silniční nákladní, v železniční dopravě byl zaznamenán pokles v osobní i nákladní přepravě
- podíl kraje na výrobě elektrické energie v České republice je velmi nízký (1,3 %)
- spotřeba energie výrazně převyšuje výrobu, kraj získává z vlastních zdrojů dlouhodobě pouze zhruba 21 %
- kraj má omezené zásoby primárních paliv (ropa, zemní plyn, lignit)
- území kraje je téměř celé plynofikováno, podíl obyvatel napojených na plynovody je ve srovnání s ostatními kraji nadprůměrný
- v letech 2009 a 2010 se vlivem podpory výroby solární energie prudce zvýšil podíl instalovaného výkonu fotovoltaických elektráren (z méně než 1 % na 51 %, 443 MW)
- v mezikrajském srovnání vykazuje kraj vysoké hodnoty podílu obyvatel napojených na vodovod a kanalizaci pro veřejnou potřebu

Regionální disparity

- město Brno je druhým nejvýznamnějším dopravním uzlem v zemi a především díky jeho postavení procházejí krajem dopravní sítě nadregionálního významu
- jižní části kraje mají vhodné podmínky pro rozvoj hipoturistiky a s ní související budování jezdeckých stezek, vysoký potenciál spolupráce s Rakouskem

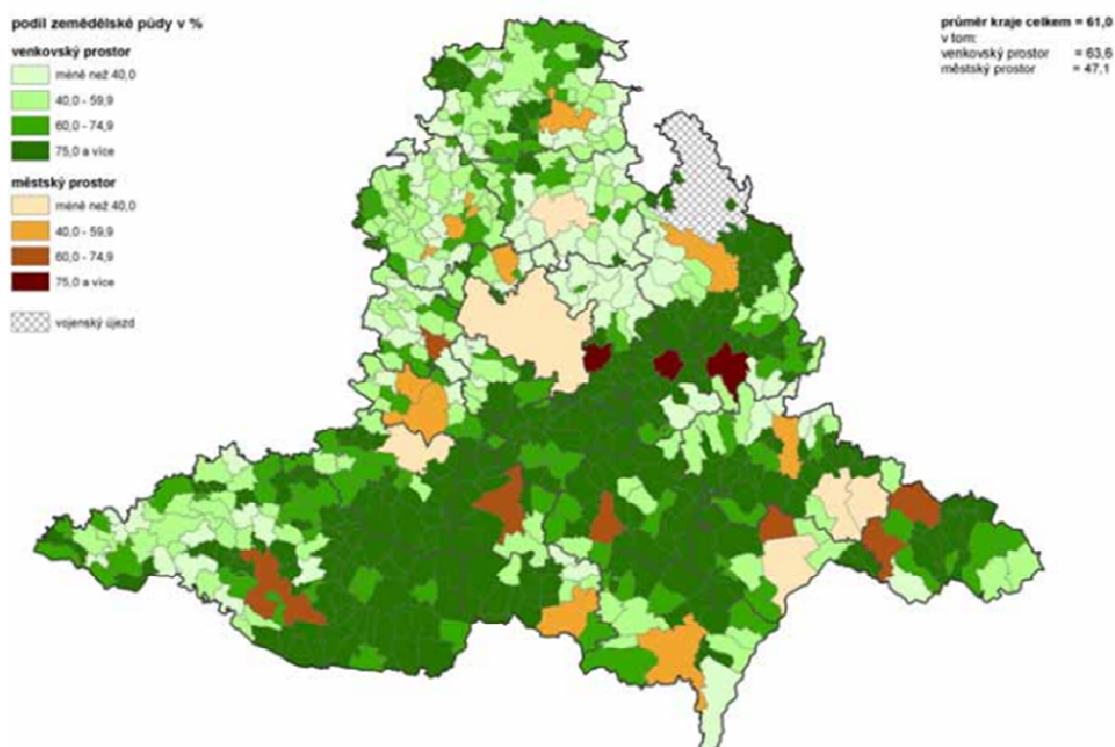
9 Zemědělství a životní prostředí

9.1 Zemědělství

Jihomoravský kraj má vysoké předpoklady pro rozvoj intenzivní zemědělské výroby a dlouhodobé tradici především v oblasti vinařství a ovocnářství. Celkem 59 % rozlohy tvoří zemědělská půda a 49 % půda orná. Nejvyšší podíl zemědělské půdy na celkové rozloze mají obce v jihovýchodní části kraje (viz obrázek 9), na úrovni ORP se jedná o ORP Židlochovice (81 %), Hustopeče (76 %), Pohořelice (72 %) a Slavkov u Brna (72 %) a Moravský Krumlov (71 %). Podíl orné půdy na ploše zemědělské půdy v kraji je 83 % a mezi roky 2005 a 2010 došlo k jeho snížení o 0,4 procentního bodu (snížil se také podíl zemědělské půdy na celkové rozloze kraje). V posledních letech dochází k rychlému poklesu zaměstnanosti. V roce 2007 pracovalo v zemědělství, lesnictví a rybářství 20 tisíc lidí a podíl na celkové zaměstnanosti kraje byl 3,8 %. Do roku 2009 se počet zaměstnanců snížil o 6,4 tisíce a podíl na celkovém počtu zaměstnanců v Jihomoravském kraji je 2,6 %. Pokles zaměstnanosti je doprovázen také poklesem významu zemědělství v ekonomice kraje, podíl odvětví na HPH kraje dlouhodobě klesá, ale vzhledem k poměrně stabilním tržbám (významný pokles až v posledních letech v souvislosti s ekonomickou krizí a špatnou úrodou), je zřejmé, že je tomu tak z důvodu zvyšování významu jiných odvětví (stavebnictví, obchod). Velmi nízký podíl na hrubé přidané hodnotě není možné považovat za negativní jev, protože na zemědělství je přímo navázán také zpracovatelský průmysl, či obchod. Tržby z rostlinné a živočišné výroby vzhledem k rozloze zemědělsky obhospodařované půdy jsou ve srovnání s ostatními zemědělsky orientovanými kraji spíše nižší, nikoliv ale pod průměrem České republiky.

Vzhledem k vysoké zátěži zemědělské výroby na životní prostředí je žádoucí alespoň částečně přecházet na tzv. ekologické zemědělství, které spočívá v hospodaření bez používání umělých hnojiv a jiných chemických látek. V Jihomoravském kraji zaujímá plocha půdy, na které hospodaří ekologičtí zemědělci (včetně tzv. přechodného období) pouze 3,6 % zemědělské půdy, což je 3. nejnižší podíl v mezikrajském srovnání.

Obrázek 9: Podíl zemědělské půdy na katastrálním území obce v roce 2009

Zdroj: Převzato z Postavení venkova v Jihomoravském kraji, ČSÚ 2009.

9.2 Životní prostředí

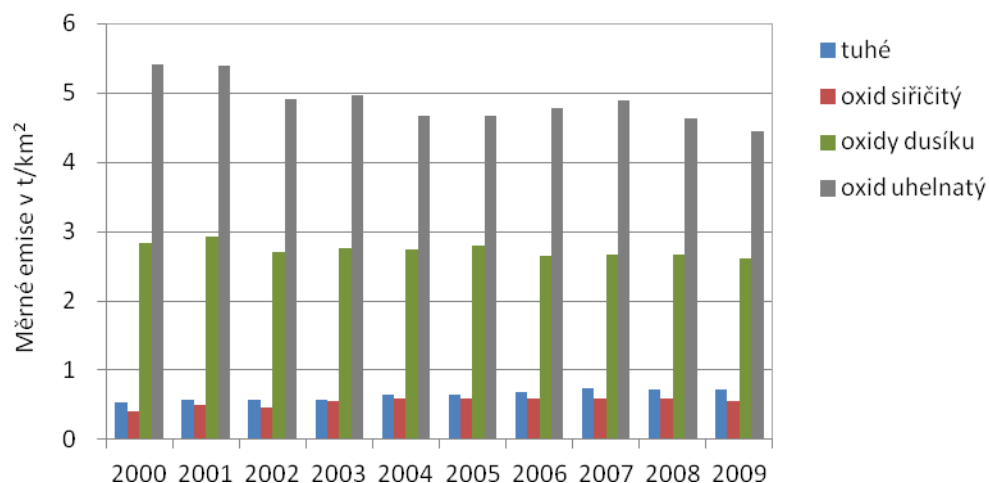
Hlavními znečišťujícími látkami v kraji jsou oxid uhelnatý (CO) a oxidy dusíku (NO_x), na jejichž produkci se nejvíce podílí mobilní zdroje znečišťování se spalovacími či jinými motory. V porovnání s ostatními kraji a průměrem České republiky produkuje Jihomoravský kraj výrazně méně znečišťujících látek na obyvatele než většina krajů (viz tabulka 48). V roce 2009 bylo v Jihomoravském kraji vyprodukováno 5,6 kg CO na obyvatele (2. nejnížší hodnota, průměr České republiky 21,3), 3,7 kg na obyvatele oxidů dusíku (3. nejnížší hodnota, průměr České republiky 13,4), 3,6 kg na obyvatele oxidu siřičitého (2. nejnížší hodnota, průměr České republiky 16,9) a 1,5 kg na obyvatele tuhých látek (2. nejnížší hodnota, průměr České republiky 3,4). Mezi roky 2000 a 2010 se v kraji snížila produkce oxidu uhelnatého (produkce kolísá - minimum v roce 2004 a nyní v roce 2009) i oxidů dusíku (pouze mírný pokles), produkce oxidu siřičitého a tuhých látek se zvýšila (viz graf 36).

Tabulka 48: Emise znečišťujících látek na jednoho obyvatele v krajích České republiky v roce 2009 (v kg na obyvatele)

Kraj	Emise tuhé	Oxid siřičitý (SO ₂)	Oxidy dusíku (NO _x)	Oxid uhelnatý (CO)
Hl. m. Praha	0,5	1,4	2,5	1,8
Liberecký	3,2	7,0	3,3	12,3
Jihomoravský	1,5	3,6	3,7	5,6
Vysočina	5,0	5,3	3,9	13,9
Královéhradecký	3,5	13,1	4,0	12,8

Kraj	Emise tuhé	Oxid siřičitý (SO ₂)	Oxidy dusíku (NO _x)	Oxid uhelnatý (CO)
Zlínský	2,1	9,2	4,9	5,8
Olomoucký	2,9	6,7	5,5	9,1
Jihočeský	5,1	16,0	5,6	14,1
Plzeňský	4,3	16,4	6,9	14,8
Středočeský	4,4	18,8	13,8	17,6
Moravskoslezský	5,1	18,4	16,4	97,9
Pardubický	3,8	25,2	21,6	13,9
Karlovarský	4,4	31,9	28,2	12,8
Ústecký	4,1	71,6	67,1	15,4
Česká republika	3,4	16,9	13,4	21,3

Zdroj dat: ČSÚ 2010

Graf 36: Měrné emise v Jihomoravském kraji

Zdroj dat: ČSÚ 2010

Výdaje na investice do životního prostředí investorů se sídlem v Jihomoravském kraji činily v roce 2009 3,6 mld. Kč, což je 904 mil. Kč více než v roce 2008 (viz tabulka 4). Celkem 1,5 mld. Kč připadá na investory sídlící ve městě Brně. Z celkové částky bylo 50 % investováno do nakládání s odpadními vodami, 47 % do nakládání s odpady a zbývajících 3 % na ochranu ovzduší. Toto rozložení investic však není stabilní a každoročně se mění. V posledních dvou sledovaných letech byl podíl Jihomoravského kraje na investicích do životního prostředí 2. nejvyšší (viz tabulka 1). Objem neinvestičních nákladů byl v roce 2009 4,6 mld. Kč.

Tabulka 49: Podíl krajů na investicích do životního prostředí (v %)

Kraj	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Hl. m. Praha	22,0	13,2	14,3	21,4	18,5	22,0	17,7	16,4	22,7
Jihomoravský	5,9	14,8	20,1	14,0	14,2	9,3	6,6	13,5	15,5
Moravskoslezský	6,8	8,7	8,0	9,5	9,9	9,5	14,3	12,9	10,6
Plzeňský	4,4	2,5	3,1	3,9	3,8	3,6	9,0	6,7	9,2
Liberecký	1,8	1,8	2,7	2,8	2,8	2,0	2,6	4,9	7,6
Středočeský	15,1	14,3	15,0	11,6	14,0	18,6	13,0	12,3	7,5
Ústecký	11,7	13,5	10,7	12,6	7,6	9,8	12,6	7,5	5,0
Pardubický	3,7	3,1	2,9	4,1	4,9	5,2	3,0	4,5	4,5
Královéhradecký	2,4	4,6	4,1	4,3	5,2	5,6	3,7	6,7	4,3
Zlínský	5,7	5,3	3,9	3,7	4,1	3,3	4,6	3,2	4,0
Jihočeský	4,2	5,9	3,3	4,6	3,2	2,7	3,2	3,0	3,1
Olomoucký	6,7	5,2	5,6	3,9	4,8	2,9	4,8	3,5	2,9
Vysočina	4,3	2,9	3,5	2,6	3,8	3,4	3,3	2,9	1,9
Karlovarský	5,3	4,3	2,8	1,1	3,3	2,1	1,6	1,7	1,0

Zdroj dat: ČSÚ 2010 (veřejná databáze)

9.3 Shrnutí

- dochází k poklesu zaměstnanosti v zemědělství i jeho významu v ekonomice kraje (pouze z hlediska podílu na HPH), tržby jsou v dlouhodobém pohledu stabilní
- v kraji je nedostatečně vyvinuté ekologické zemědělství
- v porovnání s ostatními kraji a průměrem České republiky produkuje Jihomoravský kraj výrazně méně znečišťujících látek na obyvatele než většina krajů, snižuje se produkce oxidu uhelnatého i oxidů dusíku, k zvýšení naopak dochází v případě oxidu siřičitého a tuhých látek
- v roce 2008 a 2009 byl podíl firem Jihomoravského kraje na investicích do životního prostředí v celorepublikovém srovnání 2. nejvyšší, 41 % investic kraje připadá na investory sídlící v Brně

10 Venkov v Jihomoravském kraji

10.1 Vymezení venkova

Zásadním problémem při zkoumání venkova je nalezení hranice, která by oddělila venkovské obce od městských. V současné době neexistuje jednotná definice pojmu venkov. Mezinárodně uznávaná definice OECD vymezuje venkovské oblasti s hustotou zalidnění méně než 150 ob/km² (podíl obyvatel, který žije na daném území). V Národním strategickém plánu rozvoje venkova ČR na období 2007 - 2013 jsou pod venkovskými obcemi zařazeny všechny obce s méně než 2000 obyvateli. V ex ante hodnocení Programu rozvoje venkova je doporučeno, aby se pro vymezení venkova používala obě kritéria. Ani jedna varianta (ani jejich sloučení) však není schopna odlišit skutečný venkovský a městský prostor, protože rozdíl je dán také měkkými faktory, jako je např. způsob života. Příkladem jsou obce suburbánní, které i když splňují obě kritéria, mohou být v mnoha ohledech spíše obcemi městskými. Naopak některá malá města se mohou i přes svou velikost podobat více venkovu než městu. Při hodnocení venkovského prostoru je proto třeba mít vždy na paměti diferenciaci venkovských obcí a limity daného vymezení.

Český statistický úřad ve spolupráci s krajským úřadem Jihomoravského kraje stanovili pro své publikace hodnotící postavení venkova v Jihomoravském kraji hranici počtu obyvatel 4 000 (obce nesmí mít statut města), která reflektuje specifickou situaci Jihomoravského kraje. Do venkovského prostoru pak byla začleněna tři města (Letovice, Rousínov a Velké Opatovice) se spíše venkovským charakterem osídlení. Do venkovského prostoru patří podle tohoto vymezení celkem 647 obcí, což je 96 % obcí kraje. V roce 2009 žilo v těchto obcích 44 % obyvatel a zaujímaly 85 % rozlohy kraje. Nejvyšší podíl obcí ve venkovském prostoru byl v okrese Znojmo (98,6 %), z pohledu počtu obyvatel žilo nejvíce lidí ve venkovských obcích v okrese Brno-venkov (75 %). Podle jiné varianty, která za venkovský prostor považuje obce s velikostí do 2 000 obyvatel a obce s velikostí do 3 000 obyvatel pokud mají hustotu zalidnění méně než 150 obyvatel/km² a nejsou sídlem správního obvodu s rozšířenou působností (používaná pro mezikrajská srovnání), je v Jihomoravském kraji 612 obcí zařazeno ve venkovském prostoru, což je 91 % všech obcí. Rozdíl je výrazný při porovnání podílu obyvatel žijících ve venkovských obcích, kdy v případě druhé varianty žije na venkově pouze 34,1 % obyvatel (ČSÚ 2009). V obcích v kategorii do 2 000 obyvatel žije 30 % obyvatel.

10.2 Postavení venkova v Jihomoravském kraji

Ve venkovských obcích vymezených na základě první varianty žije ve srovnání s městskými obcemi mladší obyvatelstvo, průměrný věk je o 1,4 roku nižší, nižší je i hodnota indexu stáří a indexu ekonomického zatížení. Nejmladší obyvatelstvo žije v okrese Znojmo (viz graf 6 na str. 12). S rozdílem mezi venkovským a městským způsobem života souvisí rozdíly v demografickém chování: na venkově je nižší podíl dětí narozených mimo manželství a nižší potratovost, sňatečnost i rozvodovost (standardizované hrubé míry). Přírůstky/úbytky obyvatel přirozenou měnou a stěhováním jsou dobře patrné na obrázcích 2 a 3 na stranách 9 a 10. Stěhováním získávají venkovské obce v zázemí Brna i dalších okresních měst, naopak ztrácí periferní obce při krajských hranicích (nejvíce na jihu kraje). Vzorec přirozené měny je podobný, výrazné úbytky jsou patrné především v jihovýchodní resp. východní části kraje a v severní části okresu Znojmo.

Vzdělanost obyvatelstva na venkově je nižší než ve městech, ve venkovských obcích převažují obyvatelé se základním, či středoškolským vzděláním bez maturity (vč. vyučených), ve městech s úplným středním a vyšším. Data o vzdělanosti za obce jsou k dispozici pouze ze SLDB 2001, proto lze předpokládat, že se rozdíly s procesem suburbanizace snižují (pouze na základě dat, suburbanizované obce by měly být zařazeny spíše do obcí městských).

Většina dat pro ukazatele ekonomické úrovně není na obecní úrovni zveřejňována, nicméně lze konstatovat, že ekonomický život je soustředěn především do měst, mezi kterými výrazně vyniká město Brno, které je hospodářským centrem kraje a druhým nejvýznamnějším městem České

republiky. Jihomoravský venkov je tradičně vnímán jako zemědělský, podíl zemědělské půdy ve všech venkovských obcích je více než 60 % a podíl ekonomických subjektů v kategorii zemědělství je více než 10 % (ve městech necelé 2 %). Podíl ekonomických subjektů evidovaných v terciéru se však na venkově zvyšuje rychleji než ve městech. Registrovaná míra nezaměstnanosti je ve venkovských obcích vyšší než v městských, v roce 2008 (před ekonomickou krizí) byl rozdíl 1 p. b., nízký rozdíl je ale ovlivněn nižší mírou nezaměstnanosti v suburbánních obcích, při jejich vyřazení, je rozdíl výraznější. Např. rozdíl mezi venkovským prostorem okresu Brna-venkov a Znojmo představuje téměř 6 p. b.. Přestože v letech 2003 až 2008 došlo k nárůstu daňových příjmů v obcích venkovského prostoru (změna pravidel rozpočtového určení daní ve prospěch menších obcí), roční průměr daňových příjmů na obyvatele byl 2x vyšší ve městech než na venkově (ČSÚ 2009). Saldo příjmů a výdajů bylo ve venkovských obcích kladné, v městských záporné (ČSÚ 2009).

Nedostatky ve vybavenosti občanskou a technickou infrastrukturou tak, jak jsou řešeny v předešlých kapitolách, se téměř vždy týkají venkovských obcí (ne v případě vybavenosti školami a vždy v případě technické infrastruktury). Vybavenost technickou infrastrukturou se ve venkovských obcích zlepšuje, k poklesu došlo pouze u počtu obcí se železniční zastávkou (ČSÚ 2009).

Mezi venkovskými obcemi v kraji existují významné rozdíly. V dokumentu ČSÚ Postavení venkova v Jihomoravském kraji z roku 2009 jsou na základě rozdílu ve vybraných demografických, sociálních a ekonomických charakteristikách vymezeny 3 úrovně venkovského prostoru (na úrovni POU) v Jihomoravském kraji: (1) obvody v zázemí města Brna, které mají dobrou dopravní dostupnost do města, (2) venkovské obvody v zázemích okresních měst a (3) obvody v okrajových hraničních částech na severu, jihozápadu a jihovýchodu území Jihomoravského kraje. Při hodnocení venkovského prostoru je třeba vždy brát zřetel na rozdíly mezi těmito třemi typy území. Postavení venkova v rámci kraje ovlivňuje především poloha a dopravní dostupnost do okresních měst či správních sídel. Zatímco oblasti v okolí města Brna vykazují podobné či dokonce stejné charakteristiky jako městský prostor, periferní venkovské obce jsou na tom v sociálně-demografických i ekonomických charakteristikách hůře než ukazuje průměr za všechny venkovské oblasti. Oblasti v zázemí okresních měst jsou pak jakýmsi přechodem mezi dvěma krajními typy. Pro strategické plánování ve venkovských obcích by bylo vhodné věnovat počáteční úsilí vymezení skutečně venkovských obcí nejen na základě statistických ukazatelů, ale také detailní znalosti území.

10.3 Shrnutí

- v jihomoravském kraji existují 3 typy venkovského prostoru odlišující se stavem i vývojem demografické a sociální struktury obyvatel i ekonomického postavení, jedná se o oblast v zázemí města Brna, v zázemí ostatních okresních měst a periferní příhraniční oblasti
- obce venkovského prostoru tvoří naprostou většinu obcí Jihomoravského kraje, žije v nich však „pouze“ 44 %, resp. 34 % (podle způsobu vymezení) obyvatel
- obyvatelstvo venkovského prostoru je mladší a vykazuje nižší úroveň v ukazatelích spojených více s městským způsobem života - v počtu dětí narozených mimo manželství a potratovosti
- v posledních letech dochází k zvyšování počtu obyvatel venkovských obcí především stěhování, nárůsty jsou však patrné pouze v obcích v zázemí okresních měst
- ve venkovských oblastech je vyšší nezaměstnanost než v oblastech městských, rozdíly jsou výrazné především mezi městy a periferními obcemi

11 Územní spolupráce

11.1 Administrativně správní struktura

Jihomoravský kraj leží na hranicích se dvěma zeměmi EU, Rakouskem a Slovenskem, a 5 kraji, Jihočeským, Vysočinou, Pardubickým, Olomouckým a Zlínským. Území kraje je tvořeno 7 okresy (Blansko, Brno-město, Brno-venkov, Břeclav, Hodonín, Vyškov a Znojmo), které v současné době existují již jen jako územní a statistické jednotky (kompetence zrušených okresních úřadů převzaly od 1.1.2003 nově vzniklé úřady obcí s rozšířenou působností). Na základě zákona č. 387/2004 Sb. o změně hranic krajů bylo 1.1.2005 do Jihomoravského kraje převedeno 25 obcí z kraje Vysočina. Všechny jsou nyní součástí okresu Brno-venkov, 24 obcí přešlo z okresu Žďár nad Sázavou a 1 obec z okresu Třebíč. Území kraje se takto zvětšilo téměř o 13 tisíc hektarů. Vnitřní hranice mezi okresy kraje vychází z vyhlášky č. 513/2006 Sb., území okresů bylo sjednoceno s územím správních obvodů obcí s rozšířenou působností, od 1. 1. 2007 tak došlo ke změně okresu u celkem 26 obcí. Jedna obec byla převedena z okresu Vyškov do okresu Hodonín a 25 obcí přibýlo opět okresu Brno-venkov (14 obcí z okresu Blansko, 7 obcí z okresu Břeclav a 4 obce z okresu Znojmo).

V České republice existuje dvoustupňový systém územní samosprávy. Základní územní samosprávné celky představují obce a vyšší územně samosprávné celky kraje, přičemž každý z nich má své kompetence, do kterých si navzájem nezasahují. Podle rozsahu výkonu státní správy v přenesené působnosti (spojený model veřejné správy) se rozlišují obce (673 v kraji) a obce s přenesenou působností (obce s pověřeným obecním úřadem - 34, obce s rozšířenou působností - 21), které vykonávají státní správu i pro další obce spadající do jejich správního obvodu. Vyšší územně samosprávné celky existují od 1. Ledna 2000. Z důvodu vstupu do Evropské unie byla zavedena klasifikace NUTS. Samosprávné kraje jsou zařazeny do úrovně NUTS 3.

11.2 Spolupráce

V oblasti regionálního rozvoje je velmi důležitá spolupráce různých subjektů. V Jihomoravském kraji je významnou součástí regionální spolupráce, která je ze strany krajského úřadu podporovaná, vytváření mikroregionů. Vznik mikroregionů je důležitým a pozitivním trendem usnadňujícím společné prosazování zájmů zejména venkovských obcí. Mikroregiony jsou zakládány z mnoha různých důvodů, vedle svazků, které vznikly za účelem komplexního rozvoje, vznikají také svazky s cílem společné realizace projektů na budování infrastruktury, či propagace společných především tuftických produktů. Zatímco některé mikroregiony jsou stabilní, jiné zanikají či nově vznikají, přičemž mikroregiony vzniklé za účelem realizace jedné společné akce mají větší potenciál zániku. Mezi roky 2003 a 2009 zůstalo zachováno 33 mikroregionů, ve kterých je začleněno 301 obcí, 18 mikroregionů (180 obcí) nově vzniklo a 10 mikroregionů zaniklo (105 obcí), 14 mikroregionů bylo rozšířeno celkem o 41 obcí a 2 naopak zúženy celkem o 3 obce. V roce 2009 bylo v Jihomoravském kraji evidováno celkem 69 mikroregionů (59 v roce 2003) s průměrným počtem obcí 11 a průměrným počtem obyvatel téměř 18 tisíc. Stejně charakteristiky vykazovaly mikroregiony i v roce 2003. Mezi oběma lety stoupl podíl obcí zapojených do pouze jednoho mikroregionu z 60 % na 65 % a obcí zapojených do dvou mikroregionů ze 14 % na 19 %, což lze vnímat jako pozitivní jev. Zapojení obcí do více mikroregionů bylo mnohdy pouze účelové z důvodu možnosti čerpání dotací a potenciál jejich zániku byl vysoký. Pozitivním jevem je také snížení podílu obcí, které nejsou součástí žádného mikroregionu z 24 % na 14 %.

Zejména v souvislosti s možnostmi čerpání prostředků Evropské unie vznikali na území kraje tzv. Místní akční skupiny (MAS). Místní akční skupiny jsou společenstvím občanů, veřejné správy, podnikatelských subjektů a neziskových organizací, které spolupracují v oblasti rozvoje venkova, zemědělství a dále pro získávání finanční podpory z EU a národních programů v rámci programu LEADER. V současné době (2010) funguje v Jihomoravském kraji 12 aktivních MAS (v roce 2005 jich bylo pouze 6), v ČR je aktivně fungujících MAS 145. Podporu LEADERU 2007 - 2013 bylo zařazeno z celkem 112 MAS v ČR 9 MAS v Jihomoravském kraji.

Na podporu meziregionální spolupráce se zahraničními subjekty vytváří Jihomoravský kraj pracovní skupiny, jejichž cílem je navrhovat a koordinovat aktivity v daném regionu. Jihomoravský kraj má v současné době podepsaná memoranda či smlouvy o spolupráci s 17 regiony v celkem 13 zemích. V roce 2005 to bylo 11 dohod v 7 státech. Mezi spolupracující země patří Rusko (3 regiony), Slovensko (2 regiony), Itálie (2 regiony), Francie, Litva, Polsko, Nizozemsko, Chorvatsko, Rakousko, Ukrajina, Bulharsko, Lichtenštejnsko a Srbsko.

V Jihomoravském kraji se i nadále rozvíjí příhraniční spolupráce v euroregionu Pomoraví, který sdružuje regiony Weinviertel, Jižní Morava a Západní Slovensko. Většina těchto oblastí se vyznačuje intenzivní zemědělskou činností. Výjimku tvoří městské aglomerace Vídně, Brna a Bratislavy, kde je koncentrována průmyslová a obchodní činnost. V současné době funguje v ČR celkem 16 euroregionů. Oblast kolem Velké nad Veličkou v okrese Hodonín je součástí euroregionu Bílé Karpaty- Biele Karpaty. Euroregiony (případně regionální sdružení obcí) jsou důležitým článkem přeshraniční spolupráce, v rámci programů přeshraniční spolupráce spravují prostředky (fondy) určené na projekty menších finančních objemů na území euroregionu, Tyto fondy podporují především projekty prohlubující přímou komunikaci a kooperaci mezi obyvateli příhraničních regionů (CRR ČR 2010).

Subjekty v Jihomoravském kraji mohly v předstupním období EU čerpat podporu přeshraniční spolupráce v rámci programu Phare CBC, v letech 2004 - 2006 v rámci programu INTEREG IIIA a pro období 2007 - 2013 v rámci programu OP přeshraniční spolupráce. Ve srovnání s ostatními kraji zapojenými do stejného operačního programu je Jihomoravský kraj resp. jeho subjekty aktivnější ve spolupráci s Rakouskem, kde se Jihomoravský kraj podílí na 40 % realizovaných projektů (45 projektů), do kterých je zapojeno celkem 54 subjektů. V OP ČR-Slovensko jsou subjekty Jihomoravského kraje zapojeny do celkem 37 % projektů (68). V obou případech se kraj účastní více než třetiny realizovaných projektů, tzn. více než zbývající dva kraje zapojené do daného programu.

Jihomoravský kraj je od roku 2003 součástí projektu CENTROPE, který sdružuje regiony střední Evropy a zahrnuje 4 země - Slovensko, Rakousko, Maďarsko a Českou republiku a 16 partnerů (z ČR Brno a Jihomoravský kraj). Společný prostor slouží pro efektivní spolupráci a dynamický rozvoj regionu. V roce 2010 se Jihomoravský kraj zapojil do sítě PURPLE (evropská síť periurbánních regionů - silně urbanizovaných regionů v zázemí měst). Problematika periurbánních regionů se dotýká rozvoje venkova, regionálního rozvoje, životního prostředí a územního plánování. Jihomoravský kraj řadí mezi své priority: podporu a regeneraci venkovských oblastí, udržitelný rozvoj, podporu regionálních a místních výrobků, zabránění záboru zemědělské půdy a rozvoj volných ploch v periurbánních oblastech.

Rozvoj euroregionu Pomoraví a přeshraniční spolupráce, podpora koncepčního rozvoje území, rozvoje spolupráce na euroregionální úrovni, zejména v oblasti vědy, školství, zdravotnictví, sociálních služeb, kultury a sportu patří také mezi hlavní priority rozvoje Jihomoravského kraje.

11.3 Shrnutí

- Jihomoravský kraj je velmi aktivní v oblasti spolupráce především na mezinárodní úrovni
- uvnitř kraje se rozvíjí spolupráce především v rámci tzv. mikroregionů a místních akčních skupin, jejichž počet roste
- mezi roky 2005 a 2010 došlo k rozšíření spolupráce se zahraničními regiony z 11 na 17
- subjekty Jihomoravského kraje jsou velmi aktivní v realizaci projektů příhraniční spolupráce v rámci operačních programů EU
- Jihomoravský kraj je od roku 2003 součástí regionu CENTROPE a v roce 2010 se zapojil do sítě PURPLE